

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ÇOCUK RESİMLERİNİN SERAMİK
YÜZEYLERDE YORUMLANMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Doç. Dr. Kader SÜRMELİ

HAZIRLAYAN
Feyza KÖSE

MALATYA-2016

**Bu araştırma İnönü Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi
Tarafından 2013/132 Proje Numarası ile Desteklenmiştir.**

T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

**ÇOCUK RESİMLERİNİN SERAMİK
YÜZEYLERDE YORUMLANMASI**

YÜKSEK LİSANS

DANIŞMAN
Doç. Dr. Kader SÜRMELİ

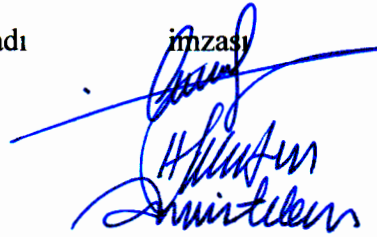
HAZIRLAYAN
Feyza KÖSE

Jürimiz 09/05/2016 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda bu yüksek lisans tezini (oybirliği /oyçokluğu) ile başarılı bulunarak Seramik Ana Sanat Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyelerinin Unvan Ad Soyadı

1. Doç. Dr. Kader SÜRMELİ
2. Yrd. Doç. H. Serdar MUTLU
3. Yrd. Doç. Dr. Aziz ERKAN

imzası

İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun tarih ve sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Mehmet KARAGÖZ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÇOCUK RESİMLERİNİN SERAMİK YÜZEYLERDE YORUMLANMASI
INTERPRETATION OF THE CHILDREN'S PAINTING AT CERAMIC
SURFACES

ONUR SÖZÜ

“Doç. Dr. Kader SÜRMELİ’ nin danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım **“Çocuk Resimlerinin Seramik Yüzeylerde Yorumlanması”** başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.”

09/ 05/ 2016

Feyza KÖSE

ÖNSÖZ

Çocuklar resimlerinde, duygu durumunu, zihinsel ve bedensel gelişimlerini bize sundukları yalın, saf, sınırsız ve şematik çizgileriyle ifade ederler. Onların masum dünyalarına duyulan hayranlık ve özgür anlatım biçimleri bu araştırmanın kaynağı olmuştur.

Çocuk resminin, seramik alanında biçim ve kompozisyon üzerine yeterli düzeyde ele alınmamış olması, bu tezin konusunu belirleyen unsurdur. Çocuk resimleri tarihsel süreçte incelenmiş, çizgisel gelişim evreleri ve özellikleri araştırılmıştır. Araştırmanın örneklemine oluşturan şema öncesi dönem çocuk resimleri, çalışılacak seramiklere esin kaynağı olmuştur. Günümüzün çağdaş sanat anlayışına uygun bir biçimde yorumlanan çalışmaların, seramik sanatına ışık tutacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmamın gerçeklemede, sonsuz desteğiyle yanımda olarak bana olan inancını ve güvenini daima hissettiren değerli danışmanım Sayın Doç. Dr. Kader Sürmeli' ye; Lisans ve Yüksek Lisans dersleri boyunca yetişmemde katkıda bulunan, keskin estetik görüşleri ve hayranlık uyandıran teknik çözümlemeleriyle, uygulama aşamasının her safhasında ışık tutan hocam Sayın Yrd. Doç. Serdar Mutlu'ya; bilgilerini paylaşmada, cömertliği ve titizlikle yaptığı eleştirilerin yanında, destek olduğu özgür çalışma şekli ve her şeyden önemlisi bana olan inancını hep hissettirdiği için hocam Sayın Öğr. Gör. Fazıl Ercan'a; tez tekniği konularında bilgi aldığım, görüşlerine başvurduğum değerli hocam Doç. Dr. Esra Özay Köse' ye ve arkadaşım Melike Haran'a; kapılarını bana açan, Zekiye Emin Kanıpek Anaokulu, Aliye Yahşi Anaokulu, Kılıçlı Paşa İlkokulu, Mimar Kemal İlkokulu, Süleyman Uyar İlkokulu, Özel Ankara Maya İlköğretim Okulu'na ve İnönü Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Kooordinasyon Birimi'ne ayrıca, bana kendi dünyalarını keşfetme olanağı sunan ve değerli çalışmalarını benimle paylaşan tüm miniklere, son olarak sevgili aileme bu tez sürecinde ve her zaman, çalışmalarımın verimli olması için gösterdikleri sonsuz anlayış, sabır ve sağladıkları maddi, manevi destekle, bana olan inanç ve güvenleri için 'teşekkür' sözcüğünün yetersiz kalacağını bilmekle beraber, en içten teşekkürü bir borç bilirim.

ÖZET

KÖSE, Feyza, Çocuk Resimlerinin Seramik Yüzeylerde Yorumlanması, Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 2016.

Resim, kişinin iç dünyasını, düşüncelerini, zihinsel ve fiziksel gelişimlerini ortaya koyan bir iletişim aracıdır. Çocuğun resimsel özellikleri ilk karalama evresiyle başlar ve büyümesine paralel olarak gelişme gösterir. Tüm bu gelişim süreçlerine bakıldığında, zihinsel ve sanatsal anlamda elde ettikleri kazanımları boyamaları sonucunda oluşan lekeler, şekiller ve belli belirsiz çizgileri ile gösterirler. Çocuklar yaptıkları resimlerle bize kavram, algı, tepki, beceri, duygu ve düşüncelerini sözcüklerden daha güçlü bir şekilde ifade ederler. Üstelik bunları önceden planlamadan yaparlar. Her çocuk yaşadığı duygu durumunu farklı yorumlar ve kendine ait çizgi, simge ve işaretler ile resimlerine aktarırlar.

Çocuklar bizlere kendilerini yalın, saf, dolaysız çizgilerle ifade ederek zengin bir anlatım sunarlar. Çocuk resimlerinde yer alan resimsel anlamda ortaya koydukları çizgi, şema, figür ve renkler sanatsal bakış açısına göre değerlendirilmiştir. Çocuk resimlerinin anlatım niceliği ve karakteristik özellikleri dikkate alınarak, bu değerlere ilişkin yeni bir anlayış kazandırılması düşünülmüş ve bu anlayış doğrultusunda seramik yüzeylerde özgün kompozisyonlar oluşturulması amaçlanmıştır. Çalışmalarda şamotlu kil, beyaz döküm çamuru ve çeşitli renklerde sırlar kullanılarak farklı boyut ve biçim arayışlarına gidilmiştir. Seramik çalışmalar, rölyef panolar ve heykel formlar olmak üzere iki grupta ele alınmıştır.

Çocuk resimlerinin seramik yüzeylerde yorumlanması hedeflenen bu çalışmada; çocuk resimleri ve tarihsel gelişimi, çocuk resminin gelişim aşamaları, çizim özellikleri, renk kullanımı ve yaratıcılık faktörüne dair bilgilere yer verilmektedir. Bu araştırma; Ankara ilinde bulunan iki anaokulu ve dört ilkokulda, şema öncesi dönemi (4- 7 yaş) kapsayan yaklaşık üç yüz çocukla gerçekleştirilmiştir. Elde edilen çocuk resimleri incelenmiş, toplanan teorik ve görsel dokümanlar kişisel deneyimler ile harmanlanarak yeni bir bakış açısıyla ifade edilmiştir. Araştırmanın son bölümünde, çalışmaların plastik ve teknik analizleri yapılmıştır. Resim ve seramik sanatının ilişkisine yer veren çalışmalar, zengin görsel bir plastik anlatım dili ile oluşturularak, çağdaş seramik sanatına yeni bir boyut kazandırılması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Resmi, Seramik, Figür

ABSTRACT

KÖSE, Feyza, Interpretation Of The Children's Painting At Ceramic Surfaces, Master's Thesis, Malatya, 2016

Drawing, is a communication tool that reveals a person's inner world of thoughts, the mental and physical development. The pictorial features of the child begin with the first scribbling stage and develop in parallel with growth. When we look at all this development, children show the gains in intellectual and artistic sense with stains, shapes and vague lines resulting in their paintings. Children express us their concept perception, reaction, skill, feeling and thoughts in a powerful way with drawings than words. Moreover, these are made without planning in advance. Each child differently interprets his/her emotional state and transfers these into drawings through lines, symbols and signs.

Children offer us a rich narrative by expressing themselves with simple, pure and direct lines. Lines, schemes, shapes and colors expressed in a pictorial way in children's drawings have been evaluated from an artistic view point. By taking quantity of exposition and characteristic features of the drawings of children into consideration, it is thought to give a new perspective to these values and in this regard it was aimed to create unique compositions on ceramic surfaces. Works will be prepared by using white casting clay and glazes in various colors, in search of different sizes and shapes. Ceramic works will be treated in two groups as relief panels and sculpture forms.

This study that aimed at ceramic surface interpretation of children's drawings will include information on the drawings and historical development of children, child development stages of the painting, drawing features, use of color and creativity. This study; has been done with approximately 300 pre-schematic-stage (4-7 years) children at two kindergartens and four elementary schools in Ankara. Obtained drawings have been analyzed and collected theoretical and visual documents have been expressed in a new perspective blended with personal experience. In the last part of the study, plastic arts and technical analysis will be done. Works that place the relationship between pictures and ceramic art by creating a rich visual language of plastic are intended to give a new dimension to contemporary ceramic art.

Keywords: Children's Painting, Ceramics, Figure

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	v
ABSTRACT.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
FOTOĞRAF DİZİNİ	x
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
1. ÇOCUK RESİMLERİ	3
1.1. Çocuk Resimleri İle İlgili Yapılan Çalışmaların Tarihçesi.....	5
1.2. Çocuk Resminin Gelişim Aşamaları.....	8
1.2.1. Karalama Dönemi (2- 4 Yaş)	10
1.2.2. Şema Öncesi Dönem (4- 7 Yaş).....	15
1.2.3. Şematik Dönem (7- 9 Yaş).....	20
1.2.4. Gerçeklik (Gruplaşma) Dönemi (9- 12 Yaş).....	23
1.2.5. Görünürde Doğalcılık (Mantık) Dönemi (12- 14 Yaş)	25
1.3. Çocuk Resminin Özellikleri.....	26
1.3.1. Özelliklerine Göre	26
1.3.1.1. Düzleme Özelliği.....	27
1.3.1.2. Tamamlama Özelliği	28
1.3.1.3. Saydamlık Özelliği	28
1.3.1.4. Boy Hiyerarşisi Özelliği.....	29
1.3.2. Kavramlara İlişkin Özelliklere Göre	30
1.3.2.1. Çocuk Resminde Realizm	31
1.3.2.2. Çocuk Resminde Tekrar Ve Simetri.....	31
1.3.2.3. Çocuk Resminde Orantı.....	32
1.3.2.4. Çocuk Resminde Espri	33
1.3.2.5. Çocuk Resminde Kurallara Uyuma	34
1.3.2.6. Çocuk Resminde Simgesellik.....	34
1.3.2.7. Çocuk Resminde Tip	35
1.3.2.8. Çocuk Resminde İçerik	36

1.4. Çocuk Resimlerinde Renk Kullanımı	38
1.4.1. Sıcak Renkler: Kırmızı, Sarı, Turuncu	41
1.4.2. Soğuk Renkler: Mor, Mavi, Yeşil	41
1.4.3. Renklerin Psikolojik Anlamı Ve Yorumu	42
1.4.3.1. Beyaz	42
1.4.3.2. Siyah	42
1.4.3.3. Kırmızı	43
1.4.3.4. Sarı	44
1.4.3.5. Turuncu	44
1.4.3.6. Mor	44
1.4.3.7. Mavi	45
1.4.3.8. Yeşil	46
1.5. Yaratıcılık	47
1.5.1. Çocuk Yaratıcılığı	51
1.5.2. Çocukta Yaratıcılığın Gelişimi Ve Yaratıcılığı Etkileyen Faktörler	54
İKİNCİ BÖLÜM	60
2. ŞEMA ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUK RESİMLERİNİN SERAMİK YÜZEYLERDE ELE ALINIŞ SÜREÇLERİ	60
2.1. Çalışmaların Araştırma Ve Tasarım Süreci	60
2.2. Seramik Çalışmaların Yapım Sürecinde Kullanılan Yöntemler	64
2.2.1. Seramiklerin Plaka Yöntemi İle Şekillendirilmesi	64
2.2.1.1. Seramik Rölyef Panoların Üretim Aşaması	65
2.2.1.2. Seramik Heykel Ve Formların Üretim Aşaması	65
2.2.2. Seramiklerin Döküm Ve Pres Yöntemi İle Şekillendirilmesi	66
2.2.3. Ajur Tekniği İle Şekillendirme	68
2.3. Seramiklerin Pişirim Aşaması	69
2.3.1. İlk Pişirim Aşaması	69
2.3.2. Sırlı Pişirim Aşaması	70
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	72
3. ŞEMA ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUK RESİMLERİNİN SERAMİK YÜZEYLERDE YORUMLANMASI	72
3.1. Çalışma 1	73

3.2. Çalışma 2.....	75
3.3. Çalışma 3.....	78
3.4. Çalışma 4.....	82
3.5. Çalışma 5.....	85
3.6. Çalışma 6.....	88
3.7. Çalışma 7.....	91
3.8. Çalışma 8.....	93
3.9. Çalışma 9.....	95
3.10. Çalışma 10.....	98
3.11. Çalışma 11.....	100
3.12. Çalışma 12.....	102
3.13. Çalışma 13.....	104
SONUÇ.....	106
KAYNAKÇA.....	108

FOTOĞRAF DİZİNİ

Fotoğraf 1: Kellogg'un Çocuk Resimlerindeki Karalama Örnekleri (Buyurgan,2007:53).....	11
Fotoğraf 2: Mandala Çizim (37 aylık)	11
Fotoğraf 3: Toplanmış, Bir Araya Getirilmiş Şekiller (40 aylık)	12
Fotoğraf 4: 2 Yaş	12
Fotoğraf 5: "Rabbit Goes Hop Hop Hop" (Tavşan Hop Hop Hop Gidiyor) Hareket Bildiren Bir Karalama (1.6 Yaş).....	13
Fotoğraf 6: 2.2 Yaş	13
Fotoğraf 7: 2.2 Yaş	13
Fotoğraf 8: 2 Yaşındaki Çocuğun Çizdiği İnsan Figürü.....	14
Fotoğraf 9: 3 Yaşındaki Çocuğun Çizdiği İnsan Figürü.....	15
Fotoğraf 10: Objeler İle Gerçek Arasındaki Orantı	16
Fotoğraf 11: Röntgen Resim.....	17
Fotoğraf 12: Birden Fazla Mekan Kullanımı.....	17
Fotoğraf 13: Düzleme özelliği	17
Fotoğraf 14: Orantı	18
Fotoğraf 15: Gelişen Zemin Algısı	19
Fotoğraf 16: Ayrıntıların Çoğalmasa.....	20
Fotoğraf 17: 8 Yaşında Kız Çocuğunun Resmi	22
Fotoğraf 18: Düzleme Özelliği	27
Fotoğraf 19: Saydamlık Özelliği.....	29
Fotoğraf 20: Boy Hiyerarşisi Özelliği	30
Fotoğraf 21: Realizim Özelliği	31
Fotoğraf 22: Tekrar ve Simetri Özelliği	32
Fotoğraf 23: Orantı Özelliği	33
Fotoğraf 24: Espri Özelliği	33
Fotoğraf 25: Kurallara Uygun Resim Çizme Özelliği	34
Fotoğraf 26: Okulöncesi ve İlkokul Kurumlarında Çocuklarla Gerçekleştirilen Resim Uygulamaları	61
Fotoğraf 27: Elde Edilen Çocuk Resimleri.....	62
Fotoğraf 28: Eskiz Çalışmaları ve Renklendirilmesi.....	63

Fotoğraf 29: Plaka Yöntemi İle Şekillendirilme.....	64
Fotoğraf 30: Plaka Yöntemiyle Yapılan Heykel ve Formların Üretimi	66
Fotoğraf 31: Döküm Yöntemiyle Şekillendirme Tekniği.....	67
Fotoğraf 32: Pres Yöntemiyle Şekillendirme Tekniği.....	67
Fotoğraf 33: Ajur Tekniği İle Şekillendirme	69
Fotoğraf 34: Fırça- Kompresör İle Renklendirme	70
Fotoğraf 35: Ürünlerin Sırlı Pişirim İçin Fırına yerleştirilmesi ve Pişirim Sonrası Görünümü	71
Fotoğraf 36: Çalışma 1 Ön ve Arka Görünüm	73
Fotoğraf 37: Çalışma 1 ve Detay Görselleri	73
Fotoğraf 38: Çalışma 2 Ön ve Arka Görünüm	75
Fotoğraf 39: Çalışma 2 ve Detay Görselleri	75
Fotoğraf 40: Çalışma 3	78
Fotoğraf 41: Çalışma 3 ve Detay Görselleri	78
Fotoğraf 42: Çalışma 3 ve Detay Görselleri	79
Fotoğraf 43: Çalışma 3 ve Detay Görselleri	79
Fotoğraf 44: Çalışma 4 Ön ve Arka Görünüm	82
Fotoğraf 45: Çalışma 4 ve Detay Görselleri	82
Fotoğraf 46: Çalışma 5 Ön ve Arka Görünüm	85
Fotoğraf 47: Çalışma 5 ve Detay Görselleri	85
Fotoğraf 48: Çalışma 6 Ön ve Arka Görünüm	88
Fotoğraf 49: Çalışma 6 ve Detay Görselleri	88
Fotoğraf 50: Çalışma 7	91
Fotoğraf 51: Çalışma 8	93
Fotoğraf 52: Çalışma 9	95
Fotoğraf 53: Çalışma 10 Ön ve Arka Görünüm	98
Fotoğraf 54: Çalışma 10 ve Detay Görselleri	98
Fotoğraf 55: Çalışma 11	100
Fotoğraf 56: Çalışma 12	102
Fotoğraf 57: Çalışma 13	104

GİRİŞ

Resim yapabilmek, insan beyninin bilişsel süreçlerinin bütünleştirilmesi içinde işlenerek, hafızaya alınmış görsel bir uyarana ince kas yeteneği ile cevap verilebilmesidir. Küçük yaşlarda sözcüklerden daha güçlü bir anlatım aracı olan resim bize çocuğun iç dünyası ve büyüme süreci hakkında önemli bilgiler verir. Çocuklar çizdikleri resimlerde duygularını, düşüncelerini, öğrendiklerini ve etkilendikleri konuları yansıtmaktadırlar. Bu yüzden resimler çocukların içinde yaşadıkları duygu durumunu, zihinsel ve bedensel gelişimlerini ortaya çıkaran en önemli araçtır.

Çocuklar resimlerinde zihinsel ve bedensel gelişimleriyle orantılı olarak doğumundan ergenlik dönemine kadar gelişim gösterirler. Çocuklar oldukça küçük yaşlarda gelişigüzel basit karalamalar gerçekleştirmekte ve daha sonra bunlara bilişsel öğeler katmaya başlamaktadırlar. Çocukluk dönemi merakın, hayal dünyasının, keşfetmenin en özgür yaşandığı dönemdir. Çocuklar çevresinde edindiği izlenimleri kendi heyecan, sevinç, korku kısacası tüm duygu durumuna göre zihninde şekillendirip düşüncelerini simgeler, çizgiler ve renklerle kendilerine özgü ifade ederler. Çocuk resimlerine sanatsal açıdan bakıldığında bize kullandıkları renkler, şekiller, ayrıntılar ile özgün, yalın görsel bir anlatım sunmaktadır. Çocuk resimleri yalın, saf, masum, coşkulu ve kuralsız olma özelliği ile dikkat çekmekte ve ilk olmaları nedeniyle sadece sanatçılar tarafından değil, psikoloji, pedagoji, felsefe ve çağdaş sanat eğitiminde de değer taşımaktadır.

Bu çalışmada çocukların çizimlerinin seramik yüzeylerde işlenmesi ele alınmıştır. Çocukların çizimlerinin seramik yüzeylerde işlenmesi bir ilk olma niteliği taşımakla birlikte bu araştırmanın temel amacı, çocuk resimlerine estetik açıdan bakıldığında yalın, özgün ve ilk olma özelliklerinin yanı sıra içerik, biçim, renk ve desen gibi değerler ile karşılaşılmaktadır. Tüm bu değerler ışığında oluşturulan tasarımlar özgün, esprili, masalsı bir anlatımla yeni biçimsel dil sunmaktadır. Yapılan seramik çalışmalarında kilin olanaklarından yararlanılmış ve estetik sanat anlayışıyla yorumlanarak sanatsal çözümlemelere gidilmiştir.

Çalışmanın sınırlılığını, şema öncesi dönem (4- 7 yaş) arası çocuk resimleri oluşturmaktadır. Ankara'da bulunan okulöncesi ve ilkokul kurumlarında, 4- 7 yaş arası çocuklarla resim uygulamaları gerçekleştirilmiştir. Yaş grupları göz önüne alınarak,

çocuklarla gerçekleştirilen resim uygulamaları ve sonuçları fotoğraflanarak belgelenmiştir.

Araştırmada bilgi toplama yöntemi olarak, çocuk resimleri, teorik ve görsel kaynaklar elde edilmiştir. Toplanan bilgi ve birikimlerle elde edilen veriler kişisel deneyimlerle birleştirilerek tasarımlar oluşturulmuştur.

Birinci bölümde; araştırmanın konusunu oluşturan çocuk resimleri ve tarihsel süreci incelenmiştir. Böylece geçmişten günümüze kadar olan tarihsel süreçte, çocuk çizimlerinin değerlendirilmesine topluca bakış olanağı sunulmaktadır. Çocukların çizgisel gelişim evrelerinde karakteristik yapıları ele alınarak değerlendirilmiş ve yaratıcılık konusu incelenmiştir.

İkinci bölümde; çocuk resimlerinin seramik yüzeylerde ele alınış süreçleri, tasarımların oluşum aşamaları, kullanılan hammadde, biçimlendirme teknikleri, bisküvi ve sırlı pişirimi görsellerle desteklenerek aşama aşama anlatılmıştır.

Üçüncü bölümde ise, yapılan seramik çalışmaların görsellerine yer verilmiştir. Çalışmalar kısaca özetlenmiş ve içerdikleri anlamlar tartışılıp yorumlanmıştır. Yapılan tasarımlar, çağdaş seramik sanatı anlayışına uygun farklı biçim ve teknikler ile üretimleri gerçekleştirilmiştir. Tasarımların plastik anlatım dili ile zengin görsel bir etki yaratmaları sağlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ÇOCUK RESİMLERİ

İlkel kavimlerde çocukların resimleri arasında bulunan benzerlikler sonucu, çocuk resimleri kanalıyla kavimler psikolojisine ilişkin bilgiler elde edilebileceği umuldu. Bunlar için araştırmalar, yorumlar gerekliydi (San, 2010: 95).

İnsanoğlunun ilkel dönemlerde mağara duvarlarına, tabletlere, taşlar üzerine çizdikleri insan ve hayvan figürlerinin saf, yalın, özgün biçimleri ve sembolik olarak anlatımları çocuk resimleri ile benzerlik gösteriyordu. Bu sebeple birçok araştırmacı, sanatçı ve sanat tarihçileri çocuk resimleri ile yakından ilgilenmeye başlamıştı.

Resim; çocukların hayallerini, iç dünyalarında yaşadıkları duyguları, düşünceleri çizgiler, şekiller, sembollerle planlamadan dışa aktarım şeklidir. Resim, çocuğun yaşamında içgüdüsel olarak yapmaktan zevk aldığı bir eylemdir ve kendine özgü çizgiler ile doğal yaşantısının ürünüdür. Hissettiği duyguları ve yaşadığı çevreyi kendi algıladığı doğrultuda bilinçsizce resmeder ve bunu hiçbir kaygı gütmekten gerçekleştirir. Bu, çocuk için sadece bir oyundur.

İlk yaşlarından itibaren, amaçsız ve bilinçsiz karalamalarla resme başlayan çocuk, motorik ve duyuşsal gelişimlerine bağımlı olarak resim yoluyla kendisini anlatmaya çalışır. Bu, öyle bir anlatımdır ki, hiç bir yapmacıklığa, bayağılığa yer yoktur; içinden geldiği gibi, samimi ve yer yer esprili... Bir anlamda çizgi ve renkler yardımıyla kâğıda içini döker. Özellikle okul çağına kadar devam eden bu naiflik, okulun ilk sıralarından itibaren yeni öğrendikleri ve kurdukları yeni ilişkilerle yerini daha farklı bir anlatıma bırakır (Yolcu, 2004: 137).

Çocuğun yaptığı resimler psiko-pedagojik açıdan çocuğu tanımada önemli bir yoldur. Aynı zamanda resim, çocuğun çevre ilişkileri, zihinsel gelişimi, kişilik analizini anlamaya yarayan önemli bir ölçüttür. Büyüyen çocuğa eğitim süreci de eklendiğinde çocuk sosyal çevreye katılır. Ailesel, çevresel, sosyal, eğitsel, kültürel farklılıklar çocuğu olumlu veya olumsuz yönde etkileyebilir ve resimlerinde bunların izleri yavaş yavaş görülmeye başlar.

Çizdiği ve boyadığı resimler yalnızca sorun çözme alıştırmaları değildir; kişinin bildiği, duyumsadığı ve anlamak istediği şeylerin dışı vurumudur. Duygu ve düşünceleri ifade etmenin dayanılmaz isteğine özgü zorluklar, çocukluk döneminde yapılan resimlerin ilham kaynaklarıdır. Resim yapan çocuklar bu konudaki dağarcıklarını geliştirmekle kalmaz, aynı zamanda öykü anlatmaya, günlük yaşamlarındaki deneyimlerini aktarmaya, sevinçlerini, üzüntülerini, korkularını, savaşımalarını, kazanımlarını ve yenilgilerini ifade etmeye büyük bir istek duyarlar. Çocuk derinden duyumsadığı istek ve fantezilerinin yardımıyla bomboş sayfada resimli bir dünya kurmak için güçlü bir istek duyar; böylece kendinden, istediği zaman ve istediği gibi yapma, yaptığını bozma, ortaya koyma ve yok etme gücü olduğunu hisseder. Çocuklar için resim yapmak duyguların dolaylı ya da dolaysız biçimde ifade edilmesidir, aynı zamanda günlük yaşamlarını çizgilere dökerek deneyimde kazanmış olurlar. Resimler günlük sıradan olayları anlattığı gibi çocukları, aileleri ve toplumu çok etkileyen sıra dışı olayları da anlatır (Golomb, 2011: 55, 56).

Çocuğun çizgilerinde sanatsal öğrenmenin ipuçları görülebildiği gibi onun zihinsel ve duygusal (hayal gücü- fantezi) özelliklerini gösteren mükemmel görsel bir yansımadır. Çocuk çizim anında zihnindeki imgeleri aktif hale getirir. Yani çocuğun beyinde aktif olan imler ne ise onları yansıtır. Çocuğun iç dünyasının- duygusal yaşantısının, iç çatışmasının, zeka düzeyinin yansıtılmasında; özellikle ruh sağlığı açısından önemli bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır (Artut, 2010: 150, 151).

Sanat yoluyla eğitim kuramında ise çocuk resmi doğrudan deneyime dayandığı için zihinsel soyutlamaya bir fırsattır. Çocuğun iç dünyasının anlaşılması, iç çatışmalarının ortaya çıkarılması onun çok yönlü gelişiminde önemli bir etmendir. Bu yönüyle çocuk resimleri çocuğun tanınmasında, gelişmesinde ve ruh sağaltımında araçsal bir işleve sahiptir (Kirişoğlu, 1991: 62).

Yetişkinlere nazaran, farklı anlatım diline sahip çocuk resimleri birçok yerli yabancı sanatçı için ilham kaynağı olarak karşımıza çıkmaktadır. Sınırsız özgürlük içinde çocuk çizgileriyle, renklerle, kavramlarla yalın bir anlatım sunar. Osman Yalçın (1954: 6); ‘Çocuk bazı şeyler bildiği için değil, hiç bir şey bilmediği için bu kadar güzel resimler yapıyor.’ sözüyle çocukların düşüncelerindeki yalınlığa değinmiştir. Bugün

dünyada bütün sanatçıları düşündüren, ‘çocuk resmi sanatı’ olarak adlandırılan bir sanat vardır.

Çocuk resmi yetişkin sanatından bağımsız bir sanattır. Çocuk resminin kendi başına estetik bir düzeyi vardır ve çocuk sanatı kendi kendine, dışarıdan bir etki olmadan gelişir. Çocuk sanatı görüşünü paylaşanlar için, çocuğun malzeme üzerinde ne yaptığını bilecek kadar denetim kazanması, estetik ve sanatsal yetilerinde olabildiğince kendine özgü ve özgür olması çocuğun yaşadığı bu sanat dolu yaşamın gerçek nedenidir (Kirişlioğlu, 1991: 66).

Çocuk resimleri, sanatçıların birçoğunu derinden etkilemiş ve onlara yepyeni kapılar açmıştır. Herbert Read çocuk resimlerinden oluşan bir sergide Picasso’nun kendisine: “Ben bu çocukların yaşındayken Raphael gibi resim yapardım, bu çocuklar gibi resim yapmayı öğrenmek benim yıllarımı aldı.” dediğini ifade etmiştir.

Çağımız resim sanatının çok büyük ustaları çocuk resimlerinden yararlanmışlardır. Klee’nin, Miro’nun, Olbuet’nin birçok resmi bu savı doğrular niteliktedir. Bedri Rahmi’nin birçok resminde ustaca kullanılmış bir çocuksuluk vardır. Fikret Mualla kimi resimlerinde sanki çocuk resimleriyle özdeşleşmek ister (Edgü, 1980: 39).

İlk defa Picasso, Brague Juan Gris akademimizin geleneksel resim yapma anlayışını terk ederek, çocukların, yerlilerin biçim dilini kullanarak resim yaparlar. Böyle bir olgu içinde gelişen dışavurumcu resim sanatının düşünsel boyutları otoritelerce sorgulanır. Fischer, dışavurumu amaçlayan sanatçıların çocuksuya dönmelerini “Kaynağa Dönüş” olarak niteler (Ayık, 2004: 316).

1.1. Çocuk Resimleri İle İlgili Yapılan Çalışmaların Tarihçesi

Çocuk resmi, başlı başına heyecan verici bir olay olarak karşılanıyor, 1900’lerde etnografik ve tarih öncesi araştırmalarla, tarih öncesi kavimlerin mağara resimlerinin yarattığı coşku, bu kez çocuk resmi alanında yaşanıyordu (San, 2010: 95).

1880’lerde ‘çocuk sanatı’ daha çok pedagojik açıdan ele alınmıştır. Çocuklarla ilgili bilimsel araştırmalar 19. yüzyılın sonunda belirginleşmiştir.

Küçük çocukların yaptıkları çizimlerin incelenmesi düşüncesi yeni değildir. Bu düşünce psikolojinin yeni yeni bilim dalı olduğu yıllarda, başka bir deyişle, 19. Yüzyıl sonlarında ortaya çıkmıştır (Harris, 1963: 10).

1900’lerin başında yapılan araştırmalarda ise çocuğun iç dünyasına yönelik olmuştur. 20. yüzyılın ilk yarısında, çocukların iç dünyalarının yansıması olarak görülmeye başlanan çocuk resimleri, farklı bir bakış açısıyla değerlendirilmeye başlanmıştır. 20. yüzyılın başı her türlü olağandışı görüntünün sanata girdiği, akademik ölçülerin reddedildiği ve sanatsal yaratmada yeni kaynaklar arandığı zamana rastlar.

Çocuk sanatına olan ilginin 1885-1920 yılları arasında oldukça fazla olduğu dikkati çekmektedir. Bu dönemde birçok değişik ülkede -kendiliğinden çizilmiş olan- çocuk resimlerini biriktirme, onları betimleme ve sınıflandırma çabaları görülmüştür. Önceleri birçok araştırmacı tarafından çocuk resminin onun zihnindeki imajın kopyası olduğu görüşü savunuluyor, bu nedenle de çocuk resmi çocuğun duygu ve düşüncelerinin bir penceresi olarak kabul ediliyordu (Yavuzer, 2011: 22).

Çocuk resimleri üzerine yapılmış bilinen en eski çalışma, 1885 yılında Ebenezer Cooke adlı araştırmacı tarafından yayınlanan makaledir. Cooke bu çalışmasında, resimsel gelişimin birbirini izleyen evrelerini yaptığı gözlemlerine dayanarak tanımlamış, ayrıca okullardaki sanat eğitiminin çocuğun ilgi alanına ve düşünsel yapısına daha uygun hale getirilmesi gerektiğini savunmuştur. 1887 yılında ise Corrado Ricci, bir grup İtalyan çocuğun çizimlerini rapor halinde yayımlamıştır. Ricci’nin bu koleksiyonu çocuk resimleri üzerine yapılan çalışmaları örneklemesi bakımından belki de elimizdeki en eski kaynaktır (Harris, 1963: 10).

Kerschensteiner (1905) Almanya’daki okul çocuklarının binlerce resmi üzerinde yaptığı inceleme sonunda yaşları da göz önünde bulundurarak üç temel kategoriye ulaşmıştır. Bunlar: Şematik resim, görsel görünüşe göre çizilen resim ve üç boyutlu mekânı temsil eden resimlerdir. Rouma (1913), okul çocuklarının resimlerini zaman içinde incelemiş ve insan figürünün resmedilmesinde birbirinden farklı 10 evre belirlemiştir. Belki de bu ilk sınıflandırmaların en önemlisi Luquet (1913, 1927) tarafından yapılmıştır. Luquet’nin 5 gelişim evresinden oluşan sınıflandırmasının

önemi, kısmen birleştirici bir kuramı içermesinden, kısmen de Piaget'nin daha sonraki çalışmalarını etkilemesindendir (Yavuzer, 2011: 22).

Çocuk resmini araştırmalarına konu edinen bir başka kişide V.Lowenfeld'dir (1939). Lowenfeld sanat yoluyla bireyin kendisini ifade etmesinin, sağlıklı bir duygusal gelişme açısından önemi olduğuna inanıyordu (Yavuzer, 2011: 23).

Çocuk resimleri üzerine yapılan ilk araştırmalar çocukların zekâ ve kişiliğinin belirlenmesi üzerine yapılan incelemeyle başladı.

Goodenough (1926), daha sonra da Harris(1963), insan figürü çizmede yaşla ilgili normları kronolojik yaştan ziyade zekâ yaşıyla ilişkilendirerek araştırdılar. Florence Goodenough (1926), resim yapmanın belli yönlerinin çocuğun zekâ yaşıyla örtüştüğü ve dolayısıyla zekâ ölçüsü olarak kullanılabileceği varsayımına dayanarak Bir İnsan Çiz (DAM, Draw-A-Man) testini geliştirdi. Ev figürünün kültürler arasında birçok değişkenliğe sahip olduğu düşünüldüğünden, onun yerine evrenselliği ve çocuklarca tercih edilmesi nedeniyle insan figürü seçilmişti. Goodenough ayrıntıların sayısına, vücut kısımları arasındaki oranlara ve çizgilerin akıcılığı ile parçaların tamamlanmasında kendini gösteren motor koordinasyona dikkat ediliyordu. Goodenough, DAM testinin zekanın yanı sıra kişilik özelliklerini de ortaya çıkardığını gözlemlemişti. Bu varsayım daha sonra Buck'ın (1948), Machover (1949) ve diğerlerinin çalışmalarıyla savunuldu. (Malchiodi, 2013: 27).

1940'tan sonra çocuk resimlerine karşı yeni bir ilgi doğmaya başladı. Bu ilgi, çocukların, resimlerine duygularını ve güdülerini yansıttıkları varsayımından kaynaklanmaktaydı. (Yavuzer, 2011: 23).

Resimlerin imgeleri yaratan kişinin içsel psikolojik gerçeklerini ve öznel deneyimlerini yansıttığı inancına dayanarak 'yansıtmacı resim' terimi ortaya çıktı ve yansıtmacı resim testleri geliştirildi. Yansıtmacı resim testleri, çocukların tepkilerinin belirli figürlerle, yani insanlar yada evler, ağaçlar gibi genel temalarla kişiliklerini, algılamalarını ve tavırlarını yansıtabileceği fikrine dayanıyordu. Resmin kendini ifade etmede yalnızca sözcüklerle ortaya konamayan çocuklarla ilgili bilgiye bir alternatif oluşturduğu düşünülüyordu (Malchiodi, 2013: 27).

1950'li yıllarda ise testlere olan ilginin artmasına paralel olarak çocuğun çiziminin onun zihinsel ve duygusal durumuyla ne ölçüde ilişkili olduğu araştırılmaya başlandı (Yavuzer, 2011: 23).

Rudolph Arnheim (1969, 1972, 1974) çocukların sanatı üstüne alternatif yöntemler düşünenler arasında öne çıkan bir figürdür. Arnheim bir psikolog olarak, resimle anlatıma farklı bir açıdan bakar ve 1940 ve 50'lerde yaygın olan, psikoanalitik etkilerin desteklediği bir inanış olan çocukların resimlerinin sadece zekâlarının göstergesi olduğu ve yapanın duygusal çelişkilerini ortaya koyduğu fikrinden ayrılır. Hem estetiğin ve bilişin hem de araçların ve fikirleri görsel biçimlerle gelişimi arasındaki karşılıklı etkileşiminin önemini görerek çocukların sanatsal faaliyetlerinde daha sanat tabanlı bir görüşün arkasındaki güç olmuştur (Malchiodi, 2013: 35).

1950'li yıllarda ve daha sonra yaratıcılığın gelişmesine yönelik bilimsel araştırmalar, özellikle sanatın yaratıcı davranışı geliştirmede tek alan olmadığını bu alandaki bütün sorumluluğu üstlenmemesi gerektiğini ortaya koymuştur. 1960'lı yıllardan sonra doğrudan sanatsal yaratıcılığa yönelik araştırmalarda ise, sanat eğitiminin salt sanatsal yaratıcılığı geliştirmesi gereken bir alan olması görüşü yaygınlık kazanmıştır (Kırıçoğlu, 1991: 171).

Günümüze kadar çocuk resimleri ile ilgili yapılan çalışmalar, psikiyatri, psikoloji, sanat, resimle terapi ve eğitim alanlarında oldukça uzun bir geçmişe sahiptir.

1.2. Çocuk Resminin Gelişim Aşamaları

İnsan, yaşadığı sürece gelişmeye devam eder. Değişmeyi meydana getiren değişiklikler kesintisiz olarak süregider. Gelişimde belli bir doğrultuya yönelme ve günlük gözlemlerimizle izlenemeyecek kadar belirsiz değişiklikler meydana gelir. Bu değişiklikler başlangıçta insanda güçlerin artması biçiminde olur. Hayatın sonuna doğru bu değişiklikler güçlerin azalması biçimine dönüşür. Gelişim sözü, büyümenin her alanda niceliksel ve niteliksel her türlü değişikliği kapsamak üzere geniş anlamda kullanılmaktadır (Baymur, 2012: 54).

Çocuklar doğdukları andan itibaren görsel algı ve becerilerinde, gelişim dönemlerine uygun farklılıklar gösterirler. Tamamıyla özgür oldukları bu dönemin izlerini yaptıkları resimlerde açıkça görebiliriz. Çocukların resimleri her ne kadar karalama veya soyut gibi görünse de bize, onlar hakkında ipuçları verir. Bu dönemde kendini sözlü ifade edemeyen çocuk, resimle anlatmaya çalışır. Çocuk resimlerini araştırmacılar tarafından ilginç kılan şey de onları tanımaya yönelik ipuçları vermesi ve sanata ışık tutmasıdır.

Bu resimleri, gerçekte ilginç kılan; çocuğun bütün yaşantısını tanımaya yönelik çalışmalarda, dışarıya çıkan somut veriler olarak çizgilerin içerde olup biten hakkında bazı ipuçları vermesi ve sanatsal gelişmeye ışık tutucu bazı davranışları içermesidir. Bu nedenle çocuk resimleri sanatçı, eğitimci, ruhbilimci, terapist... gibi birçok değişik kesimlerden araştırmacının ilgi odağı olmuştur (Kırıçoğlu, 1991: 79).

Çocuk resimlerinin temelini oluşturan çizgiler, nokta vuruşlar ile başlar, daha sonra basit çizgilerden karalamalara dönüşerek doğal bir süreç işler (Artut, 2010: 46).

Sanat ve çocuk birbiri ile örtüşen, sürekli değişen ve gelişen dinamik olgulardır. Çocuğun çizgisel gelişimi süreklidir. Çocuk bir günden diğer güne sıçrama yaparak bir evreden diğer bir evreye geçemez. Bu geçiş yavaş yavaş ve aşamalı olur (Artut, 2013: 237).

Her evrede çocukların yaptığı resimleri niteleyen bazı çarpıcı ve ayırıcı özellikler bulunur. Çocuk resmindeki gelişimi beş evrede ele almak mümkündür:

1. Karalama Dönemi (2- 4 Yas)
2. Sema Öncesi Dönem (4- 7 Yas)
3. Şematik Dönem (7- 9 Yas)
4. Gerçekçilik (Gruplaşma) Dönemi (9- 12 Yas)
5. Görünürde Doğalcılık Dönemi (12- 14 Yas) (Yavuzer, 2011: 31).

Lowenfeld (1967), çocuğun çizgisel gelişim basamaklarını aşağıdaki şekilde gruplandırmıştır. Bu gruplandırma sanat eğitimi alanında çalışan; Edwards (2002), Schirmacher, (2002), Coster (2005), Isbell ve Raines (2003) gibi birçok çağdaş teorisyenler tarafından da kabul görülmektedir (Artut, 2013: 238).

1.2.1. Karalama Dönemi (2- 4 Yaş)

Çocuğun plansız çizgilerinin bir araya gelmesiyle resim deneyimi oluşmaya başlar. Bu 2- 4 yaş arasını kapsayan bir dönemdir. Çocuk beyin, göz ve el koordinasyonuna daha ulaşmadığından çizgileri gelişigüzel az sayıda ve kısa süreli zamanda yapılmıştır. Zamanla bu koordinasyonun oluşmasıyla çocuk kendini ifade etmeye başlayarak biçimsiz çizgilerin yerini biçimli, anlamlı çizgilere bırakacak, resme olan ilgisi artacak ve yaratıcılığa da adım atmaya başlayacaktır.

Kendi kendine anlamlı şekiller çizebilmek için yaşı henüz küçükse de, bir takım şeyleri çizme fikri onu eğlendirecek ve daha fazla karalama yapma yönünde cesaretlendirecektir. Bir çocuğun ilk karalamaları ileri ve geri hareketlerden oluşur. Bunu yapmak için kas kontrolü ve el göz koordinasyonu gerekmektedir. Kontrol yeteneği geliştikçe bunlar tek başına çizgilere dönüşür. Denetimi arttıkça kavisli çizgiler veya yuvarlak şekiller de yapabilecektir (Jones, 2007: 48, 49).

Çocuk iki yaşında çizdiği gelişigüzel çizgilere anlamlar yükleyecek ve bunları nesnelerle bağdaştırmaya çalışacaktır. Zihninde yarattığı sembollere daha çok yer verecek ve bunun sonucunda düz çizgiler yerini dairesel ve zikzaklı çizgilere bırakacaktır. Çocuklar üç dört yaşına kadar karalama yapmaya devam edebilirler.

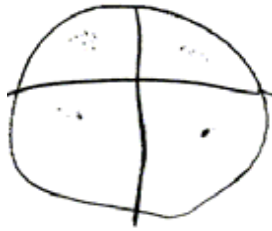
Çocuk kâğıt üzerinde kalemi bastırarak hareket ettirir, bu da çizgiler bırakır. Kalem ya da tebeşir ile rastlantı veya taklit sonucu çocuğun ilk çizgiyi çizmeyi başarması, ona gücünün ilk ortaya çıkışı gibi gelir. Çocuk ilk başarısını araştırmaya ve istemli olarak onu anlamaya çalışır. Başarılımış olan bu eylemi tam bir beceriye dönüştürene kadar tekrarlar. Zaman içinde çocuk, deneye deneye kalemi isteğine uygun bir biçimde yönlendirebilecektir. Dik, yuvarlak, kırık çizgiler birbirinin üzerine gelmiş ve karışmışken zamanla şekiller farklılaşmaya başlayacaktır (Yavuzer, 2011: 33).

Kellogg yaptığı araştırmalar sonucu çocukların karalamalarını sınıflandırarak 20 değişik temel karalama (Basic Scribbling) türünü oluşturmuştur (Fotoğraf 1) (Artut, 2010: 50).

1. Karalama		Nokta vuruşlar
2. Karalama		Tek dikey çizgi
3. Karalama		Tek yatay çizgi
4. Karalama		Tek sağa sola yatay çizgi
5. Karalama		Tek kavisli çizgi
6. Karalama		Çok sayıda dikey çizgi
7. Karalama		Çok sayıda yatay çizgiler
8. Karalama		Çok sayıda çapraz çizgiler
9. Karalama		Çok sayıda eğri çizgiler
10. Karalama		Yarım eğri çizgi
11. Karalama		Eğri, bükük kapalı çizgi
12. Karalama		Zig zag veya dalgali çizgi
13. Karalama		Tek ilmik çizgi
14. Karalama		Çok sayıda ilmik çizgi
15. Karalama		Spiral çizgi
16. Karalama		Üst üste binmiş dolgu çember çizgiler
17. Karalama		Üst üste binmiş çember çizgiler
18. Karalama		Ayrık dairesel çizgiler
19. Karalama		Tek kesilmiş çember
20. Karalama		Hatalı çember

Fotoğraf 1: Kellogg'un Çocuk Resimlerindeki Karalama Örnekleri (Buyurgan, 2007: 53)

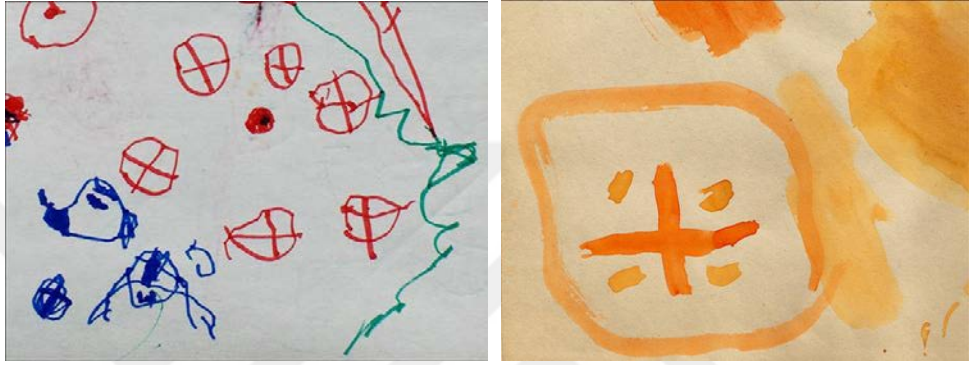
Yüz binlerce resim üzerinden yaptığı araştırma sonucu çocuk resimlerini sistemleştiren Kellogg okul öncesi çocuğun çizgisel gelişimine en ilginç açıklamayı getirmiştir. Kellogg, çizgilerin doğal bir süreç içinde birbirinden etkilenecek geliştiğini söyler. Bu gelişmede çocuk bir düzen ve bir uyum aramaktadır. Noktalar, dikeyler, yataylar, çapraz çizgiler, zigzaglar, yatay ve çapraz zigzaglar, yaylar, karmaşık yaylar, yılanvari çizgiler, birbirini kesmeyen yuvarlaklar ve sonuçta yuvarlaktır. Şekilleri, birleşen şekiller onları da toplanmalar izler. Kellog'a göre birleşen şekiller arasında en önemli olanı yuvarlak içine yerleştirilmiş çapraz iki çizgiden oluşan şekildir. Buna 'mandala' adı verilir (Fotoğraf 2, 3, 4). Mandala çocukların karalamalarında daha sonra birçok şeye dönüşecek olan bir anlamda tema şekildir (Kirişoğlu, 1991: 82, 84).

Fotoğraf 2: Mandala Çizim (37 aylık)

Fotoğraf 3: Toplanmış, Bir Araya Getirilmiş Şekiller (40 aylık)

Fotoğraf 4: 2 Yaş

Önceleri geniş kavislerle tüm kol hareketleri ve gücü ile meydana gelen çizgiler, sonraları bilek, el ve parmakların birlikte hareketiyle yuvarlak ve karışık çizgi görüntüsüne ulaşır. Bir süre sonra bu çizgilerin kendi aralarında gruplaşmaları, arılan bir görüntüye dönüştükleri fark edilir. Bu çizgi farklılığı çocukların yaşları ilerledikçe tam bir paralellik içinde değişimini sürdürür (Türkdoğan, 1984: 47).

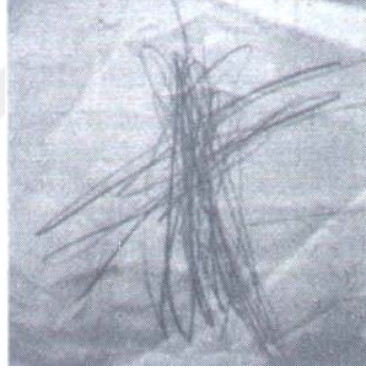
Bu süreç devam ederken yaptıkları rastgele karalamalara anlamlar yükleyerek öyküler anlatırlar bu da ilgilerinin daha fazla artmasını sağlar. El hakimiyeti gelişmeye başlayan çocuk çizdiği şekilleri tekrar çizmeye çalışır. Bu da çocuğun merak ve heyecanı artırır.

Fotoğraf 5’de bir buçuk yaşındaki küçük çocuk yaptığı noktaları tavşanın zıplamaları olarak tanımlamıştır.

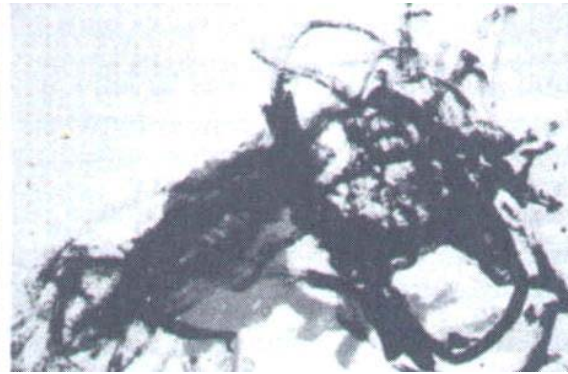

Fotoğraf 5: “Rabbit Goes Hop Hop Hop” (Tavşan Hop Hop Hop Gidiyor) Hareket Bildiren Bir Karalama (1. 6 Yaş)

İki yaş iki aylık başka bir çocuk ise, T şeklinde yaptığı karalamaları uçak olarak tanımlamıştır (Fotoğraf 6). Birkaç gün sonra yaptığı lekesele başka bir çalışmayı yine uçak olarak adlandırmıştır (Fotoğraf 7). Matthews, bu çalışmalardan birincisini çocuğun sonradan isimlendirdiğini, ikincisini ise uçağın hareketini esas alarak yaptığını söylemiştir (Willats, 2005: 45, 48).

Fotoğraf 6: 2. 2 Yaş

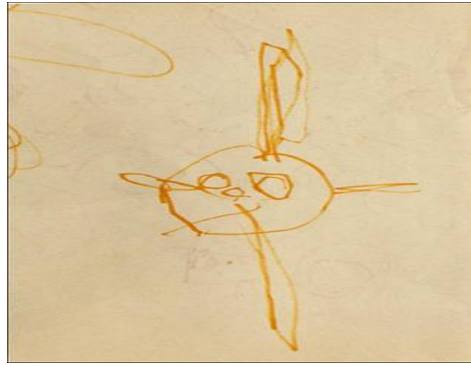

Fotoğraf 7: 2. 2 Yaş

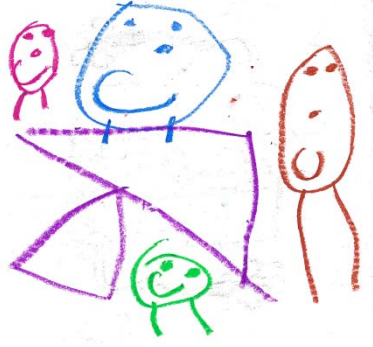
Çocuk kendini ve etrafını keşfettikçe sürekli üretme isteği artar ve çevresi tarafından övgüler aldıkça beğeni kazanmak ve karşısındakini memnun etme isteğiyle aynı resmi yapmaya devam eder.

Çocuğun bu aşamadaki karalama şeklindeki yaratıcı yapıtı onun zihinsel ve coşkusal gelişimini yansıtır. Bu faaliyetten haz duyan çocuk, var gücüyle karalamasına devam eder. Ayrıca karalama faaliyeti, çocuğu kas gelişiminden haberdar eder. O, bu çizgilere baka baka giderek görsel kontrole sahip olur ve yarattıkça bağımsızlığını elde ettiğinin bilincine varır. Bu duygu da çocuğun gerginliğini azaltır (Yavuzer, 2011: 37).

Dairesel çizgiler insan figürüne dönüşmeye başlar. Bu yaştaki çocuk insan resmini bir kafa olarak çizer. Çünkü çocuğun dikkatini çeken en önemli yer kafadır. Kafa olarak nitelendirdiği bir dairedir. İlk bakışta gözler ve dudaklar dikkat çeker. Çocuğun gövde olarak nitelendirdiği, dairenin altına çizilen düz çizgidir (Fotoğraf 8). 3 yaşındaki çocuğun resimlerinde genellikle insan figürü görülür ve bunu çöp adam çizerek ifade eder (Fotoğraf 9). Boyama yapmak çocuk için eğlenceli olsa da genellikle çizgi ve lekeler oluştururlar.

Fotoğraf 8: 2 Yaşındaki Çocuğun Çizdiği İnsan Figürü

Fotoğraf 9: 3 Yaşındaki Çocuğun Çizdiği İnsan Figürü

Genellikle rengin önemini, ayrımını ve anlamını bilmez, fırçayı boya kalemini tuttuğu gibi tutarak işe başlar. Lokal renkler kullanmak yerine çizmeyi tercih ederler. Nokta vuruşlar, yukarıdan aşağıya veya yatay olarak ya da fırçayı kontrollü bir şekilde çırparak boyayı sıçratmayı deneyebilirler (Artut, 2013: 240).

Çocukların kalemi ilk tutuşlarından, simgesel anlatıma kadar geçen süre sanatçılar için en anlamlı süredir. Araştırmacılar sanata model oluşturacak bu davranışların, özellikle okul öncesi çocuklarının çizgilerinde gizli olduğunu düşünmektedirler. Arieti, tasarımın ve sanatın dinamik süreçlerinin kavram öncesi düzeyden kaynaklandığını, algı alanında oluştuğunu söyler. Bu yüzden çocuğun giderek artan merakla çevresini tanıması ve yaratıcılık kavramının gelişimi, çocuğun sanatla iç içe olması, çevresinden zevk alması ve merak duygusunun uyandırılması açısından ailenin ilgisi ve onu doğru yönlendirmesi önemli bir husustur. 3 yaşın sonlarında karalamalar amaçsız ve düzensiz olmaktan çıkar ve Kellogg'un 'anlamlı şekiller dönemi' dediği evrede anlaşılır ve bilinçli çizgilere dönüşmeye başlar.

1.2.2. Şema Öncesi Dönem (4- 7 Yaş)

Bu dönemde çocuk dış dünyayla ilişki kurmaya başlamıştır ve bunu çizimlerinde göstermektedir. Nesne ile düşünceleri arasında ilişki kurma kaygısı yaşadığından, kendini nesnelerin yerine koyarlar.

Bu zamanda özellikle önemli olan çocukların uzamsal kavramlarıdır. Uzayı kendileriyle ve kendi bedenleriyle ilgili olarak düşünürler. Aslında çocuğun çevre kavramı öylesine kuvvetle kendine bağlı olabilir ki, düşünceleri ve duyguları çocuğun etrafındaki insan ve nesnelerle karışmıştır. Örneğin bir lamba düşüp kırılırsa, çocuk lambanın ‘canı yanmış’ olmasıyla ilgilenir sanki lamba çocuğun kendisiymiş gibi (Malchiodi, 2013: 121, 122).

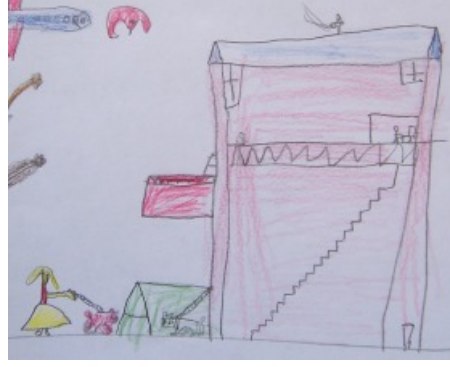
Önceki yaşlara göre ayrıntıların arttığı gözlenmektedir. Yaşı büyüyen çocuğun görme, ilişkilendirme ve sayıları anlama yeteneği artar. 4- 7 yaş arasında insan figürlerinin ortaya çıktığı görülür. Figürler önden çizilir ve üçüncü boyutu algılamaya başlayan çocuğun resimlerinde üst üste çizilmiş nesneler görülmektedir. Obje ile gerçek arasındaki bağlantı henüz sağlanmamıştır. Fotoğraf 10 da görüldüğü gibi çizilen insan figürleri evden daha büyüktür.

Fotoğraf 10: Objeler İle Gerçek Arasındaki Orantı

Bu evrede çocuk dış dünya ile kurduğu ilişkilerini giderek zenginleştirir. Bu evrede görüş büyük ölçüde öznel, duygularının, hayallerinin yansımasıdır. Vücut oranları ölçsüz, perspektif endişesi taşınmadan, sevdikleri renklerle (renk seçiminde boyaların büyük ve temiz oluşu sevdikleri bir eşya ya da giysinin rengi oluşu gibi faktörler bile rol oynar) resim yaparlar. Şema öncesi evrede çocuklar genellikle yaptıkları resimleri göstermek ve açıklamak isterler. Özellikle kendilerinde iz bırakan olayları anlatmak isterler. Şema öncesi dönemde özellikle beş, altı, yedi yaşlarında çocuklar iki boyutlu düzlemde üçüncü boyutu yakalama adına kendilerince çözümler bulurlar. Röntgen resim yapmaları (Fotoğraf 11), resimlerinde birden fazla mekan kullanmaları (Fotoğraf 12) , düzleme özelliği (Fotoğraf 13), yaptıkları resimlerde bazı

parçaları diğerlerine oranla daha büyük çizimleri gibi özelliklerle karşılaşılabilir (Fotoğraf 14) (Buyurgan, 2007: 56, 57).

Fotoğraf 11: Röntgen Resim

Fotoğraf 12: Birden Fazla Mekân Kullanımı

Fotoğraf 13: Düzleme Özelliği

Fotoğraf 14: Orantı

Artık resimlerinde sadece çizgilerden oluşan biçimler yoktur. Yüzey doldurma şeklinde görülen plan yapma becerisi ile doğru ve yanlışları görür. Nesneler ve olaylar arasındaki ilişkilerin nedenlerini anlamasa bile kendi dünyasına göre onları ilişkilendirir. Dolayısıyla canlandırmak istediği obje ya da kavramlarla ilişki kurma kaygısını yaşar, öğrenmesi geliştikçe sembollerde şemalara dönüşmektedir (Artut, 2013: 245).

Bu evrede çocuk, resimleriyle renkleri ilişkilendirmeye başlayabilir. Bu, çocuk için heyecanlı bir deneyimdir. Renkleri deneyimler sonucu tanır. Şema öncesi dönemde çocuğun seçtiği rengi eleştirmek veya başka bir renk seçmesi konusunda öneride bulunmak, çocuğun ifade özgürlüğünü kısıtladığı için yanlıştır. Çocuk resim yaparken serbest ve kurlsız olmalıdır. Resimler artık çizgilerle sınırlı olmaktan çıkar ve çizgilerle oluşturduğu şekillerin iç yüzeylerini renklendirirler. Renler, canlı ve özgür seçilse de çocuk doğada gözlemlediklerini yavaş yavaş nesnelerin gerçek renkleriyle ilişkilendirilmeye başlamıştır.

Renklendirmede realist yaklaşım, çocuğun objelerin niteliklerine uygun olan renkleri gerçekçi bir biçimde kullanma eğilimidir. Bitkilerde, hayvanların tersine, realist renklendirme uygulanır. Örneğin; gövdesi kahverengi, dalları yeşil boyanmış ağaçlar (Yavuzer, 2011: 51).

Bir önceki döneme göre çocukta mekan algısı gelişmeye başlar. Önceden çizdiği figürlerin bir zemine oturmayıp havada durduğunu görürüz. Zamanla etrafındaki cisimlerin yere bastığını algılayarak kâğıdın alt kısmını zemin olarak belirler ve her şeyi

buraya sıralar. Bunu bazen bir çizgi ile bazen de bir leke ile gösterebilirler (Fotoğraf 15).

Fotoğraf 15: Gelişen Zemin Algısı

Çocuk 6 yaşına yaklaştıkça resimlerindeki oranlar daha gerçekçi olmaya başlar. Mekân içinde nesneleri yerleştirmesinde de bir ilerleme göze çarpar. Ayrıntılar çoğalır, sayfanın orasına burasına dağıttığı figür ya da öğeler bir merkez çevresinde toplanmaya başlar ya da yer çizgisi dediğimiz alttaki çizgi üzerine daha anlamlı biçimde dizilir. Bu gelişim aşamasında, çocuk yeni kavramlar peşindedir, çizdiği; canlandırmadığı simgeler de durmadan değişmektedir. Bugün çizdiği insan figürü ile ertesi gün çizeceği insan figürü birbirinden ayrıdır (Yavuzer, 2011: 44, 45).

Çocuk zihinsel gelişimine paralel olarak çevresindeki nesneleri daha iyi ayırt edebilir ve bu ilişkiyi resimlerine de yansıtır. Resimler eskisi gibi yalın değil daha doludur. Önceden sadece ev çizerken artık evin yanında insanlar, ağaçlar, gökyüzünde bulut, kuş veya kelebek çizmektedir (Fotoğraf 16). Fakat parçalar arasında oran-orantı kavramı henüz gelişmediğinden evin etrafında çizdiği kelebek veya kuş, ev ile aynı boyutta olabilir. Altı yaşından dokuz yaşına kadar çocukların sanatsal becerileri hızla gelişir. Bu evrede çocuk renk ve objeler arasındaki ilişkiyi keşfedebilir ve boyutları abartabilir. Çocuk, insan figürü çizerken başı da gövdeye oranla daha büyük çizebilir. Her ne kadar kavramları bağımsız bir biçimde anlatmaya çalışsa da karakteristik özelliklerinden çok kopmamaya dikkat ettiği sezilir.

Fotoğraf 16: Ayrıntıların Çoğalması

Çocuk bu evrede resimlerinde çok değişik biçimler sergilerler. Bizlere çok ilginç gelen çocuk resimlerinin bu şematik görünümlerinin nedenleri arasında çocukların fiziksel güçsüzlükleri nedeniyle henüz karmaşık biçimlerin üstesinden gelecek beceriden yoksun oluşlarıdır (Kırısoglu, 1991: 88).

Lowenfeld (1947; Lowenfeld& Brittain, 1982) bu dönemdeki resim yapma, düşünme ve gerçek arasındaki ilişkilerin keşfedilmesini vurgulayarak dönemi sanatsal gelişimin şema öncesi evresi diye adlandırır.

Çocukların yaptığı resimlerin genellikle oldukça sevimli, kural ve geleneklere bağlı olmayan ve çoğunlukla yetişkin gözüyle çok güzel renklendirilmiş olduğu düşünülür. Çocukların sanatsal gelişimini geniş olarak inceleyen araştırmacılar sık sık bu yaştaki resimle anlatımın altın çağı'nı temsil ettiğini, çok yaratıcı olduğunu ve çekingen olmadığını (Gardner, 1980) ve bazı yönlerden modern ressamların işlerini andırdığını (Winner, 1982) saptar. Çocukların bu dönemdeki resimlerinin göze estetik gelip gelmediği hala tartışılmaktadır; tartışmasız doğru olan ise bu resimlerin çoğunun özgürce yapılmış olup büyüleyici nitelikler taşıdığıdır (Malchiodi, 2013: 123, 130).

1.2.3. Şematik Dönem (7- 9 Yaş)

Çocuğun zihinsel gelişimindeki ilerleme ve çevreyi tanımasıyla çizimlerinde kullandığı semboller şemalara dönüşmeye başlar. Yavuzer'e göre (2011: 55, 56); Çocuğun bir şeyi nasıl gördüğü; o şeye verdiği duygusal anlam, deneyimleri, bir objeye dokunarak ya da objenin nasıl hareket ettiğini veya davrandığını izleyerek etkilenmesi,

şemanın oluşunu belirler. Bir objenin şemasını, çocuğun sonuçta ulaştığı kavramla o obje hakkındaki bilgisi temsil etmektedir.

Çocuğun çevresiyle somut ilişkilerden elde ettiği imgeleri zihninde işlemleyerek (eski imgelerle yenileri arasında bağlantı kurarak) yeni bir şema oluşturmaktadır. Artık resimlerinde görülen şemalar tanıdık, bildik şeylerdir. Bu şemalar giderek daha çok görsel ipuçları içerir. Bundan sonra çocuk sürekli gerçeği arar. Ancak bu görsel gerçeği vermek için zorlanır (Kırıçoğlu, 1991: 94).

İlköğretime başladığı zaman çocuğun gerçeği aradığını ve bunu çalışmalarına yansıtmak istediği görülür. Fakat henüz gelişmeyen ince kaslarından dolayı fazla başarı gösteremezler. Ayrıca geometrik kavrama düzeyi artan çocuk, resimlerinde yapmak istediği birçok varlığı kesin geometrik biçimlerle inşa eder. Picasso ve diğer kübizm temsilcilerinin çocukların bu çağdaki ürünlerinden ilham aldıkları söylenebilir.

Çocuk yaklaşık 7 yaşlarında insan figürü çizimlerinde belirli, bilinen bazı sembollerini kullanmaya başlar ve bedeninin parçalarını kendi aktif bilgisine dayanarak betimler. Resimde sadece baş, gövde, kollar ve bacaklar olmamalı; gözler, burun, ağız gibi organlar da bulunmalıdır. Genellikle çocuk, resmine eller hatta parmaklar ve ayaklar için ayrı ayrı semboller ekler. Şemalar geometrik şekiller de içerir. Bu şekiller bütünden ayrıldıklarında anlamalarını kaybederler. Bazen ovaler, üçgenler, kareler, dikdörtgenler ya da düzensiz şekiller vücut şeması için kullanılır, aslında bütün bu şekiller, kolların, bacakların ve giysilerin yerine kullanılmıştır (Yavuzer, 2011: 56).

İnsan figürleri profilden veya cepheden gösterilir. Şemalar geometrik şekillere benzer (gövde dikdörtgen, baş daire, etek, üçgen gibi). En önemli figüratif konuların başında; yakın çevresi, kendisi, ailesi ve arkadaşları gelir. Figürlerde cinsiyet ayrılığından kaynaklanan ayrıntılar belirgindir. (Kirpikler, dudak boyaları, kırmızı yanaklar, yüzük, kolye, sigara ve şapka gibi) (Fotoğraf 17) (Artut, 2013: 252).

Fotoğraf 17: 8 Yaşında Kız Çocuğunun Resmi

Çocuk zamanla gerçeğe yönelmeye başladığından, çizimlerinde nesneler arasında derinliğe yer verdiği açıkça ortadadır. Objelerin gerçek renklerine bağlı kalmaya çalışır zaman zaman da sevdiği renkleri kullanır. Renkler genelde günlük yaşamında gözlemlediği gibidir. Resimde gerçekçiliğe doğru giden çocuğun büyümesi ve okula başlamasıyla yazısal anlatımının güçlendiği görülür. Bu nedenle okul çağına başlayan çocuğun okul öncesinde yaptığı resimler kadar bu dönemde yaptığı resimlerin heyecan verici olmadığı düşünülmektedir.

Mekân olarak görülen yer çizgileri bu dönemde çoğalır. Çocuk yer ve gök çizgisini ayırt eder ve yerleştirmek istediği objeleri iki çizgi arasına planlı bir şekilde yerleştirir. Daha sonra mekân belirginleşerek perspektif devreye girer.

Beş bin çocuk resmini kapsayan bir çalışmada 3 yaşındaki çocukların %1'inde yer çizgisine rastlanırken, bu oran 8 yaş çocuklarında %96'ya ulaşmıştır (Yavuzer, 2012: 203).

Çocuğun ilk kez çevresinin bir parçası olduğundan haberdar oluşu, resimlerinde 'yer çizgisi' adı verilen sembolün kullanılmasıyla başlar. Nesnelerin yerleştirilmesinde çocuk belli bir plan geliştirmektedir. Genellikle kâğıdın alt tarafında yer çizgisi bulunur. Figürler buna göre yerleştirilir. 6 yaşındaki çocuk için bu yer çizgisi insanları ilgilendiren bütün etkinlikleri ve tüm nesneleri üzerinde taşır.

Okulöncesi dönem çocuğunun resimlerinde yer ve gök çizgilerini kullanmaya başlaması, onda, kavram ve form arasındaki ilişkilerin erkence oluşmasının bir

belirtisidir. Başka bir deyişle, bu durum çocuğun kendi imajı ile yer arasındaki bağlantıyı kavrayabilecek olgunlukta olduğunu gösterir (Yavuzer, 2011: 58).

7- 9 yaş arasındaki çocuk nesneler arasındaki ilişkiyi anlamaya başlar. Bir önceki döneme göre ilerleme gösterse de yakın ve uzak nesneler arasındaki orantıyı doğru veremez. Nesneleri büyük-küçük çizebilir fakat hangisinin diğerinin önünde veya arkasında olacağını bilemez.

1.2.4. Gerçeklik (Gruplaşma) Dönemi (9- 12 Yaş)

Bu evrede çocuk dış dünyayı tanıyıp hızla keşfetmeye başlar. Çocuğun fizyolojik ve biyolojik gelişimiyle birlikte, yaptığı resimlerde beğenilme kaygısı başlar. Önceki dönemlere göre çizgiler daha ayrıntılı ve gerçeğe yakındır. Artık güzel kaygısı ve anlaşılabilme isteği taşıyan çocuk için resim yapmak, zevk almaktan çıkmış; bilinçli ve farkındalık yaratan bir rol üstlenmiştir. Bu dönem çocuğu gelişimi sonucu resimde gerçekçi olmak ister. Nesnelerin ve figürlerin boyutlarına, oranlarına, renklere, perspektife ve cinsiyet ayırımına dikkat eder, bunları gerçeğe en uygun şekilde yansıtmaya özen gösterirler. Toplumun üyesi olarak yaptıklarıyla beğenilmek ve kendini değerli hissetmek ihtiyacı güder ve başkalarının düşüncelerine önem verir.

Sanatsal gelişimin bu evresinde somut işlemler dönemi sürmektedir ve çocuk ben merkezli düşünceden uzaklaşmaya devam etmektedir. Şematik temsilden uzaklaşma ve çizgi, biçim ve ayrıntıyla anlatılarda artan bir karmaşıklık vardır. Bakış açıları her şeyi olduğu gibi görmektir ve bir nesneyi, kişiyi veya çevreyi ne kadar iyi anlatabilirlerse o kadar iyi bir resim yaptıklarına inanırlar (Malchiodi, 2013: 133, 134, 135).

Bu yaşlardaki çocuk artık toplumun bir üyesi olduğundan haberdardır ve bu haberdar oluşu çizimlerine yansıtmaya başlamıştır. Bu dönem çocuğun daha önceki çalışmalarına oranla daha ayrıntılı çizgiler çizdiği ve daha gerçekçi bir yaklaşımda olduğu gözlenmektedir. Bu evrede çocuk, ayrıntıya ilgi duyarken, giderek resimlerini göstermekten hoşlanmaz, onları açıklamaz. Artık renkler gelişigüzel seçilmek yerine, gerçeğe uygun bir biçimde sergilemeye başlamıştır (Yavuzer, 2011: 65).

Okula başlamalarıyla bilgiye verilen ağırlık artar ve bu da yaratıcılıklarının önünü tıkar. Burada gerçeğin tamamen taklit edildiğini, yaratıcı ifadeden uzaklaşıldığını görürüz. Çocukların bu dönemde, resimlerinde gerçeğe en uygun olanı aktarmak istemeleri, onları figür-nesne-mekân, kompozisyon, ışık-gölge, perspektif, renklerin kullanımı gibi resimsel problemleri çözmeye yönlendirir. Kimisi bu problemlerin üstesinden gelebilirken bazıları da karşılaşacağı zorluklardan dolayı resim yapmaktan uzaklaşabilir. Ayrıca çocuğun bu dönemde kişiliğini bulma arayışına girmesiyle de ilgi alanında farklılıklar görülür ve bu sebepten resim yapma isteğinde azalma olabilir.

Bu evrede çocuklar ne çizeceklerini uzun uzun düşünürler, yaptıklarını beğenmezler, olması gerektiği biçimde yapamadıklarını sanıp cesaretlerini yitirirler. Çocuğun bu yıllarda kendini anlatma gücüne olan güveni sık sık sarsılır. İmgeleme gücü de eskisi kadar zengin değildir. Kısaca yaratıcı etkinliklerinde beceriksiz ve şaşkındırlar. Fiziksel, zihinsel ve duygusal büyüme sonucu, artık daha önceki yıllarda kullandıkları üslup onları doyurmaz (San, 1979: 150).

Bu dönemin resimlerinde görülen en belirgin özelliklerden biri de cinsiyet ayrımıdır. Yavuzer'in de belirttiği gibi (2011: 66); 6- 8 yaşından başlayarak cinsiyet ayrımını resimlerinde gösteren çocuk, erkek ve kız giysilerindeki ayrımları özellikle ve özenle belirtir. Konu seçiminde kızlarla erkekler arasında ayrımlar belirir. Erkek çocuklarda daha çok tekneler, uçaklar, trenler, savaş ve spor sahneleri; kızlar ise kadın yüzleri, giysiler, evler, çiçekler, yavrulu hayvanlar çizerler.

İçinde yaşadıkları dünyanın gerçekliğine bağlı oldukları dönem 9 yaşından 12 yaşına kadar sürmektedir. Renk kavramı gittikçe gelişen çocuğun, artık çizdiği nesne ile uygun olan rengi tercih ettiğini resimlerinde net olarak görebiliriz. Bu dönemde üçüncü boyutu düzgün gösterebilmek için uğraşırlar. Bir önceki döneme göre gelişmiş olsa bile henüz üçüncü boyutu yaratma becerisine tam anlamıyla sahip olunamamıştır. Mekân algısı gelişmiş olan çocuk her şeyi yerine uygun bir şekilde amacına göre yerleştirilmeye özen gösterir.

Çocuğun, gerçeklik dönemi resimlerinde yakında olanı büyük, uzakta olanı küçük çizmesiyle perspektif duygusunun oluşmaya başladığını görürüz. Yaptıkları konulu resimlerde tümünü tasarlayabilir ve aktarabilirler fakat detaylara takıldıklarında kâğıdın tümünü dolduramadıkları görülür.

Resimlerinde hareketli figürler (koşanlar, yürüyenler, zıplayanlar, oynayanlar) sıkça görülmeye başlar. Nesneler arka planda sıra sıra dizili irili ufaklı (perspektifin oluşumu) olarak dikkati çeker. Mekân anlayışı gelişmiştir, her şey yerine göre, anlam ve amacına uygun olarak yerleştirilmeye özen gösterilir (Artut, 2013: 253, 254).

Çocukların resimlerini inceleyen birçok araştırmacı, bu yaşta yapılan resimlerin önceki evrelerdekilere göre daha az özgür ve daha az sevimli olduğuna inanır. Aslında çocuklar resimle anlatımlarında daha tutucu olmaya başlamıştır ve resimleri aslının aynısı gibidir çünkü anlatımlarında ‘fotoğrafik bir etki’ elde etmeyi isterler (Malchiodi, 2013: 134).

1.2.5. Görünürde Doğalcılık (Mantık) Dönemi (12- 14 Yaş)

Bu dönem çocuğunun resimlerinde insan figürünün büyük bir ayrıntıyla cinsel özelliklerden haberdar olarak çizildiği gözlenmektedir. Hareketini, giysi kıvrımlarını, aynı zamanda ifade etmek istediği duyguyu çizgileriyle çok rahat bir şekilde ifade ederler.

Çocuk ya da ergen bu dönemde yakın çevresinde objelerin orantılarını, boyutlarını, derinliklerini çizgilerine yansıtmaya çalışır. İnsan figürünün büyük bir ayrıntıyla çizildiği ve tahmin edileceği gibi, cinsel özelliklerden haberdar olmanın büyük ölçüde arttığı, bunların resme yansıdığı gözlenmektedir (Yavuzer, 2011: 67).

Artık genel bir şema ile yetinmemekte, tanımlayıcı ve aslında benzer resimler çizmektedir. Bu durum, zaman zaman kopyacılığa yöneltmektedir. Yaptıkları resimleri göstermek ve üzerinde konuşmaktan kaçınan bu çocuklar, eleştirilmekten çekinirler. Kendi çalışmalarını da beğenmeyen ama aynı zamanda başkalarının çalışmalarını da eleştiren bir yapıya sahiptirler (Yolcu, 2004: 158, 159, 160).

13- 14 yaşlarındaki çocuklar mekân-perspektif ilişkisini önceki dönemlere nazaran çözdüğü görülmektedir. Işık, gölge ve rengi kullanma bilincine sahiptirler ve rengi daha iyi şekilde kullanabilirler. Çocuk denemeler yaparak çeşitli renkler elde eder ve bunu duygularını anlatmada aracı olarak kullanırlar. Çocuk bu dönemde yaratıcılık duygusunu yeniden kazanmıştır. Yaratıcılık diğer dönemlerden farklı olarak bilinçlidir.

Bu yaştaki çocuk sanat eğitimi alabilecek düzeydedir. Nesnelerin hem kendi içlerinde hem de birbirleri arasında orantılarını çizebilecek durumdadır. Gerçeği olduğu gibi taklit edebilirler. Duygu ve düşüncelerini anlatmak için yaratıcı güçlerini kullanarak farklı tasarımlar yapabilirler.

Resimde kültürel- etik (sosyal) sorunların yanı sıra duygusal (acı ve neşe, eğlenme) gibi soyut kavramlar sembolize edilir. Olay ve olguları kavrama düzeyleri, yorumlama, muhakeme etme yetileri resimlerinde önemli bir değişiklik olarak göze çarpar (Artut, 2013: 255).

Piaget bu evreyi biçimsel işlemler evresi olarak tanımlar. Bu evrede perspektif sorunu tam olarak çözülememiş, renk ilişkileri, mekânın düzenlenmesi, ışık-gölge, hareket tam olarak verebilme başılamamıştır. Bu evredeki çocuklar genellikle ilk algılarını kâğıda yansıttıklarından nesneyi yanlış çizebilirler. Bu olumsuzluk nesneye sık sık bakmaları önerilerek aşılmaya çalışılır. Bu evrenin ergenlik başlangıcı olduğu unutulmamalı, bedenlen, ruhen hızlı bir gelişim içine giren çocuklara duyarlı davranılmalıdır (Buyurgan, 2007: 64, 65).

1.3. Çocuk Resminin Özellikleri

Çocuklar resim yaparak duygu ve düşüncelerini kâğıda aktarırlar. Gelişim süreçlerine bağlı olarak resimleri de farklı özellikler göstermektedir. Her çocuk birçok yönüyle aynı özellikleri sergilemektedir. Çocuklarda sık rastlanan bir durum da üçüncü boyutu iki boyutlu düzlem üzerine aktaramamalarıdır. Bunun gibi sorunları değerlendirirken çocukların yaptıkları resimlerin birtakım özelliğinden bahsedebiliriz. Bunlar iki grupta incelenmektedir: özelliklerine ve kavramlara ilişkin özelliklere göre.

1.3.1. Özelliklerine Göre

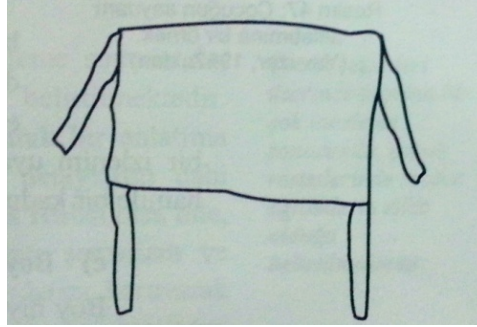
- Düzleme Özelliği
- Tamamlama Özelliği

- Saydamlık Özelliği
- Boy Hiyerarşisi Özelliği

1.3.1.1. Düzleme Özelliği

Genellikle 5- 7 yaş arası çocukların resimlerinde görülen bir özelliktir. Çocuk resme bilinçsiz olarak bir yaklaşım gösterir. Mekân kavramı ve perspektif algısı henüz oturmamış olan çocuk, kâğıda çizeceği nesnenin resmini ancak düz bir şekilde çizeceği düşüncesindedir. Bu sebeple top oynayanları resmediyorsa futbolcular yere yatıyorlarmış gibi görünmektedir. Yani çocuk gördüğünü değil kendi zihninde oluşturduğu düşünceyi resmetmektedir.

Çocukların birden çok bakış açısıyla resim yaptıkları düşünülürse, böyle bir özelliğin olmasına da şaşkırmamak gerekir. Hem kuş bakışı hem de karşıdan bakışla bir resim yapıldığında, ister istemez bu özellikte çizimlerle karşılaşılacaktır. Sözgelimi bir masa çiziminde, masanın üst kısmı kuşbakışı çizilirken, bacakları karşıdan bakış açısıyla çizilir (Fotoğraf 18) (Yolcu, 2004: 145).

Fotoğraf 18: Düzleme Özelliği

Çocuğun büyüdükçe perspektif algısı gelişir ve düzleme özelliği azalmaya başlar. Düzleme, bir görüş noktasından değil de birçok görüş noktasından bakıyormuşçasına nesnelerin çizilmesidir. Bu kimilerine göre farklı zamanlarda elde edilmiş algısal bilgilerin bir resimde kullanılmasıdır. Çocuk bu tür resimleri ya kendisi resmin etrafında dönerek ya da resmi döndürerek çizer. Bu aynı zamanda çocuğun kimi zaman her şeyi

en doğru biçimde göstermek için sarfettiği bir çabanın sonucudur. Ancak, düzleme yine de çocukta gelişmekte olan mekân kavramının alt basamağını göstermektedir (Kırıçoğlu, 1991: 91).

1.3.1.2.Tamamlama Özelliği

Çocuklar; yaşadıkları çevreyi, gördükleri olayları yorumlama ve resme aktarma çabası içindedirler.

Tamamlama özelliğinde ise, çocuklar bir nesneyi ya da olayı, onunla ilişkili bir başka nesne ya da olaylarla birlikte düşünürler. Yani algıları, tikel değil tümeldir. Örneğin, masanın dört bacağı, ağacın kökleri, denizin ya da gölün balıkları vardır. Sokak; evler, ağaçlar, arabalar ve insanlarla bir bütündür. Çocuk için bunlardan birinin eksikliği o şeyleri tanımlamaya yetmez. Bu nedenle, toprağın altında kökleriyle beraber ağacı çizmek ya da profilden bakan bir insanın yüzünde iki gözünü göstermek, çocuğun bütüncül bir yaklaşım içinde olmasının bir sonucudur (Yolcu, 2004: 146).

1.3.1.3. Saydamlık Özelliği

Bir objenin içinde veya arkasında bulunan ve görülmemesi gereken şeylerin görünüyormuş gibi çizilmesine saydamlık özelliği denilmektedir. Bu özellik 5- 7 yaş arası çocuklarda sıkça görülür. Çocukta bütünü yansıtmaya isteği göze çarpmaktadır. Bu yüzden resimlerinde işlediği konuyu tamamıyla anlatmak ister. Aksi halde konuyu tam anlamıyla anlatamadıklarını düşünürler. Örneğin okulunu resmeden çocuk, okulla ilgili gözlemediği her şeyi -bahçede oynayan çocukları, sınıfın içindeki sıraları, masaları, perdeleri- duvar yokmuşçasına çizer (Fotoğraf 19).

Çocuk aynı anda görülmesi mümkün olmayan çeşitli manzaraları betimlemek için ilginç bir yöntem kullanır. Bir objenin içinde veya arkasında bulunan ve görülmemesi gereken şeyleri sanki görüyormuş gibi çizer. Bir evi önden çizerken aynı zamanda içine insanları da oturtur. Böylece evi saydamlaştırır. Bunun sonucunda ‘saydam’ ya da

‘röntgen’ çizim denen şeffaf resim ortaya çıkar; bu, Luquet’nin zihinsel gerçeklik diye tanımladığı evrenin belirleyici bir niteliğidir (Yavuzer, 2011: 46).

Çocuk insanı bir bütünlük içinde anlatmak ister. Portresel anlatımından çok figürsel anlatıma ağırlık verirler. Aile konusunu ele alan bir çocuk resmi incelendiğinde, çocuğun aile bireylerini tam bir bütünlük içinde vermeye çalıştığı görülür. Çocuk resminde, ailesini ilgilendiren tüm unsurları ele almaya çalışır. Örneğin ev kompozisyonunda evin çatısı, duvarları ve bölümleri, buradaki aile bireyleri ve öteki tüm eşyalar (duvardaki saat, takvim, ayna, tablolar, yerdeki halı, koltuklar, soba, odaların elektrik kabloları) ayrı ayrı çocuk resminde göstermeye çalışır. Evin dışının içinin tümüyle gösterilmiş olması, resme bir saydamlık niteliği kazandırır (Sezer, 2001: 17, 18).

Fotoğraf 19: Saydamlık Özelliği

1.3.1.4. Boy Hiyerarşisi Özelliği

Çocuklar önem verdikleri insanları kendi dünyalarının kahramanı olarak nitelendirirler. Resimlerinde bu kişileri büyük çizer veya kompozisyonun en dikkat çeken yerinde bulundurlar (Fotoğraf 20). Sevmediği ya da kıskandığı kişileri çok daha küçük çizmelerinin yanı sıra bazen de hiç çizmedikleri gözlenmiştir. Arnheim’a göre ise bu durum, resme ilk çizilen ile sonradan çizilen arasındaki orantısızlık, çocuk bilincinde parça bütün ilişkisinin kurulamamasındandır.

Boy hiyerarşisi özelliği, çocukların önemseydiği, sevdiği ve değer verdiği varlıkların, diğerlerine göre daha büyük ve resim yüzeyinin merkezi bir yerinde etkin bir biçimde ele alması özelliği olarak tanımlanabilir. Çocukların resimlerindeki bu tür özellikler, onların duygularının ne denli saf ve dolaysız biçimde resim yoluyla anlatıldığını gösterir (Yolcu, 2004: 146, 147).

Bazı çizimlerindeyse çizilen figürlerin büyük olmasının nedeni, onların normalde uzun olmaları ve çocuğun o kişilere aşağıdan bakmasından kaynaklanmaktadır. Çocukların resimlerindeki bu anlatım yönünü minyatürlerde ya da ilkel kavimlerin resimlerinde görmek mümkündür.

Fotoğraf 20: Boy Hiyerarşisi Özelliği

1.3.2. Kavramlara İlişkin Özelliklere Göre

- Çocuk Resminde Realizm
- Çocuk Resminde Tekrar ve Simetri
- Çocuk Resminde Orantı
- Çocuk Resminde Espri
- Çocuk Resminde Kurallara Uyma
- Çocuk Resminde Simgesellik
- Çocuk Resminde Tip
- Çocuk Resminde İçerik

1.3.2.1. Çocuk Resminde Realizm

Çocuğun resminde gerçekçilik egemendir. Bu durum çocuğu objelerin detayına inerek çizmeye yöneltebilir.

Köpeği tasmaıyla, atı koşarken, ördeği yüzerken, yaprağı düşerken çizmeyi yeğleyen çocuk realite detaylarına titiz bir şekilde bağlı olduğunu dile getirmektedir (Fotoğraf 21). Çocuğun resmi öz bakımından realist olsa bile, çizgilerinde realizme zıt iki eğilim görülür. Bunlar; şematizm ve idealizmdir. Şematizm, objelerin nitelik ve nicelik detaylarını koruyarak basite indirgeyen bir çizim şeklidir. Birçok çocuk resimlerini bu şekilde oluşturur. İdealizm ise objenin dış karakterlerini zenginleştirmeye dayanır (Yavuzer, 2011: 72, 73).

Fotoğraf 21: Realizm Özelliği

1.3.2.2. Çocuk Resminde Tekrar Ve Simetri

Çocuklar bir sözcüğü söylemeyi başardıklarında o sözcüğü sürekli olarak tekrar ederler. Resimde de çizme yeteneğini elde ettiklerinde, objeleri yan yana getirerek tekrar özelliğini oluştururlar (Fotoğraf 22). Resminde simetri özelliğine de sıkça rastlanır. Renklerden ziyade şekillere önem veren çocuk güneşi, evi, ağacı çizerken simetri ilkelerine uydukları görülür.

Çocuk resminin özelliklerine bakıldığında şekillerin renklere oranla daha önemli olduğu dikkati çeker. Bir resmi meydana getiren şekillendirmeler eşyayı en basit biçimde şematize etmeyi amaçlamaktadır (Yavuzer, 2011: 74).

Fotoğraf 22: Tekrar ve Simetri Özelliği

1.3.2.3. Çocuk Resminde Orantı

Çocuk resminde orantıyı iki ayrı durumda ele alabiliriz. Bunlardan ilki bir nesneyi oluşturan elemanlar arasındaki büyüklük orantılarıdır. Çocuk, bu farklı elemanların büyüklükleri hakkında yapısal bilgiye sahiptir ve bu bilgisini oldukça doğru bir şekilde kâğıda aktarabilir.

İkinci durumda ele alınan, farklı nesneler arasındaki orantıdır. Burada orantının hem gerçek büyüklüğüne hem de nesneler arasındaki mesafeye bağlantılı olarak değişmesi gerekir. Oysa çocuk resimlerinde mesafe ile değişen orantıların kâğıda yansıtılması ender görülür. Genelde çocuk, çizdiği resimlerde arka planda görülen şekilleri küçültmeyi düşünmez (Fotoğraf 23).

Çocukların nesneler arasındaki gerçek büyüklükleri kâğıda doğru olarak aktarılabilmesi ise pek çok faktör tarafından etkilenmektedir. Örneğin nesnenin çocuk için önemi, remi yapılandırma sürecini değiştirebilir, nesnenin büyüklüğünü önemli ölçüde gerçek boyutundan saptırabilir (Yavuzer, 2011: 74, 75).

Fotoğraf 23: Orantı Özelliği

1.3.2.4. Çocuk Resminde Espri

Çocuk, mizah duygusunu yeteneğiyle birleştirerek resmine yansıtır. Oyun gibi esprili çizgilerle güneşe, çiçeğe ve ağaca insan yüzü yaparak mizah duygusunu basitçe ifade eder (Fotoğraf 24).

Bergson'un temsil ettiği sezgici estetiğe göre, yaratıcının kendisini bir çeşit özdeşleşim ve sempati (duygudaşlık) yoluyla ya da duygu sezgisiyle, nesnenin yerine koyması ve kendi ile yaşıntısı arasındaki uzaklık engelini ortadan kaldırması gereklidir. Bu süreç kendi kişiliğini bir başkasının kişiliğinde tasarlamak, böylece biçimlendirdiği imgelerle ilgili duygu ve düşüncelerini mecazlarda yansıtmaktır. Bir hayvan resmi çizen çocuk, çoğu kez hayvanın yüzüne kendi yüzünün karakterlerini koymaktadır (San, 1979: 200).

Fotoğraf 24: Espri Özelliği

1.3.2.5. Çocuk Resminde Kurallara Uyma

Çocuk, görüş alanının dışında dahi olsa o nesneyi tanımlayacak öğeyi çizer. Örneğin, balığın arkada kalan yüzgeçlerini veya fincanın görünmeyen kulpunu çizerek yapısal bilgi vermek eğilimindedir.

Kurallara uygun resim çizme özelliğine baktığımızda ise, 'Hochberg (1978) "kurallara uygun biçim" deyimini bir nesnenin karakteristik özelliklerini en iyi sergileyen görünüş olarak tanımlamıştı. Freeman (1980) 'kurallara uygun resim' deyimini bir nesneyi kolayca tanımamızı sağlayan genel amaçlı resimler anlamında kullanmıştır (Fotoğraf 25) (Yavuzer, 2011: 78).

Fotoğraf 25: Kurallara Uygun Resim Çizme Özelliği

1.3.2.6. Çocuk Resminde Simgesellik

Küçük çocukların yaptığı ilk resimler sundukları konuları tanımlamaktan çok, bunlara işaret eden geleneksel simgeler olarak işlev görürler. Bu ilk resimler, anlatmak istedikleri şeylerin yapıları veya görünüşleri hakkında çok az bilgi taşırlar. Örneğin, küçük çocukların ilk köpek resimleri çoğunlukla insan resminin grafik formülünün çok az değişmiş uyarlamalarıdır.

Pek çok küçük çocuk resminin, geleneksel olarak simgesel bir karakter taşıdığı Barrett ve Light (1976)'ın çalışmasında açıkça görülmektedir. Bu çalışmada çocuklardan pek çok ayırıcı özelliği olan bir ev çizimleri istenmiştir. Kapısı görülmeyen, üst pencereleri aşağıdakilerden büyük olan, pencerelerinde perdeler olan bu modeli çizerken, 5 yaşındaki çocukların çoğu ayırıcı özellikleri resimlemede tamamen başarısız olmuşlar; bunun yerine bir kapı, iki yanında iki pencere olan cepheden görünüşlü birer standart şematik ev çizmişlerdir. Bu basamak 'simgesel gerçekçilik' olarak tanımlanabilir. Genel çizimler de olsa olsa, resmin konusunun ait olduğu sınıfın özelliklerinin bir kısmı hakkında bilgi taşırlar (Yavuzer, 2011: 79).

1.3.2.7. Çocuk Resminde Tip

Çocuk, çizimlerinde her obje için bir tip oluşturur. Tipin oluşumunu etkileyen faktörler şunlardır:

- Durağanlık, Değişmezlik
- Tipin korunması,
- Tipin değişimi.

İlk resimdeki formlardan başlayarak tipin korunması ilkesinin uygulandığı görülür ve çocuk doğaya ters olmasına ve dış uyarılara rağmen, gövdesiz insan resmi çizmeyi sürdürür. Tipin korunması fikri, çocuğun kendi tiplerine getirdiği değişikliklerle de çatışır: Önceleri rastlantısal ya da istemli çizilmiş ayrıntılar bu ayrıntının bütünüle bağlantısı olsa bile, hemen kaybolur. Daha sonraları ilk tip ve yeni ayrıntı tipin seçimi arasında tereddüt göze çarpar. İlk tipin korunmasına primer koruma denir.

Rastlantısal koşullar ya da beceriksizlikler sonucu çocuğun resmindeki tiplerde değişiklikler olabilir ama genelde çocuk çizdiği tipi korur. Çocuk resmindeki bu değişiklikleri özür dilercesine belirtir. 2 çift gözlü yüz çizen çocuk, çizdiği fazla gözler için, bunları şimdi yaptım şeklinde bir açıklama da getirir.

Bazen tipte yapılan değişim başlangıçta yalnızca o resim için kabul görür ve daha sonraki resimlerde ortaya çıkmaz. Ancak en sonunda yenilik, eski tip korunarak onunla bağdaştırılır.

Burada karşımıza sekonder koruma çıkar. Bu, değişimle meydana gelen ikinci tipin korunmasıdır. Her ikisi birden korunur. İki tip birbiriyle yarış içine girer. Başta her ikisi (eski ve yeni) aynı sayıda resmedilirken git gide ikinci tip daha fazla sayıda resmedilir.

Çocuk, tipi koruma eylemini salt kendi resimleri için değil, başkasınıninkiler için de sürdürür. Çocuk birinden kendisi için resim çizmesini isteyince, çizenin de kendi tipine bağlı kalmasını ister. 3- 6 yaşındaki bir kız çocuğu, ebeveyninin kendisinininkine benzer bir kurbağa çizmesi üzerine "bu kurbağa değil, bu senin yaptıkların gibi değil" açıklamasını getirir.

Ancak sekonder korumanın etkisi ile değişimler kabul görür. Yeni ayrıntıların eklenmesinde esas olan daha önceki resimlerde nelerin çizildiğidir. Örneğin, baş ve bacaklardan oluşan insan resmine kollar, daha sonra gövde, eller, ayaklar eklenir.

Tip değişimi salt yeni, gerçek objelerle karşılaşma sonucu ortaya çıkmaz. Diğer kişilerin çizdiği resimler de bunda etkili olabilir (Yavuzer, 2011: 79, 80).

1.3.2.8. Çocuk Resminde İçerik

Bir resimde sunulan bilgi üç faktörden etkilenmektedir: Çocukların resmin konusu hakkındaki bilgileri, onların bu bilginin hangi yönlerinin sunulmaya değer olduğuna ilişkin yorumları ve bu bilgiyi yansıtacak bir resim yapma kapasiteleri. Geçmişte bu son iki faktörün önemi ihmal edilmekteydi. Pek çok geleneksel kuramsal yaklaşım (Luguet, Piaget ve Inhelder, Harris) çocukların çizimlerinin onların kavramsal ve zihinsel gelişimlerini yansıttığını öne sürmüştü. Hâlbuki çocuklar çoğunlukla resimlerinin yansıttığından çok daha fazlasını bilmektedirler.

Örneğin Gardner, 6 yaşındaki kızının insan şekli çizerken nasıl kolları gövdenin ortasının dışına yatay biçimde yerleştirdiğini aktarır. Konuşma sırasında aslında kolların omuzdan çıktığını bildiğini söylemiş ve öyle yapması istendiğinde kolları doğru biçimde yerleştirebilmiştir. Ancak sonraki resimlerde yine kolları gövdenin ortasından dışına gelecek şekilde çizdiği eski seçimine dönmüş ve kolları bu şekilde çizmeyi daha çok sevdiğini söylemiştir! Kısaca yeni çalışmalar 'zihinsel gerçekçilik' basamağındaki küçük çocukların daha önceki çalışmalarda kabul edilenlerden çok daha fazlasını sunma kapasitesinde olduğunu göstermiştir.

Belirli bir bakış noktasından yapılan gözlemi yansıtan resimler, bakışa özgü bilgi (bakan kişi merkezli anlatım) içerirler. Çocukların resimlerini ele aldığımızda, bakışa özgü bilgi veren anlatımlar, tipik olarak yedi yaşından daha büyük çocuklar tarafından ortaya konurlar.

Bu çocukların yaptıkları resimlerde bakışa-özgü bilginin yokluğu, onların bilişsel olarak olgunlaşmamış olduklarının göstergesi olarak düşünülebilir (Piaget ve Inhelder; 1956). Ancak diğer taraftan, eğer bakışa-özgü bilgi bilişsel yeteneğin yokluğundan çok, ilginin yokluğunu yansıtıyorsa, çizim işinin bakış noktasını daha göze çarpıcı kılmak için yeniden yapılandırılması, küçük çocuklardan bakışa özgü resimler elde edilmesi için yeterli olabilecektir.

Uygun koşullar altında, 4 yaşındakilerin çizimlerinde bile bakışa-özgü bilgi sunulduğu bulunmuştur. Bu yüzden, küçük çocukların serbest resimlerindeki bakışa-özgü bilgi yokluğunun kavramsal bir sınırlılığın sonucu olmadığı rahatlıkla söylenebilir.

Çocuklar birden fazla yalıtılmış resim yapınca, konular arasındaki ilişkiler hakkında da bilgi sunma konusu gündeme gelir. Düzene özgü bilgi bir sahnedeki iki ya da daha fazla nesnenin uzaysal düzeni hakkındaki bilgidir.

Çocuklar genellikle iki nesnenin ilişkisini ayrıntılı olarak kâğıt üzerinde planlarken, kâğıda yan yana çizerler. Bir şeyi diğerinin arkasına çizmek çocuğun temsil etme becerisini kontrol etme imkânı verir. Burada problem, üçüncü boyutun iki boyutlu kâğıda doğrudan ve kolay bir şekilde yansıtılamamasıdır.

7 yaşından küçük çocukların nesne merkezli çizimler yapma niyetlerini ve büyük çocukların bakan kişi merkezli çizim yapma eğilimlerini kabul edince, bu eğilimlerin kaynağını merak etmeye başlıyoruz. Bu soruya verilmiş hiçbir hazır cevabımız olmamakla birlikte Arnheim'in da (1956) belirttiği gibi ilerlemenin gelişimsel bir temeli vardır ve algılarında olduğu gibi resimlerinde de çocuklar nesnelerin genel yapısıyla başlayıp, sonradan nesnenin belirli bir bakış açısından görünüşünün farkına varırlar. Hagen gibi (1985) bazı otoriteler, kültürel etkilerin de işe karıştığını öne sürmektedirler (Yavuzer, 2011: 80, 81).

1.4. Çocuk Resimlerinde Renk Kullanımı

Rengin tanımını kısaca özetlersek; ışığın cisimlere çarptıktan sonra yansarak görme duyumuzda bıraktığı etkiye renk denir. Işık olmadığı zaman her şey, şekil ve renk olarak karanlıkta kaybolur. Sağlıklı bir eğitim yoluyla kazandırılacak renk duyarlılığı, yaşamın her yönüyle ilgili davranış biçimlerini etkileyecektir (Sezer, 2001: 35).

Kandinsky (2013: 61) çocuğun renkle tanışmasını şu sözleriyle ifade etmiştir; çocuk bir ışık görür, onu yakalamak ister, parmağını yakar ve sonrasında ateşe dikkatle yaklaşmaya başlar. Ama sonra ışığın nahoş yüzünün yanı sıra dostça bir yüzünün de olduğunu, karanlığı kovduğunu, günü uzattığını, ısınmak, yemek pişirmek ve oyunlar oynayıp seyretmek için gerekli olduğunu öğrenir. Bu keşifler sonucunda ışığa dair bir bilgi zihnine kazanır. Güçlü ve yoğun ilgisi söner ve ateşin farklı özellikleri zihninde dengelenir.

Çocukların fiziksel gelişimlerine bağlı olarak renk kullanımlarında farklılıklar görülmektedir. Karalama evresinde renkleri oyun oynarcasına kullanan çocuklar, 3 yaşına geldiklerinde nesnelerin gerçekliğinden bağımsız ve resimlerinde ilgilerini çeken renkleri kullanırlar ve beş yaşından sonra resimlerinde renk uyumu gözlemlenir. Çevrelerini tanımaya başlamalarıyla birlikte, resimleriyle, çevrelerinde gözlemledikleri renkler arasında benzerliklere rastlanır. Büyüdükçe resimlerinin gerçeğe benzerliği dikkat çekiyor. Öğrenmelerine bağlı olarak kullandıkları renkler konulara uyumlu hale geliyor ve çocukların resimlerinde renkten daha çok biçimin ön plana çıktığı görülüyor.

Çocuk 3 yaşından itibaren renk ayrımını yapmadan, renkleri kararlaştırmadan resimlerinde kullanır. 3- 4 yaşlarındaki bir çocuğun kullandığı renklerin gerçekte bir bağlantısı yoktur. Hoşuna giden renkleri coşkuyla kullanır. Örneğin kırmızı bir güneş, mavi bir köpek, yeşil bir insan yapabilir. Çok sevdiği birinin resmini yapmak istediğinde, çok sevdiği rengi seçecektir. Renkleri tanıma ve renk seçme 4 yaşından sonra ortaya çıkar (Çankırılı, 2014: 205).

Çocuk 4- 5 yaşına kadar hiçbir ayırım yapmaksızın ve önceden kararlaştırmaksızın renkleri kullanır. Renklerin, özellikle üç ana rengin adlarının öğrenilmesi de 4- 5 yaşlarına rastlamaktadır. Karalama aşamasında renge pek önem vermeyen çocuk, 4- 5 yaşlarından sonra parlak ve açık renklerden başlayarak yavaş yavaş bol renk kullanmaya doğru gidecektir. Başlarda üç ana renkle, kırmızı, sarı ve maviyle yetinir. 5 yaşındaki çocuk artık siyah, beyaz, turuncu, yeşil, mavi gibi renkleri de ister (San, 1979: 144).

Okul öncesi çocukların tüm çabası çizdikleri resimlerde çizilenlerin anlaşılabilir olmasıdır. Temel şekillerde deneyim elde eden 4 ve 5 yaş çocukları, resimlerini renklendirmeye başlar. Renkler resim yapma coşkularını anlatan önemli bir etkidir. Renk kullanımlarındaki ilerleme resimlerinden gözlemlenebilir. Önceleri birincil ve zıt renkleri sırf zevk için kullanırken, insan ve hayvan figürlerini tek renk çizmeye başlarlar, daha sonra da objeleri tanımlayan gerçek renklere yönelirler. Örneğin, güneşi ve ayı sarı, denizi ve gölü mavi, ağaç gövdesini kahverengi, çimeni yeşil yapabilirler. Yaklaşık 6 yaşından itibaren de kırmızı dudaklar, mavi ya da kahverengi gözler, siyah ya da sarı saçlar, ten rengini andıran siyah ve portakal rengi beden kontörü resimlerde ortaya çıkar (Golomb, 2011: 71).

Çocukların hem duygusal hem fiziksel gelişimlerinde renklerin önemi büyüktür. Resimlerinde kullandıkları renkler ile duygusal tepkileri arasında bir ilişki vardır. Sevdikleri resimleri yaptıklarında daha çok sıcak renkleri kullandıkları görülürken sevmedikleri resimleri yaptıklarında soğuk renkleri kullandıkları gözlenmektedir. Ayrıca cinsiyetlerine göre farklılıklar da gözlenmektedir.

Çocuk sanatında renklerle belirli duygular arasında doğal bir bağlantı olduğu ve seçtiği renklerin çocuğun ruh durumuna ve duygularına bir pencere açtığı varsayılır. Renkler yaşam deneyimimizde önemli bir rol oynar (Golomb, 2011: 71).

Renk üzerine incelemelerde bulunan uzmanlar, kız çocukların renk seçimine erkek çocuklardan daha fazla önem verdikleri sonucuna varmışlardır. Gözlemler, bazı çocukların kırmızı, sarı ve portakal rengi gibi sıcak renkleri ısrarla kullanmalarına karşılık, bazılarının da siyah, mavi, yeşil ya da kahverengi gibi soğuk renkleri seçtiklerini göstermektedir. Araştırmalarını renk konusunda yoğunlaştıran uzmanlar, sıcak renkleri seçen çocukların çoğunlukla, sevecen, uyumlu ve iş birliğine önem veren kişiler oldukları, buna karşılık sürekli olarak soğuk renkleri seçen çocukların ise iddiacı, çekingen, güçlkle kontrol edilebilen ve uyumsuz davranışlarıyla dikkatleri çeken çocuklar olduklarını belirtmektedir (Yavuzer, 2011: 52).

Renk kullanımının önemsendiği ve özgün olduğu düşünülen dönem özellikle şema öncesi dönemdir. Ana renkleri öğrenen çocuk, zamanla diğer renkleri ekler ve bunları da kullanmaya çalışır. Bu dönemde çocuk, şematik ya da gerçekçi dönemde olduğu gibi kurallara bağlı değildir. Renkleri resimlerini süslemek için kullanırlar. Şema öncesi dönemde resimlerin canlılığı renk kullanımı sayesinde.

Rengin tabiattaki kaynağı güneştir. Gökkuşağında görüldüğü gibi, rengin fiziki bir hadiseyle ışığın parçalanmasından doğduğunun ilmi ispatını Newton yapmıştı: Eflatun, lacivert, yeşil, sarı, turuncu, kırmızı sırasıyla görüldü. Şu halde gün ışığı bize, yukarıdaki renk serisine yüklü bulunduğunu anlattı: Bu renk serisinde sarı, kırmızı, mavi; üç temel rengin, bütün renklerin doğurucusu olduğunu tanımamıza da yardımcı oldu. Üç temel rengin kendi aralarında karışmalarından, sayısız ton ve nüans fark ve basamakları meydana gelir (Bigali, 1984: 224).

Bütün renkler üç ana renk olan kırmızı, mavi ve sarı renklerin değişik tonlarda karışımından meydana gelmektedir.

Ana renklerin aynı ölçüde ikişerli karışmasından meydana gelen renklere ara renk denir. Bunlarda turuncu, yeşil ve mor renklerdir.

Sarı+Kırmızı= Turuncu

Sarı+ Mavi= Yeşil

Kırmızı+ Mavi= Mor

Üç ana renk kendi aralarında değişik ölçülerde karıştırılırsa güneş ışığında bulunan altı rengin sayısız dereceleri elde edilir.

Renkler şiddetlerine ve insanlar üzerindeki ruhsal etkilerine göre ikiye ayrılırlar (Çankırılı, 2014: 206).

Bazı renkler insanlar üzerinde yarattıkları etkileri bakımından sıcak ve soğuk olmak üzere sınıflandırılırlar. Örneğin; sıcak renkler insanlara canlılık, neşe, hareket ve rahatlık etkisi bırakabilir. Bunlar kırmızı, turuncu ve sarı renklerdir. Soğuk renklerin ise rahatlık ve dinlendirici etkisi vardır. Bunlar mavi, yeşil ve mor'dur (Artut, 2013: 159).

1.4.1. Sıcak Renkler: Kırmızı, Sarı, Turuncu

Kırmızıda ateşin sıcaklığını, turuncuda güneş ışığının etkisini, sarıda ışık ve aydınlığı duyarız. Bu renklerin havadaki titreşimi kuvvetli olduğu için diğer renklere göre gözü daha önce etkiler. Nesnelerin ışık alan kısımlarında daha çok sıcak renkler hâkimdir. Bu renklerin ruhsal etkisi neşe, canlılık, harekettir (Çankırılı, 2014: 207).

Sıcak renkler; hareketlilik, canlılık, neşe verirler. Fakat nerede olursa olsun, fazla kullanıldıkları zaman gözde ve vücutta fiziki yorgunluk hissi uyandırır (Bigali, 1984: 229).

1.4.2. Soğuk Renkler: Mor, Mavi, Yeşil

Yeşil, mavi mor sönen ateşi temsil ettiklerinden hissi tesirleri soğuk olacaktır. İçinde mavi, yeşil, mor rengi hissettiren her renk de, soğuk kabul edilir (Bigali, 1984: 229).

Sıcak renklere göre titreşimi az olan bu renkler, gözü ikinci derecede etkiler. Ruhsal etkisi hüznün, rahatlık ve durgunluk olan bu renkler, gölgeli kısımlarda daha çok yer alır (Çankırılı, 2014: 207).

1.4.3. Renklerin Psikolojik Anlamı Ve Yorumu

Her bireyin, renklerin anlamları için kendi değerlendirmeleri vardır ve bunların çoğu kültürel ve toplumsal etkilere, geleneklere ve hatta kişisel anlamlara bağlıdır (Malchiodi, 2013: 161).

1.4.3.1. Beyaz

Beyaz, saflığın ve temizliğin simgesidir. Huzur ve güven verir. Masumiyeti, istikrarı, soğukkanlılığı, asaleti ve devamlılığı temsil eder. Düşünce gücünü artırır. Beyaz rengi seven insanlar genellikle, temizliği, aydınlığı ve düşünmeyi seven, hayal dünyası geniş ve uzlaşmacı kişilerdir.

Bigali'ye göre (1984: 231) beyaz samimiyeti saflığı, masumluluğu, temizlik ve parlaklığı anlatır.

1.4.3.2. Siyah

Siyah hiçbir ışık yansıtmaz ve hiçbir rengi yoktur. Bu yüzey bütün renk dalgalarını eşit miktarda emer ve hiçbirini yansıtmazsa, siyah renk oluşur. Durgunluğu ve şiddetli kederi ifade etmektedir (Bigali, 1984: 235).

Artut'a göre (2013, 161) siyah; özelliği gereği, günlük yaşamda diğer renklere göre en az tercih edilendir. Karanlığı, soğukluğu hatırlatır. Matem ve remi özellikler de gösterir.

Furth (1988), çocuklarla uzun yıllar yaptığı çalışmalarda Siyah bilinmeyi gösterir ya da temsil eder; gölgeleme olarak kullanıldığında genellikle 'karanlık' düşünceler, tehdit ya da korkuyu yansıtan olumsuzluklar olarak görülür.

Perkins'e (1976) göre; birçok resimde görülen siyah alanlar çocuklardaki olumsuz durumlarla tutarlıydı. Siyah renk başka şeylerin yanı sıra yüzü olmayan kâbus yarattığı, mağara, mengene, yayılan gölge evi ve karanlık evi temsil etmek için kullanılıyordu.

Levinson (1986); kırmızı ve siyahın ağrı ve travmayı temsilen kullanıldığını gördü. Yanıklarından dolayı hastanede yatan çocuklarla olan klinik deneyimlerinde gördüğüm üzere, çocuklar bir oyuncak bebeği boyama fırsatı verildiğinde kendi yanık bölgelerini çocukta mutlaka siyah ve kırmızıyla boyuyorlardı (Malchiodi, 2013: 162, 259, 260).

1.4.3.3. Kırmızı

Gözlemlerine dayalı olarak uzmanların yaptıkları açıklamalara göre kırmızı rengi sıklıkla kullanan ya da tüm sayfayı kırmızıya boyayan çocuklar, açıklamak istedikleri duyguları hakkında bize ipucu vermektedirler. Bu çocuklar zaman zaman saldırgan ve iddiacı davranışlarıyla karakterize olmaktadır (Yavuzer, 2011: 52).

Çankırılı'ya göre ise (2014: 209) kırmızı rengi; kanı sembolize ettiği için hem olumlu hem olumsuz anlamlara gelebilir. Damarlarda dolaşan kanı temsil ettiği zaman sağlık ve enerji demektir. Kaza anında yırtılan damardan çıkan kan tehlike demektir, ölüm demektir. Kırmızı aynı zamanda ateşi sembolize eder. Isınmak ve yemek pişirmek için kullanıldığında ateş faydalı bir araçtır. Ancak yangına sebep olduğunda zararlı bir araca dönüşür. Kırmızı gül sevgiyi çağırıştırır. Kırmızı trafik işareti tehlikeli ve yasak bir davranışı gösterir. Kızıl haç yardım demektir. Özet olarak kırmızı hem güveni ve hayatı, hem tehlikeyi ve ölümü simgeleyebilir. Bu çocuğun bilinçaltından kırmızıyı ne niyetle kullandığına bağlıdır.

Bigali ise (1984: 231) kırmızının; dehşeti, aşırı isteği, ihtirası, ateşi, cesareti, ölümü, vahşet ve günahı temsil ettiğini söylemektedir.

1.4.3.4. Sarı

Çocukların hemen hepsine yakını güneşi sarı renkle ifade ederler. Gerçekte güneş kırmızı bir ateş topudur. Ancak, daha öncede ifade ettiğimiz gibi, çocuklar gerçeği değil hayalinde ve bilinçaltında olanı çizerler. Kolektif bilinçaltında güneş anneyi simgeler. Anne çocuğun güneşidir. Sarı renk parlaklığı, ışığı, sıcaklığı, enerjiyi ve kutsallığı simgelediği için izleyenlere olumlu hisler kazandırır. Ailesi tarafından sevilen ve değer verilen çocuklar sarı rengi tercih ederler. Sarı altın rengi olduğu için zenginliği çağrıştırır (Çankırılı, 2014: 210).

Malchiodi (2013: 162) ise saf sarıyı genellikle enerji, ışık ve olumlu hislerle ilişkilendirmiştir.

1.4.3.5. Turuncu

Turuncu neşeyi ve bilgeliği temsil etmektedir. Canlılığı, sıcaklığı, güveni ve iletişimi kuvvetlendirdiği için psikolojik olarak insanı motive eden bir renktir.

Kırmızı ve sarının karışımı ile elde edilen bir renktir. Güneşin doğuşunu ve batışını sembolize eder. Güneşin doğuşunu ve batını izleyenler bundan zevk alır, güzel duygular hisseder. Uzaktan bile kolayca fark edilebilen dikkat çekici bir renktir. Çocuklar güneş çiziminde sarı renkle birlikte portakal rengi de kullanmaktadırlar. Bu verilerden hareketle portakal renginin sağlık, sıcaklık, iştah, ümit ve iyimserlik ifade ettiğini söyleyebiliriz (Çankırılı, 2014: 211).

Artut ise (2013: 161) turuncu rengini şöyle tanımlamıştır; kırmızı ve sarı kadar olmamakla birlikte bir ölçüde bu renklerin ortak özelliğini gösterir. Hayata bağlılık, canlılık ve kuvvet sembolüdür. Ancak kırmızı kadar dinamik ve etkileyici değildir.

1.4.3.6. Mor

Bigali'ye göre (1984: 231) mor; zenginliği, hayali anlatır.

Kırmızı ve mavinin karışımı ile elde edilen bir renk olduğu için iki rengin de özellikleri olan sıcaklığı ve soğukluğu birlikte taşımaktadır. Tabiatı az bulunan bir renktir. Zenginliği, asaleti, lüks hayatı, zarafeti simgeler. Çocuğa kaldıramayacağı bir sorumluluk yüklendiğinde, kendisinden bekleneni karşılayamayacağı endişesine kapıldığında ve gözü korktuğunda bunu çizimlerinde mor renk kullanarak açığa vurabilir. Anne babanın desteğine ve güvenine ihtiyaç duyan çocuklar da çizimlerinde mor rengi kullanabilir (Çankırılı, 2014: 211).

Yavuzer ise (2011: 53) mor rengini şu şekilde belirtmiştir; dışkı kontrolünün sağlanması için ebeveynin aşırı baskısı altındaki çocukların mavi-kahverengi kullanma saplantısı içinde olduklarını, bu baskı ve sorundan kurtulduktan sonra bu renkler yerine diğer renkleri kullandıklarını göstermektedir.

1.4.3.7. Mavi

Mavi derin bir anlamın gücünü taşır; bu öncelikle rengin izleyiciden uzaklaşan ve kendi merkezine dönen fiziksel hareketlerinde görülmektedir. Mavi derinleşmeye öyle yatkındır ki koyulaştıkça içsel etkisi güçlenir.

Mavi tipik ilahi renktir. Verdiği esas his dinginliktir. Siyaha yaklaştıkça, insanı aşan bir kedere yol açar. Kendisine pek de uygun olmayan bir hareketle beyaza doğru yükseldiğinde ise, etkisi azalır ve zayıflar (Kandinsky, 2013: 84).

Malchiodi'ye göre (2013: 162) mavi, sakinlik, depresyon, su ve gökyüzüyle ilişkilidir.

Bigali ise (1984: 231) maviyi, asalet ve dürüstlüğün rengi olarak tanımlamıştır.

Artut ise (2013: 160) mavi rengini şu sözlerle ifade etmiştir; soğuk renkler kategorisine giren mavi rengin koyusundan açığına kadar olan derecelerinde yabancı renk bulunmaz. Denizin, gökyüzünün, şiirin, sınırsızlığın, saflığın ve sonsuzluğun, özgürlüğün sembolüdür. İnsana huzur ve mutluluk verir. Düşünme, rahat bir ortamda çalışma olanağı sağlar.

Gökyüzünün ve denizin rengidir. Sakinliği ve uyumu ifade eder. Çocuğun kendine olan güvenini gösterir. Mavi rengi kullanan bir çocuk duygularını daha iyi kontrol edebilir. Mavi tarafsız kişiliği de sembolize eder. Onun için polis, koruma memurları, hastane hizmetlileri gibi meslek mensupları mavi iş elbisesi giyerler. Politikada mavi muhafazakârlığı, tedbirli olmayı ve dikkatli adım atmayı temsil eder. Çocuk resimlerinde mavi renk genellikle deniz, göl ve bulut çizimlerinde kullanılır (Çankırılı, 2014: 209).

1.4.3.8. Yeşil

İlkbaharı simgeler. İlkbaharda bahçeler, kırlar yeşerir, ağaçlar yaprağa durur, çiçek açar, meyve verir. Yeşil hayat demektir. Tazelik, gençlik, büyüme, gelişme, bereket ve sağlık demektir. Yeşil renk göze en rahat gelen renktir; yeşili izlemek insanı rahatlatır. Çoğu kültürlerde yeşil renk zenginliği, asaleti ve parayı simgeler. Yeşili bol kullanan çocuk kendisine güveni olan, uyumlu ve mutlu bir çocuktur. Yaşıtlarına göre daha olgundur (Çankırılı, 2014: 208).

Yeşilin içindeki mavinin ya da sarının baskınlaşması, baskın renge uygun bir etkinlik ortaya çıkarır ve içsel etkiyi değiştirir. Yeşil, ağırbaşlılığını ve dinginliğini muhafaza eder; açıldıkça daha ağırbaşlı, derinleştikçe de daha dingin bir hale gelir (Kandinsky, 2013: 85).

Bach (1990) çocukların resimlerinde anlatımlarında rengin çağrıştırdığı belli anlamlar olduğunu ama kullanılan renklerin 'yoğunluğunun' önemini de vurguluyordu. Yoğunluk terimi rengin canlılığını, görece parlaklığını veya gücünü ifade eder. Bach'ın araştırmalarına göre, resimle anlatımında çocuğun ağırlıklı olarak koyu yeşil kullanması sağlık ve iyileşme göstergesi olabilirken açık yeşil daha ziyade çocuğun fiziksel olarak zayıf olduğunun ya da bazı vakalarda tıbbi tedaviden sonra sağlığına kavuşmuş olduğunun göstergesidir. Diğer bir deyişle her renk, çocuğun resimlerinde ve boyamalarında nasıl kullanıldığına bağlı olarak çeşitli anlamlara sahip olabilirler (Malchiodi, 2013: 262).

Kandinsky (2013: 90) renk konusundaki düşüncelerine şu sözleriyle noktayı koymuştur; bu temel renkler ve bu renklere karşılık gelen duygularla (neşe, keder vs.) ilgili tüm söylediklerimin çok genel ve geçici olduğu açık. Çünkü bu duygular, ruhun yalnızca maddi ifadeleri. Sesler gibi renk tonları da çok hassastır ve ruhta, sözcüklerle ifade edilemeyecek kadar ince duygular uyandırır. Sözcüğün ifade etmeyi başaramadığı kısım önemsiz sayılamaz, rengin özüdür. Bu yüzden sözcükler renkleri yalnızca işaret edebilir ve akla getirebilirler.

1.5. Yaratıcılık

Yaratıcılık kavramının Batı dillerindeki karşılığı 'Kreativitaet, creativity'dir. Latince "creare" sözcüğünden gelir. Bu sözcük, 'doğurmak, yaratmak, meydana getirmek' anlamındadır; devingen, dirik (dinamik) bir süreç olma niteliği sözcüğün anlamında saklı bulunmaktadır (San, 2008: 13).

Yaratıcılık kavramı üzerine yüzyıllardır birçok fikir ortaya atılmıştır ve bu sadece sanatsal ve bilimsel anlamda değil her alanda ortaya çıkan bir süreç ve davranış biçimidir. Yaratıcılık süreci, tüm duygusal ve düşünsel etkinliklerde her türlü çalışma içinde yer almaktadır.

1950'li yıllardan günümüze değin "yaratıcılık" kavramı, genellikle ya düşünsel bir sürece, ya da ortaya konan bir ürüne dayanılarak betimlenmiş, ayrıca bu betimlemelerde bir tür kişilik yapısı ya da çevresel koşul da vurgulanmıştır. Çeşitli yazarların yaratıcılığı betimlerken vurguladıkları hususlar birbirinden farklı olsa da, tüm betimlemelerin ortak olarak içerdiği husus, "yeni ve alışılmamış bir şeyin ortaya konması" sürecidir. Bu "yeni ve alışılmamış olanı" ortaya koyarken kişi, sıradan bir insandan farklı biçimde düşünür. Bu düşünme süreci içinde ana yoldan ayrılma, kalıpların ya da alışılmışın dışına çıkma, bilinmeyene dalma konusunda güdüleyici bir merak ve cesaret, yeniliğe ve deneyime açık olma, fikirler arasındaki ilişkilerde başkalarının göremediğini görebilme, fikirleri yeni ilişkiler içinde birleştirebilirle, yaratıcılığı açıklayan hususlardır. Ayrıca yaratıcılık kavramı, verileni hemen kabul etmeyen, yeni ve farklı çözüm yollarını irdeleyen, orijinal fikirler üretebilmeyi içeren

zengin bir icat, bilimsel bir kuram, geliştirilmiş bir ürün, edebi bir çalışma, yeni bir tasarım vb. gibi ürün olarak da somutlaştırılmıştır.(Torrance ve Goff, 1989: 136, 145).

Artut'a göre, yaratıcılık, bilinenlerden yola çıkarak eski ile yeni arasında ilişki kurmak, alışılmışın dışında farklılıkları yakalayarak, deneyerek özgün etkinlikler oluşturma çabası olarak tanımlanır (Artut, 2013: 186).

San'a göre, her durumda, yaratıcılığın içinde merak, imgelem, buluş, özgünlük gibi öğeler vardır ve yaratıcı kişi, sorunlara yeni çözüm yolları bulan, karmaşık ve yeni düzeyde bir birleşim(sentez) yapabilendir (San, 1979: 19).

Üstündağ ise yaratıcılık kavramını şöyle ifade etmiştir; yaratıcılık; 'işte buldum dedikten, tüm bilişsel, duyuşsal ve devinişsel etkinliklerde yeni bir söylemi, davranışı, tutumu, beceriyi, ürünü, yaşam felsefesini vd. ortaya koymayı göze almaktır (Üstündağ, 2009: 5).

Yaratıcılık, yaratıcı bir süreç gerektiren dallarda görülür. Yaratıcılık bilimde, sanatta, reklamda ve modada olduğu gibi bilimsel, sanatsal, sosyal ve endüstriyel alanda da yayılmıştır. Bununla birlikte yazarlarda farklı bakış açıları doğurmuştur. Yaratıcılık kavramını birçok bilim adamı farklı şekillerde ifade etmiştir.

T.P. Jones'in (1977) tanımına göre; yaratıcılık, bireye farklı ve üretici düşünce zincirlerini kullanarak alışılmış düşünce zincirlerinden kopma gücü veren, sonuçları bireye muhtemelen başkalarına da tahminler sağlayan, fikirlerdeki esenlik orijinallik ve duyarlılığın bir toplamıdır (Arık, 1987: 13).

Barlett yaratıcılık kavramını; ana yoldan ayrılma, deneye açık olma, kalıplardan kurtulmak olarak nitelendirmiştir (San, 1979: 17).

Torrance Ellis Paul 'Yaratıcı Düşünme Testi' adlı el kitabında yaratıcılığın tanımını şu şekilde yapmaktadır: Yaratıcılık (creativity), sorunlara, bozukluklara, bilgi eksikliğine, kayıp öğelere, uyumsuzluğa karşı duyarlı olma, güçlüğü tanımlama, çözüm arama, tahminlerde bulunma ya da yeniden sınama, daha sonra da sonucu başkalarına iletmektir (Artut, 2013: 186, 187).

Simpson (1922), yaratıcı yeteneği, alışıl gelmiş düşünme düzenini aşarak, tamamen farklı bir düşünme biçimine geçme inisiyatifi olarak tanımlar.

Ferren'e göre de (1953), yaratıcı ürün, bilinmeyene doğru başarılı bir adım olarak nitelendirilmelidir.

Selye'de tanımında temel keşiflerin veya yaratıcı katkıların su üç niteliği içermesi gerektiğini ileri sürmüştür. Doğruluk, genelleştirilebilirlik ve şaşırtıcılık Selye' ye göre, bunların sadece gerçekler olarak doğru olmaları yetmez, aynı zamanda yorumlandıkları biçimde de doğru, genelleştirilebilir ve keşfedildikleri zamanda, bilinenlere göre şaşırtıcı (surprising) olmaları gerekir (Beaudot, 1969; Öncü 1989: 40).

Vernon yaratıcılığı şu şekilde tarif etmektedir: yaratıcılık, insanın sosyal, manevi, estetik, bilimsel veya teknolojik değeri olduğu kabul edilen yeni fikirleri, görüşleri buluşları veya artistik objeleri üretme kapasitesidir (Arık, 1987: 14).

Thurstone'a göre eğer bir düşünür, ansızın sonuçlanıveren ve onun için bazı yenilikler ifade eden bir çözüme ulaşmışsa, bu yaratıcı bir eylemdir. Yine Thurstone'a göre fikir sanatsal mekanik ya da kuramsal olmalıdır. Eğer örgütlenmiş bir problemi çözüyorsa, uygulanabilir olmalıdır. Stewart'ta bu noktada Thurstone gibi düşünmektedir. Üretken düşüncenin, en seçkin devlet adamının, sanatçının ya da bilim adamının yanı sıra, mütevazı bir işçi içinde var olabileceğine işaret etmiştir.

Stein (1953), Thurstone ve Stewart'ın aksine yaratıcılığın, içinde bulunduğu kültüre bağlı olarak tanımlanması gerektiğini ısrar eder. Ona göre “yenilik” ya da “yeni olmak”, yaratıcı üretimin eskisinden farklı bir biçim olması demektir. Stein, yeni bir işin yaratıcısı olarak kabul edilmiş olması gerektiğine inanır.

Chambers, yaratıcılığın üç ana tipi olduğunu ileri sürmüştür; Kuramsal (teorik) yaratıcılık, fikir veya hipotezleri en üst düzeylerine ulaştırmaktan ziyade, sürece dayanır. Gelişimsel yaratıcılık ise, başkalarındaki yeni fikirlerin tanımlanmasına veya bu fikirlerin test edilmesine dayanır. Böylece, kaynağı başkalarında olan çalışmaların üst düzeye doğru yükselmesi sağlanır. Akademik yaratıcılıkta ise hem yeni fikirlerin dogması, hem de bu fikirleri işleyerek en yüksek düzeye ulaştırmak söz konusudur.

Bode, Kische ve Otto'nun “Yaratıcılık Eğitimi” (1979) adlı derlemesinde, Wernher Van Broun'dan aldıkları tanıma göre de yaratıcılık, insanın belirli bir yeteneği olup bu yetenekte söz konusu olan şeyleri, işaretler ev konstrüksiyonları yeni bir biçimde kullanmak, birbirleriyle daha öncekinden farklı bir biçimde birleştirmektir. Yine Bode ve arkadaşlarına göre, “yaratıcılık” terimi, yalnızca sanatsal etkinlikleri

çağrıştırmamalıdır. Zira yaratıcılık, bütün duyumları ve zihni ile bütün insanları kapsar (Torrance, 1965; Öncü 1989: 42).

Yaratıcılığa ilişkin diğer bazı tanımlamalarda konuya farklı açılardan yaklaşmaktadır.

Crutchfield (1962) ve Wilson (1956), yaratıcılığın konformizm (uygunluk) sürecine karşıt bir kavram olarak ele almışlardır. Bu araştırmacılarca da, genelde yaratıcılık, orijinallik, fikir katkıları, farklı görüş noktaları ve yeni problem çözme yolları olarak görülmüştür. Crutchfield, konformizme karşıt olarak kabul ettiği bağımsız (özgür) düşünmeyi, yaratıcılıkla eşdeğer tutmadığı halde, bağımsız düşünmeyi yaratıcı düşünme için gerekli görmüştür.

Mucchielli (1967) ise yaratıcılığı, fikirlere ilişkin zihinsel ve imgesel bir zenginlik olarak düşünür.

Mott “Creativity and imagination” (1973) adlı kitabında yaratıcılık için, insanda açığa çıkmış ve gizli kalmış tüm yetenekleri geliştirme gücü, aynı zamanda yeni fikirleri biçimlendirme, icat etme ve keşfetme gücüdür der. Bunun yanı sıra yaratıcılık Mott’a göre, yoğun bir merak dürtüsü, sürprizli ve şaşırtıcı olabilme, başkalarının göremediğini görebilme ve farklı tepkiler verebilme yeteneklerini içerir.

Chaubers’e (1969) göre ise, yaratıcılığın düzeyine, yaratıcı ürünün oluşturduğu alana ve bu alandaki yaratıcı çabanın tipine çok az önem verilmiştir. Bu düşünceden hareketle, yaratıcılığı organizma ile kendi çevresi arasında, yeni ve benzersiz ürünlerle sonuçlanan çok boyutlu bir süreç olarak tanımlar (Torrance, 1965; Öncü 1989: 41).

Junk (1928) ise, yaratıcılığın kökeni ve itici gücünün bilinçaltından geldiğini savunur. Ona göre, yaratıcı süreç arketiplerin bilinçaltında canlanmasıyla ortaya çıkar. Ona göre, sanatçı sıradan insanlardan farklı olarak ruhsal yaşantısını sürdüren ve bilinçaltını biçimlendiren kolektif insanlardır.

Maslow; yaratıcılığa ilişkin yapmış olduğu araştırmalarında; özel yetenek gerektiren yaratıcılık ile kendini ifade etme anlamındaki yaratıcılık anlayışını kişilik özelliklerinden ayırmıştır. Yaratıcı sözcüğünü bir ürün, karakter, bir etkinlik, bir süreç ve tutum olarak düşündüğünü söylemektedir. Sağlıklı bir kişiliğe sahip olmada ve kişinin dokunduğu her şeye, her etkinliğe bireyselliğini yansıtması olarak görülebilir.

Yaptığı ne olursa olsun belli bir eylemi yapan bireyin, kendi ruhunu ortaya koyan biçimde yapmasıdır (Artut, 2013: 186, 187).

Birçok bilim adamı şimdiye kadar yaratıcılık olgusunun farklı yönlerine ışık tutmuştur. Söylenen düşüncelerden de anladığımız gibi yaratıcılık, sadece zihinsel değil, birçok yeteneği içinde barındıran bir olgudur. Bu alanda yapılan araştırmalara göre yaratıcılık, problemlere duyarlı olma, çok sayıda alışılmamış, özgün fikirler üretme ve bunlara farklı yaklaşımlarda bulunarak çeşitli yollarla çözümler bulma yeteneğini içerir.

Her insan az ya da çok yaratıcı davranışlar sergilemektedir. Bunlar değişik alanlarda ve değişik yoğunlukta görülmektedir. Kişilerde bu yaratıcı davranış farklılıkları kalıtım, yetiştiği kültür, eğitim ve öğretim faktörlerine göre değişiklik gösterebilir. Her insanda var olan bu yaratma potansiyeli çeşitli nedenlerle yok edilmiş olabilir fakat gerekli ortamın ve eğitimin sonucunda tekrardan kazandırılabilir ve geliştirilebilir. Çünkü hayatımızın her noktasında yaratıcılığın insan yaşamına önemli katkı sağladığı görülmektedir.

1.5.1. Çocuk Yaratıcılığı

Yaratıcılık, insan yaşamında en saf şeklini, çocukluk döneminde göstermektedir. Yaş dönemlerine göre farklılıklar gösteren çocuk, özgürce yaratma yetisine sahiptir. Hayal gücü, merak, keşfetme, buluş ve bir şeyler yaratmanın cesurca yaşandığı bu süreç, genç veya yetişkin bireyler için önemli bir kaynak olmuştur.

Her çocuğun içinde keşfedilmek için haykıran yaratıcı bir ses vardır. Çocuklar yaratıcı olmakla, zihinlerinin zincirini çözer, kendini ifade etmede ve zihinsel çaba gerektirmeyen oyunlarda yeni fırsatlar keşfederler (Levine, 2010: 253).

Çocuk yeteneklerini duyarlılık döneminde kazanmakta ve bundan dolayı kendi iç ve dış dünyası arasında olağanüstü sıkı bir ilişki kurmaktadır. Bu andan itibaren her şey onun için kolay, heyecan verici ve yaşam doludur. Böylelikle bu duygusallık dönemi sürecinde gerekli düzeydeki yeteneklerin kazanılmasıyla, çocuğun ruh dünyasındaki yorgunluk ve ilgisizliğin üstündeki örtü de kalkacaktır. Çocuğun sevinç ve mutluluğunu

simgeleyen ve herkes tarafından bilinen, sürekli kişiyi canlı kılan yaşam gücü içinde, çocuk bir kazanımdan diğer bir kazanıma koşar (Montessori, 1998: 19).

Çocuklar doğdukları andan itibaren duydukları sesleri ve çevrelerinde gördükleri hareketleri taklit ederek dış dünyaya uyum sağlamaya çalışır. Başlarda nesneleri ağzına alarak ayırt etmeye başlayan çocuk, sonrasında etrafındaki nesneleri dokunma, tatma ve görme yoluyla keşfetmeye başlar. Çok meraklıdır fakat merakını kendine özgü yollarla ifade eder. Bu dönemde çocuğun yaratıcılığının gelişimine yapılan katkı basit oyunlarla desteklenebilir.

2- 4 yaş aralığındaki çocuk, yaşadığı tecrübeleri hayali oyunlarla ve sözlü tekrarlarla öğrenir. Her şeyi kendi başına yapmak isteyen çocuğun bağımsızlık duygusu gelişir. Fakat dikkat süresi kısa olduğu için bir bireyin kendisini yönlendirmesi dikkat süresini arttırmasına yardım edecektir. Çevreye karşı merakı devam eden çocuk, dil gelişiminin başlamasıyla etrafındaki nesneleri isimlendirir. Merakının artmasıyla birlikte çok fazla soru sormaya başlar. Bu durumda çocuğun anlayabileceği şekilde sorularına yanıt vermek, yaşadıkları çevreyi tanımlarında ve yaratıcılıklarının gelişimde çok yararlıdır. Çizmekten zevk alan çocuk, yaptığı karalamalar üzerine hikâyeler anlatmaya başlar. Etrafındaki nesnelerle, kâğıttaki çizgiler arasında bağlantılar kurmaya başlaması, çocuğun çevreyi tanımaya ve yaratıcılığını ortaya koymaya başladığını gösterir. Bu dönemde çocuğun hayal gücünü harekete geçirebilecek oyuncaklar ve malzemeler kullanılması tercih edilmektedir.

4- 6 yaş arası, çocuğun yaratıcılığın başladığı dönemdir. Şema öncesi dönem diye adlandırılan bu dönemde çocuk bir sanatçı gibi yaratıcıdır. Oyun oynamaktan zevk almaya başlar ve gördüğü şekilde değil, kendi düşündüğü ve zevk aldığı biçimde hareket eder, öyküler yaratır ve resimler çizer. Bu dönemde çocuk, kendini tanımaya, yetenekleriyle kendi kişiliğini yaratmaya başlar ve yetişkinleri taklit etmeye merak duyar. Oyunlarıyla, yeni deneyimlerle, sanat yoluyla çocuğun kendine güvenini ve hayal gücünü geliştirmek için heyecanlarını ortaya çıkarılabilecek sanatsal etkinliklerde bulunması oldukça önemlidir.

Ligon ve arkadaşları, 4- 6 yaş arasındaki tipik çocuğun iyi bir imgelem gücü olduğunu, fakat diğer bazı araştırmaların bulduğu; yaklaşık bu dönemin ortalarında imgelem gücünün azaldığına ilişkin, herhangi bir gözlem yapmadıklarını belirtmişlerdir.

Ligon ve arkadaşlarına göre bu dönemde, çocuk ilk kez planlama becerilerini öğrenmeye baslar. Önceden bildiği oyun ve “işleri” planlamaktan hoşlanır. Taklide dayanan oyunlarda, yetişkin rollerini deneyerek öğrenir. Merakı ona doğruyu ve gerçeği araştırmadan örneklik eder. Oyunları çoğu kez hayal gücüne dayanır ve bu oyunlarda pek çok roller denenir. Bu dönem çocuğun da, yaratıcı sanatlarda, yeni deneyimlerde ve sözcük oyunlarında kendine güven geliştirebilir. Oyunlarda kullandıkları nesneler gerçek olmayıp, ancak, onda bu fikri uyandıracak nesneler olabilir (Ligon 1957; Öncü, 1989: 39).

Yaratıcılık demek, sadece resim yapma, kesme, yapıştırma, yazma, proje yapma model geliştirme veya yeni bir şey bulma anlamına gelmez. Bunların hepsinin temelinde düşünmek vardır (MacGregor, 1996: 95).

Çocuklarda yaratıcı tip özelliklerini Lowenfeld şöyle açıklamıştır:

1. Görsel Tip: Görsel tipler çevreyi algılamada ve bu deneyimlerini çizgilerine aktarmada bütünüyle gözlemlerine dayanır. Bu tipteki gözlemci yetenek, gözlerinin ötekilere göre daha iyi görmesine bağlı değildir. Karanlıkta bile ellerine bir nesne verilse, bunu o nesneyi gözlerinin önüne getirerek algılamak isterler. Bir bakıma dokunsal deneyimlerini görsele dönüştürürler.

2. Dokunsal Tipler: Bu tiplerin sanatsal etkinliklerinde konuya yaklaşımları daha çok öznelidir. Anlatımlarında duyularından çok duygularına dayanırlar. Dokunsal tipler nesneleri parça parça görür sonra bu parçaların birleştirilmesine giderler (Kirişoğlu, 1991: 192).

Çocukluk dönemi, yaratıcılığın en özgür yaşandığı dönemdir. Çocuklar bu dönemde büyük bir hayal gücüne sahiptir ve bunu gözlemlenmenin en güzel yeri ise çocuğun resimleri ve oyunlarıdır. Çocuğun ruhsal, bedensel, zihinsel gelişimine paralel olarak çizgileri de gelişir. Kavramları somutlaştırarak algısal genellemeleri resimlerine yansıtır. Ruhsal ve düşünsel yaşamıyla ilgili yansıttıkları imgeler bize iç dünyaları hakkında ipuçları verir.

Çocuklar sadece başkalarının yaptıklarını taklit etmeyip, oyunlarında veya meydana getirdikleri herhangi bir şeyde bir yaratıcılık, bir hayal gücü gösterebilmektedirler. Bunlar, belki şu anda ‘önemsiz’ şeyler olarak görülmekle beraber, erişkin yaratıcılığının habercisi olabilirler, bunları ‘yaratanlar’ ilerde

erişkinlerin yaptıkları gibi önemli, orijinal ürünler ortaya çıkarabilirler (Arık, 1987: 13, 14).

1.5.2. Çocukta Yaratıcılığın Gelişimi Ve Yaratıcılığı Etkileyen Faktörler

Yaratıcılık, birbirinden bağımsız malzemeler arasında ilişki kurabilme yeteneğidir. Her bireyde farklı oranlarda bulunan ve küçük yaşlarda ortaya çıkan bir özelliktir. Bu nedenle yaratıcılığın desteklenmesi ve geliştirilmesi önemlidir. Yaratıcılığı etkileyen faktörler düşünüldüğünde kalıtım, aile, eğitim, toplum, kültür gibi ana başlıklara ulaşılır. Bunların hepsi birbirleriyle etkileşim içindedir.

Yaratıcılık, yaşamın ilk yıllarında özellikle çocuğun oynadığı oyunlar sırasında kendini gösterir. Yaratıcılıkta en büyük etmen hayal gücü olduğundan bu dönemde hayal gücü sınırsız bir şekilde yaşanır. Çocuk oyun oynayarak yeni düşünceler üretmek yaratıcılığını geliştirebilirler.

Yaşamın ilk üç yılında çocuklar, etraflarında gördükleri nesneleri anlamaya ve olayları belirlemelerini, karşılaştırmalarını ve sınıflandırılmalarını sağlayan oyunlar oynarlar. Oyunlar çocukların farklı rolleri deneyerek dil yeteneklerini geliştirmelerini, oyunları düzenleyerek de çevrelerine ve günlük yaşama uyumlarını sağlar (Singer, Singer, 1998: 93, 97).

Yaratıcılığı geliştirmede, yeni fikirler yaratmaya yardım eden düşünme yolları şunlardır:

1. Yeni fikirler oluşturmak ve öğrenmek için düşüncelerde esnek olmak.
2. Kavram haritaları yaratmayı ve fikirleri bir taslak olarak çizebilmeyi öğrenerek görselliği vurgulamak.
3. Yeni düşünceler ve kuramlar ararken diğer alanları keşfetmek.
4. Keşfettiklerinin kayıtlarını tutmak.
5. Pek çok düşüncüyü toplayıp, onları bir süzgeçten geçirme yoluyla geniş düşünmek.
6. Büyük resim ya da tümüyle evreni görmeye çalışmak.

7. Bir problemin parçaları üzerinde odaklanmayı öğrenmek ve yeniden büyük resme geri dönmek.

8. Tekdüze olmamak ve kalıplaşmamak için yeni şeyler düşünmeye çalışarak kendine güç vermek ve yeni yaklaşımlarla fikirler üzerinde deneyler yapmak.

9. Kendini bir düşünce sanatçısı olarak görmek. Fikirler toplamak, bütünleştirmek ve onları bir süre bekletmek ve sonra yeniden üzerinde düşünmek.

10. Hayaller kurarak, olasılıkları ve yeni fikirleri oluşturmanın zaman alacağını bilerek beklemek.

11. Esin'in gelmesini beklemek ve yeni fikirleri sıradan yerlerde aramak. Bunun için kitaplara, dergilere, makalelere, reklamlara, fotoğraflara vd. bakmak.

12. Yeni bakış açıları edinmek için; aile üyelerine, arkadaşlara, iş arkadaşlarına, tanıdıklara ve yabancılara sorular sormak.

13. Beyin fırtınasını sık sık ve özgürce uygulamak (Wilson, 1997; Üstündağ, 2009: 45, 46).

Çocuğun yaratıcı davranışının ortaya çıkıp gelişmesinde öncelikle aileyle olan ilişkisi büyük rol oynar. Anne ve baba, uygun yaklaşımlarda bulunarak çocuğun yaratıcılık gelişimini destekleyebilirler. Sanatsal yaratıcılıkta çocuğun ilgisi ve merakı önemli bir etmendir. Çevresinde olup biteni anlamaya çalışan çocuk sürekli sorgular. Bu durumda ebeveynler çocuğun sorularına sabırla cevaplar vererek çocuğu olumlu yönde etkiler. Bu da çocuğun keşfetmesinin sonucu olarak özgün düşünmesini ve keyif almasını sağlayacaktır. Çocuk, hoşgörüsüyle araştırma ve gözlem yapmaya teşvik edilmeli ve bu beceriyi farklı ortamlarda kullanma konusunda doğru yönlendirilmelidir. Yaratıcılık öğrenilen bir özellik değildir, fakat doğru yönlendirme ve ortam hazırlandığı takdirde geliştirilebilir.

Çocuğun ve gencin yaratıcı olabilmesi için olaylara, nesnelere, olgulara ilişkin sürekli sorular sormaları, dış dünya ile kendi duygu ve düşüncelerini etkileşime sokması gerekmektedir. Öğretmenler, ana-babalar ve akran grubu, yüksek düzeyde yaratıcı çocuk karşısından kendilerini tehdit edilmiş hissedeler. Kimi sorular, deneyler ve yeni düşünceler onların canını sıkarak. 'Yaratıcı davranış saldırgan hatta düşmanca yorumlanabilir.' Bu düşmanca hatta saldırganca yoruma verilecek yanıt, çocuk ve

gençte yaratıcı süreçlerin engellenmesine ve daha farklı kişilik sorunlarına neden olur (Sungur, 1997: 55, 56).

Ailenin, çocuğun yaratıcılığının gelişmesindeki öneminin yanı sıra çocuğun yaşlılarıyla bir arada bulunmasının da oldukça önemli olduğu unutulmamalıdır. Kendi yaşlılarıyla iç içe olan çocuk, başkalarını tanır ve kendini keşfeder.

Her çocuk doğası gereği kendini ifade edecek bir yaratıcı etkinliğe ihtiyaç duyar. Çocuğun okul öncesi eğitiminde resim, müzik, drama, dans, şiir ve el becerilerine dayanan çeşitli sanatsal ve kültürel faaliyetlere katılması duygu ve düşüncelerini anlatmasına ve yaratıcı düşüncelerinin gelişmesine imkân tanır. Terwiel'in de söylediği gibi (2010: 35); 'Genel olarak eğitimin amacı, bir bütün olarak öğrencinin gelişmesine yardım etmek ise, bunu gerçekleştirmede kullanılacak en iyi araçlar sanat eğitiminin sağlayacaklarıdır.' Sanat etkinlikleri çocuğa güven duygusu aşılayarak problemleri çözme fırsatı ve estetik duyarlılık kazandırır. Aynı zamanda sorumluluk duygusunu geliştirir.

Özsoy'da (2008: 103) sanat eğitiminin önemini şu sözlerle belirtmiştir; Bireylerin eğitimi aile içinde başlar, okulda bilgi, beceri ve davranışlar şekillendirilir, sivil ve çalışma hayatında dolaylı veya doğrudan eğitim sürer gider. Eğitim süreci içinde verilen sanat dersleri, kişilere estetik duyarlılık ve davranışlar kazandırmasını önemli bir amaç olarak benimser ve diğer disiplinlere oranla daha fazla olarak bu konuyla ilgilenir. Bunu da sanatın özünde var olan estetik kaygıları aktararak yapar. Sanat derslerine ne kadar önem verilmiş ise, insanlarımızın estetik eğitiminde de o kadar başarılı olunmuştur.

Yenidünya düzeninde yer alacak bireylerin sağlıklı, mutlu ve üretken olabilmeleri için okulöncesi eğitimde sanatın hazırlayıcı etkisi yadsınamaz. Sanatın tüm dalları, müzik, tiyatro, drama, görsel sanatlar okulöncesi seviyesinde düşünülmeli, planlanmalı ve uygulamaya başlanmalıdır. Çocuk gelişimi uzmanlarının bunu gerçekleştirmede en büyük rolü oynadıkları unutulmamalıdır. Programların kalitesini, aileler, öğretmenler, sanat eğitimcileri, sanatçılar, toplumsal ve kültürel kaynakların birbirleriyle olan ilişkisi doğrudan etkilemektedir (Terwiel, 2010: 2).

Sanat eğitimi ve sanatsal süreç, çocukların dünyalarını anlamalarına yardımcı olmaktadır. Çocuklar sanatla ilgilenirken, fikirlerini, deneyimlerini hislerini sembollere anlamlar yükleyerek paylaşmayı öğrenirler. Şüphesiz sanat eğlenceli olduğu kadar,

zihinsel çaba da gerektiren bir etkinliktir. ‘Küçük çocuklar’, ‘sanat’ ve ‘yaratıcılık’ birbirleri ile oldukça uyumlu kavramlardır (Fox, Schirmacher, 2014: ix).

Çocukta yaratıcı gücün ortaya çıkması için öncelikle uygun ortam hazırlanmalıdır. Özellikle okul öncesi eğitiminde resim, müzik ve diğer etkinlikler katı kurallar içinde, zorlayıcı bir biçimde değil, çocuğun gelişim düzeyi, ilgi ve ihtiyaçları dikkate alınarak uygulanır (Dirim, 1997: 3, 4).

Çocuğun, yaratıcılık yetisini ortaya çıkarabilmesi için özgür bir alan ve gerekli eğitim sağlandığında çocuk özgün bir şekilde yaratabilir.

Çocuk, okulla birlikte eğitim ve sosyal yaşamında bazı sıkıntılar ile karşılaşabilir. Bu sorunlar kendi davranışlarında ve arkadaşlarıyla olan ilişkilerinde uyum sorunu oluşturabilir. Bu nedenle çocuk, sosyal çevrede kendini bir çıkmazın içinde hissedebilir. Rutin olan okul yaşantısı ve yaşayacağı sorunlar yaratıcılık yeteneğini baskı altına alabilir. Bunun için öğretmenin tutumu yaratıcılık yeteneğini desteklemede çok önemlidir.

Sungur yaratıcılığı geliştiren öğretmen özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

1. Öğrencileri bir birey olarak kabul etme ve öyle davranma
2. Öğrenciyi özgür olmaya özendirme
3. Öğrencilere model olma
4. Sınıfın dışında onlara çok zaman ayırma
5. En iyiyi bekleme ve aşılabileceğini gösterme
6. Heyecanlı olabilme
7. Öğrencileri eşit kabul edebilme
8. Öğrencileri doğrudan ödüllendirebilme
9. Öğrenciye ilgi gösterme
10. Sürekli okuyan kişiler olabilme

11. İkili ilişkilerde kolay iletişim kurma olarak belirlenmiştir (Sungur, 1997: 33).

Okulöncesi sanat eğitiminin ilk hedefi, çocuğa, sadece sanatta değil, fakat tüm ilişkilerinde düşünme alışkanlığı verme olmalıdır. Düşünme yetisi ve ben kavramı, ikili olarak, sanatta sanat olayına çocuğun ‘ruhsal durumlar’ içinde yaşamasını engeller, önler. Böylece çocuk, sanatı, kendisinin dışında ve kendi içinde bir bütün olarak

algılayıp öğrenir, sanata karşı tarafsız olmayı becerir, tüm kültürel etmenlere karşın. (Erinç, 2004: 91, 92).

Ebeveynlerinin veya eğitimcilerin tutumlarında baskıcı ve ısrarcı olmamaları çok önemlidir. Onların istekleri dışına çıkamayan çocuk korkup düşüncelerini ve davranışlarını rahatça sergileyemeyebilir. Çocuğun yaratıcılığının olumlu yönde gelişmesi için yapılan eleştirilerde yapıcı olmaya dikkat edilmelidir.

Büyüklerin çocuk resmine bakarken takındıkları durum çocuğun üstünde çok önemli ve ciddi bir etki yapabilir. Öğretmen veya anne ve babaların söyleyeceği sözleri özenle seçmeleri gerek; aksi yönde kötü sonuçlar verebilir (Kehnemuyi, 2013: 18).

Coon, yaratıcılığı engelleyen faktörleri dört sınıflandırma ile açıklamıştır:

a) Duygusal Engeller: Utangaçlık, aptal yerine koyulma korkusu, yanlışlık yapma korkusu, belirsizliklere karşı hoşgörü yetersizliği ve aşırı özeleştiri bu gruba girer.

b) Kültürel Engeller: Toplumsal değerler, bir kültürden diğerine değişmektedir. Bazıları yaratıcılığı desteklediği gibi bazıları da engellemektedir. Hayal etmenin boşa harcanan zaman olarak kabul edilmesi, oyunun sadece çocuklar için olduğunun düşünülmesi, sağduyunun, mantığın ve sayıların iyi, duygular, sezgiler, eğlenme ve mizahın kötü kabul edilmesi ya da problem çözme gibi ciddi işlerde yeri olmadığını sanılması kültürel engellere örnek olabilir.

c) Öğrenilen Engeller: Eşyaların kullanımı (fonksiyonel kalıplaşma), anlamların verilmesi, ihtimallerin beklenilmesi ve kutsallaşmış tabularla ilgili gelenek engellerini kapsamaktadır.

d) Algılama Engelleri: Adetler, problemlerin önemli olan öğelerini tanımada başarısızlığa yol açabilir.

Bunlara aşağıdaki engel de eklenebilir.

e) Yüklü Problem Engelleri: Kalıplaşmış konular yığını olan ve belli bir süre içinde tamamlanması gereken eğitim programları da yaratıcılığa engel olabilmektedir. Çünkü programların tamamlanması, tek amaç haline gelmekte bu açıdan da öğretmenlere hesap sorulmaktadır. Bireysel gelişmeye önem vermeyen ve sadece mantıksal düşünceye dayanan eğitim sistemi de yaratıcılığı engellemektedir (Rıza, 1999: 16, 17).

Tüm bu etkenleri düşündüğümüz zaman aile, çevre, öğretmen ve eğitimin çocuğun yaratıcılığı üzerinde büyük önemi vardır. İyi bir eğitimle çocuğun kişilik ve duygu gelişimi sağlanıp beceri ve davranışlar kazandırılırken yeteneklerinin de ortaya çıkması sağlanabilir. Ebeveynlerin ve eğitimcilerin bilinçli, sabırlı, merak duygusu yoğun, hevesli ve doğru yönlendirmeye sahip donanımları olursa yaratıcı bir çocuk yetiştirmeye katkıda bulunabilirler.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ŞEMA ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUK RESİMLERİNİN SERAMİK YÜZEYLERDE ELE ALINIŞ SÜREÇLERİ

2.1. Çalışmaların Araştırma Ve Tasarım Süreci

Araştırma ilk olarak literatür taramasıyla başlanmış ve ilgili kaynaklar toplanmıştır. Üniversitelerin yayınları takip edilerek makaleler ve var olan tezler de incelenerek gerekli verilere ulaşılmıştır. Tez kapsamındaki çalışmalar, Ankara ilinde bulunan Zekiye Emin Kanipek Anaokulu, Aliye Yahşi Anaokulu, Kılıçlı Paşa İlkokulu, Mimar Kemal İlkokulu, Süleyman Uyar İlkokulu ve Özel Ankara Maya İlkokulunda, 4- 7 yaş arası (şema öncesi dönem) çocuklar ile gerçekleştirilmiştir (Fotoğraf 26).

Fotoğraf 26: Okulöncesi ve İlkokul Kurumlarında Çocuklarla Gerçekleştirilen Resim Uygulamaları

Gerçekleştirilen resim uygulamaları sonucunda çocuk resimleri toplanmış ve değerlendirilmiştir (Fotoğraf 27). Tasarım aşamasında, biçim ve içeriği oluştururken çocuğun özgün, yaratıcı ve içinde bulunduğu duygular belirleyici unsur olmuştur. Elde edilen veriler değerlendirilmiş, tüm teorik ve görsel dokümanlar ışığında çalışmaya nasıl yön verileceğinin planı belirlenmiştir.

Fotoğraf 27: Elde Edilen Çocuk Resimleri

Tüm veriler ışığında, tasarım aşaması denilen ilk aşamaya geçilmiştir. Bu aşamada yapılması planlanan ürünlerin eskizleri oluşturulmuştur ve renklerine karar verilmiştir (Fotoğraf 28). Tez danışmanı ile birlikte estetik, plastik değer taşıması ve özgün olması göz önünde bulundurularak ortak karar eşliğinde değerlendirilmiştir. Gerekli düzeltmeler yapılarak şekillendirme aşamasına geçilmiştir. Yüzeylerin belirgin kılınması amaçlanmış, dokusal, çizgisel hareketlilik, renk ve ek materyallerle dengeli bir bütünlük sağlanmıştır. Tez içeriğinde çeşitli yöntemlerle biçimlendirilen formlarda, ince öğütülmüş şamotlu kil, döküm kili kullanılmış, plaka, kalıp ve pres yöntemleriyle şekillendirme yapılmıştır. Pişirim tekniği ve pişme aralıkları belirlenmiştir. Uygulanacak renklerin, çalışmanın formuna uygunluğu değerlendirilip karar verilmiştir. Çok renklilik ve yüzeylerdeki hareket en önemli unsurdur. Kullanılan kontrast renkler, çizgiler, dokular, geometrik şekiller eşliğinde üç boyutlu ve rölyef seramik çalışmaları yapılmıştır.

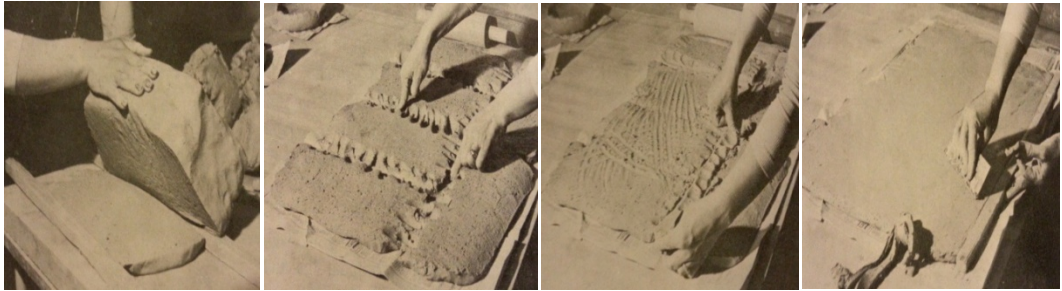
Fotoğraf 28: Eskiz Çalışmaları ve Renklendirilmesi

2.2. Seramik alışmaların Yapım Surecinde Kullanılan Yöntemler

Tez kapsamında plaka yöntemiyle şekillendirme, döküm ve pres yöntemi gibi tekniklerle şekillendirme yapılarak, çalışmaların üretimleri gerçekleştirilmiştir. Seramik çalışmaların yapımında ürünün yapısı, üretim miktarı ve kullanım alanı göz önünde bulundurulurarak farklı üretim teknikleri tercih edilmiştir. alışmalar rölyef panolar, heykel ve formlar olmak üzere iki grupta toplanmıştır. Çalışmaların retiminde şamotlu kil ve döküm kili tercih edilmiştir.

2.2.1. Seramiklerin Plaka Yöntemi İle şekillendirilmesi

Yapılmak istenen yuvarlak veya köşeli formlarda, en fazla plaka ile şekillendirme yöntemi kullanılır. Plaka ile üretim yapılırken, metal veya eşit kalınlıkta ahşap ıtılardan oluşan çerçevenin içine konulan çamur, merdane yardımıyla açılır. erevenin zerine kalan fazla çamuru bir testere yardımıyla alarak yüzey düz hale getirilir. ıtaların eni ürünün et kalınlığını belirleyecektir. retilmesi amaçlanan kalınlığa göre çıtaların genişliği ayarlanabilir (Fotoğraf 29).

Fotoğraf 29: Plaka Yöntemi İle şekillendirilme

2.2.1.1.Seramik Rölyef Panoların Üretim Aşaması

Rölyef, şekillendirilmiş veya düz bir şekilde açılan seramik çamurunun yüzeyi üzerine, kabartma veya oyma yöntemiyle yapılan dekor tekniğidir. Yüzeydeki yüksek, orta, alçak olarak işlenen kabartmalar, ışık-gölge ilişkisini ortaya koymaktadır. Tez konusu kapsamında belirlenen çalışmaların bazıları bu teknikle üretilmiştir. Kullanılacak kil şamotlu kildir. Şamotlu kil yapay özsüz bir hammaddedir.

Özsüz hammaddeler içerdikleri minerallerin pişme sürecinde ki görevlerinin dışında deformasyonu önleyici, sinterleşmeyi sağlayıcı, iskelet görevi yapan, kuruma küçülmesini azaltan ve plastikliği düzenleyen hammaddelerdir (Doğan, 1985: 31). Bu sebepten şekillendirme esnekliği, uzun süreli dayanıklılığı ve farklı boyutlardaki formları çalışmada ideal bir kildir.

Yapılacak form, kullanılacak kil ve hangi teknikle şekillendirileceği belirlendikten sonra uygulama işlemine geçilmiştir. Rölyef panoların eskizlerde belirlenen büyüklüğe ulaşması için, plakalar eklenip büyütülmüştür. Şekillendirme işlemi tahta veya metal kesici, kazıyıcı aletler yardımıyla yapılmıştır. Şekillendirme işlemi yapıldıktan sonra, nemli bir sünger yardımıyla yüzey temizlenmiş ve oda sıcaklığında gölgede kurutulmaya bırakılmıştır. Kurutma işleminin iyi yapılması önemlidir. Homojen kuruma sağlamak için, ürünün havayı her yerinden eşit derecede aldığına dikkat etmemiz gerekir. Ürün kurumaya başladıkça küçülür ve dikkatsiz yapılan kurutma işleminde çatlamlar görülebilir.

Seramik hamurları şekillendirdikten sonra kuruma sürecindeki hazırlandıkları su oranına, pişme sürecinde de pişirildikleri dereceye bağlı olarak ayrı oranlarda küçülme gösterirler. İlkine kuruma küçülmesi, diğerine pişme küçülmesi denir (Doğan, 1985: 67).

2.2.1.2. Seramik Heykel Ve Formların Üretim Aşaması

Seramik rölyef, heykel veya formların üretiminde plaka yöntemi ilk sırada yer almaktadır. Hazırlanan bütün plaka üzerinden, yapılacak heykel ya da formun

yüzeylerinin önceden belirlenen ölçülerde, plakalar halinde kesilip çıkarılmıştır. Kesilen parçaların düzgün bir şekilde birbirine yapışmasını ve formun ayakta durmasını sağlamak amacıyla, çamurun nemini alacak şekilde denetimli bir yarı kurutmaya bırakılmıştır. İstenilen kuruluğa ulaşan plakalar bütünü oluşturacak şekilde bir araya getirilmiş ve çamur balçığı yardımıyla birleştirilmiştir. Üründe meydana gelebilecek deforme ve çökmeyi, ahşap plakalar veya içerisine konulan gazete destekleriyle önleyebiliriz. Gerekli kuruluğa getirdiğimiz formun, ayakta duracak şekilde denetimini sağladıktan sonra, yüzeyine tasarlanan çizimler uygulanmış ve rötuşları yapılarak oda sıcaklığında kurutmaya bırakılmıştır (Fotoğraf 30).

Fotoğraf 30: Plaka Yöntemiyle Yapılan Heykel ve Formların Üretimi

2.2.2. Seramiklerin Döküm Ve Pres Yöntemi İle Şekillendirilmesi

Seramik heykel ve formların oluşumunda, döküm yöntemi kullanılarak, alçı kalıpla şekillendirilmiş üç boyutlu formlar da mevcuttur. Döküm yöntemi ile şekillendirme yapmak, plaka yöntemiyle şekillendirmeye oranla daha hızlı ve kolaydır.

Bu yöntemle yapılacak formların önce kilden modelleri hazırlanmış ve kalıbın kaç parçadan oluşacağı belirlenmiştir. ‘Kalıp tek veya çok parçalı olabilir ve içindeki biçim sadece dıştan yani kalıp yüzeyinden biçimlenir. Bu tür kalıpların üstündeki döküm ağzından, kalıp içine sıvı çamur doldurulur ve kalıp duvarında 5 mm.lik bir et kalınlığı oluşana kadar bekletilir, kalıp içindeki fazla çamur kalıp ters çevrilerek boşaltılıp

süzülmeye bırakılır (Fotoğraf 31) (Peterson, 2009: 59)'. Süzme işlemi tamamlanan ve şeklini almış ürün kalıptan çıkarılıp, nemli bir sünger yardımıyla rötuşları yapılır ve oda sıcaklığında kurumaya bırakılır.

Formlar seri üretim mantığıyla oluşturulup, döküm yöntemi ile şekillendirme tercih edilse de kalıptan çıkarıldıktan sonra bastırılarak, kesilerek deformasyona uğratılmış ve hareket kazandırılmıştır.

Fotoğraf 31: Döküm Yöntemiyle Şekillendirme Tekniği

Formların yapımında kullanılan bir diğer yöntem ise, presle şekillendirme yöntemidir. Bu teknikte kullanılacak kilin su oranı daha az indirgenmiş istenilen plastiklik sağlanmıştır. Plastik çamur, hazırlanmış kalıpların içine basılarak şekillendirilir. Kilin su oranı düşük olduğundan küçülme oranı da, döküm yöntemiyle kıyaslandığında daha az olur. Kuruma sürecinde çatlama ve bozulma riski azdır (Fotoğraf 32).

Fotoğraf 32: Pres Yöntemiyle Şekillendirme Tekniği

2.2.3. Ajur Tekniği İle Şekillendirme

Ajur dekorları; seramik formların şekillendirme işleminden sonra desenlerin, çamur yaş iken yüzey üzerinde kesilerek açılan deliklerden ya da kafes gibi düzenli boşluklardan oluşturulması ile gerçekleştirilen dekorlama yöntemidir. Ajur dekorlarına kesme veya delik işi de denilmektedir (Sevim, 2003: 78).

Kesme ve kafes oyma dekorasyonu tekniğinde, çeşitli olanaklarla çalışmalar yapılmıştır. Salt ışık kaynağını yansıtan formlar halinde kalmayıp, seperasyon, pencere kafesi gibi fonksiyonel alanlarda da kullanılmıştır (Yılmabaşar, 1980: 73).

Ajur dekorları; serbest elle, torna ya da döküm yolu ile şekillendirilmiş ürünlerin deri sertliğine geldiğinde uygulanan bir yöntemdir. Aksi taktirde deri sertliğinden daha az kuruyan ürünlerde uygulama esnasında deformasyonlar, deri sertliğinden daha çok kuruyan ürünlerde ise kopma ve kırılmalar olabilir.

Ajur yöntemi ile açılan formlarda, pişirildikten sonra bünyelerinde açılan deliklerden dolayı sağlamlık ve dayanıklılık kazanmaları için pekişme yeteneği yüksek olan bünyeler tercih edilmelidir. Çünkü bu dekorlar açılan deliklerden dolayı formun fiziksel drencini azaltarak dayanıksız ve kırılğan hale getirir. Bu durum genellikle kurutma ve pişirme sırasında ortaya çıkar.

Ajur dekorlarının uygulaması tamamlandıktan sonra hafif ıslak bir süngerle rötuşlaması yapılır. Rötuş işlemine parçaların yavaş bir şekilde kurutulmasından sonra da devam edilir. Bu noktada rötuş yapılan süngerin hafif ıslak olmasına dikkat edilir (Fotoğraf 33) (Sevim, 2003: 79, 80, 84).

Fotoğraf 33: Ajur Tekniği İle Şekillendirme

2.3. Seramiklerin Pişirim Aşaması

Seramik ürünün oluşturulmasının en son ve en önemli adım ürünün pişirilmesidir. Seramikte pişirme şöyle tanımlanır: Şekillendirilmiş ve kurutulmuş mamulün, bir program içinde ısıtılması ve oluşan seramiğin bir program içinde soğutulması işlemidir (Arcasoy, 1983: 90). Şekillendirilme, kurutma ve rötuş işlemleri bitmiş olan çalışmaların dayanıklılık kazanması için en önemli ve son basamak pişirme işlemidir. Seramik ürünleri iki farklı pişirme aşamasından geçer. Bunların ilki, bisküvi pişirimi dediğimiz ilk pişirim 900°C de, sırlı pişirim dediğimiz ikinci pişirim ise 1050°Cde yapılmıştır. Pişirme işlemleri, elektrikli özel fırında gerçekleşmiştir.

2.3.1. İlk Pişirim Aşaması

Yapılan ilk pişirim bisküvi pişirimi olarak adlandırılır. Ürünlerin ilk pişirimi olmadan önce, iyice kuruduğundan emin olmamız gerekir, aksi halde üründe hasar görülebilir. Hatta patlama durumunda fırında bulunan diğer ürünlere de zarar verebilir. Bu sebepten, ön kurutma işleminin yapılması riski ortadan kaldırır. Pişirme işleminde, ön kurutma yapılırken fırın, 250- 300°C ye kadar yavaşça ısınacak şekilde ayarlanmıştır, böylece formların nem kaybederek biranda küçülmeleri önlenmiş ve içindeki su oranı yavaşça atılarak ürünlerde oluşabilecek hasar engellemiştir. Isı 900°C'ye gelince

durdurulmuş, sonrasında fırının bacası açılarak soğumaya bırakılmıştır. Soğuma işleminin yavaşça yapılması önemlidir. Bu işlemden sonra fırının kapağı açılmış ve ürünler çıkartılmıştır. Pişirme sonucu kilin hacmi küçülmüş ve rengi değişmiştir.

2.3.2. Sırlı Pişirim Aşaması

Sır, seramik çamurlarının üzerini kaplayan ve pişirildiğinde camlaşan maddedir. Bu madde parlak, mat, saydam, opak, görünümlere sahip olabilmektedir (Genç, 2013: 1). Eriyen sır bünyenin yüzeyini kaplar ve renk verir. Ayrıca ürün dış etkenlerden dolayı oluşabilecek aşınmalara, kimyasallara karşı daha dayanıklı hale gelir.

Tez kapsamında tasarlanan tüm ürünlerin renkleri belirlenmiş ve sır denemeleri yapılarak istenilen renklere ulaşılmıştır. Fırça ve püskürtme yöntemleriyle sırlama işlemi yapılmıştır (Fotoğraf 34).

Fotoğraf 34: Fırça- Kompresör İle Renklendirme

Sırlama işlemi uygulandıktan sonra, fırın rafına değen kısım, ıslak sünger yardımıyla temizlenmelidir. Yükleme sırasında, yüzeyde parmak izi oluşmaması için ellerimizin temiz olmasına da özen göstermeliyiz. Sırlı pişirim yapılırken sırlanmış yüzeylerin raflara, birbirine değmeyecek şekilde yerleştirilmesi önemlidir aksi taktide eriyen sır, ürünlerin birbirine yapışmasına sebep olur. Bu da istenmeyecek sonuçlar doğurabilir.

Sırlanan formlar 1050⁰C de pişirilmiştir. Sırlı pişirimde, denetimli bir şekilde yavaşça belirlenen dereceye çıkıp yine yavaş bir şekilde soğumaya bırakılmıştır. Çünkü ani ısı değişimi, sırlın olgunlaşmayıp istenilen renge ulaşmaması gibi olumsuzluklar yaratabilir. Fırın belirlenen ısıya ulaştıktan bir süre sonra, bacası açılarak soğuma işlemine geçilmiştir. Sonrasında ürünler fırından çıkarılmış, kontrolleri yapılmış ve montaj işlemleri gerçekleştirilerek sergilemeye hazır hale getirilmiştir (Fotoğraf 35).

Fotoğraf 35: Ürünlerin Sırlı Pişirim İçin Fırına yerleştirilmesi ve Pişirim Sonrası Görünümü

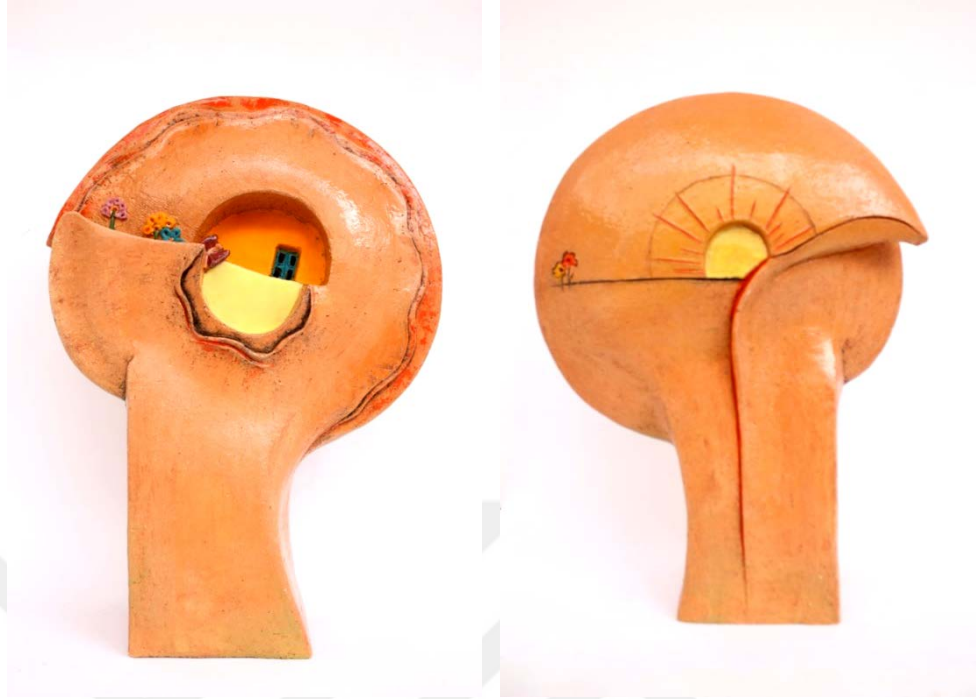
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ŞEMA ÖNCESİ DÖNEM ÇOCUK RESİMLERİNİN SERAMİK YÜZEYLERDE YORUMLANMASI

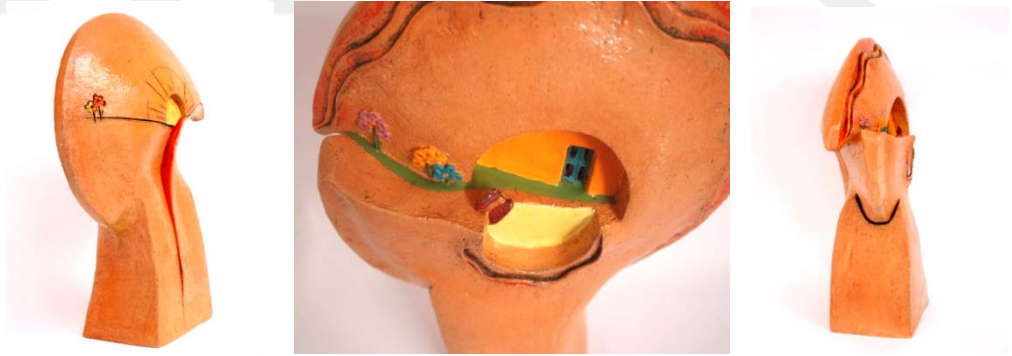
Tasarımlar, çocuk resimlerinde yer alan çeşitli nesnelerden ve kavramlardan yola çıkarak oluşturulmuştur. Sanatın temel öğeleri olan nokta, çizgi, doku, yüzey, renk ve ışık gibi değerler göz önünde bulundurularak özgün biçimler ortaya konulması amaçlanmıştır. Bu arayışlar, seramiğin görsel anlatım zenginliği ve pişirim teknolojisi gibi birçok etken düşünülerek kurgulanmış, duygu ve düşüncenin yansıtılabileceği en uygun malzeme ve teknikle üretilmiştir. Çalışmalar biçim, hareket ve renk (sır) bakımından seramik sanatında plastik değeri vurgular niteliktedir.

Okulöncesi ve ilkokul kurumlarında, şema öncesi dönem çocuklar ile birlikte (4- 7 yaş) gerçekleştirilen resim uygulamalarından elde edilen görseller değerlendirilmiş ve seramik yüzeylerde yorumlanarak özgün kompozisyonlar tasarlanmıştır. Gerçekleştirilen tasarımlar ve analizlerine bu bölümde yer verilmiştir. Seramik çalışmalar toplamda on üç adet olup, sekiz adet üç boyutlu form ve beş adet rölyef panodan meydana gelmektedir. Kendi içlerinde bütünlük oluşturacak şekilde düzenlenen kompozisyonlar, farklı düzenleme şekilleriyle de sergilenebilmektedirler.

3.1. Çalışma 1

Fotoğraf 36: Çalışma 1 Ön ve Arka Görünüm

Fotoğraf 37: Çalışma 1 ve Detay Görselleri

Çalışmanın Ölçüleri: 39 x 29 cm

Kullanılan Malzeme: Şamotlu kil, sarı, yeşil, turuncu, kırmızı, mavi, mor ve şeffaf sır

Kullanılan Teknik: Plaka yöntemi, Serbest elle şekillendirme

İlk ve İkinci Pişirim: İlk pişirim 950°C, sırlı pişirim 1050°C.

Tasarımın biçimlendirilmesinde belirlenen ölçü ve kalınlık hesaplanmıştır. Şamotlu kilden plakalar hazırlanarak şablon kalıp yardımıyla, dairesel ve dikdörtgen form oluşturulmuştur. Bu iki form belirli sertliğe geldikten sonra hazırlanan balçıkla birbirlerine denetimli bir şekilde ekleme yapıp rötuşlanmış ve son şekli verilmiştir. Çalışmada asimetrik bir anlayış hâkimdir.

Çalışmanın ön ve arka taraflarında farklı kompozisyonlar bulunmaktadır. Düzenlemede ilk dikkat çeken çalışmanın tam ortasında bulunan geometrik biçimdir. Burada boşluk ve doluluk ilişkileri ön planda yer almaktadır. Formun ortasındaki boşluk çalışmaya derin bir dinamik görüntüsü kazandırmıştır. Ajur tekniği kullanılarak oluşturulan pencere çocuğun iç dünyasına açılan kapıyı simgelemektedir.

Kullanılan turuncu renk, dışa dönük ve heyecan verici bir renktir. Sağlığı, canlılığı, sıcaklığı, güveni, sosyalliği ve cesareti niteleyen turuncu, hayatı daha mutlu algılamayı sağlar. Turuncu motive eden bir renk olduğu için tercih edilmiştir. Alt kısımda sarı renk uygulanmıştır. Sarı en parlak temel renklerden biridir. Güneşin parlaklığının, iyiliğin, mutluluğun ifadesidir ve yükselişi temsil etmektedir. Burada tercih edilen turuncu ve sarı artistik sırlar yüzeyler arasındaki dengeyi sağlamaktadır.

Çalışmanın arka yüzeyinde güneş figürü yer almaktadır. Güneş figüründeki renkler, ön yüzeye de taşınmıştır. Böylece dengeli bir geçiş sağlanarak derinlik hissi oluşturulmuştur. Figürün devamında, yukarıdan aşağıya doğru dikey hareket eden keskin bir hat yer almaktadır. Bu hatla figür yarılarak derinlik hissi oluşturulmuş ve devamında nötrlenerek denge sağlanmıştır.

Çalışmanın kenarlarında, çocuk resimlerinin vazgeçilmez figürü olan çiçek formu, soyutlanarak yansıtılmaktadır. Çiçek formunun bu şematik çizimi, sembolik anlatımı andıran bir betimleme ile işlenmiştir. Form farklı duruşuyla bir yandan yumuşak geçişler, öte yandan keskin hatlardan oluşan dinamik bir yapıdan oluşmaktadır.

3.2. Çalışma 2

Fotoğraf 38: Çalışma 2 Ön ve Arka Görünüm

Fotoğraf 39: Çalışma 2 ve Detay Görselleri

Çalışmanın Ölçüleri: 41 x 17 cm

Kullanılan Malzeme: Şamotlu kil, demir kablo, sarı, yeşil, pembe, turuncu, kırmızı, mavi, mor, siyah ve şeffaf sır

Kullanılan Teknik: Plaka yöntemi, Serbest elle şekillendirme

İlk ve İkinci Pişirim: İlk pişirim 950°C, sırlı pişirim 1050°C.

Çalışmanın yüzeyi oluşturulurken doku kullanmak yerine, perdahlanma yapılması tercih edilmiştir. Böylelikle yüzeyin kâğıt kadar düz olması sağlanmıştır. Karşılıklı yüzeylere asimetrik pencereler yerleştirilmiştir. Kız ve erkek figürlerinin yer aldığı bu pencerelerde, demir kabloların kullanıldığı materyaller bulunmaktadır. Form yardımcı materyaller ile güçlendirilmiştir. Formda ajur tekniği ile oluşturulan pencerelerin renklendirilmesi, siyah üzerine beyaz lekelerin bulunduğu görsel dokuyla sağlanmıştır.

Kompozisyon, üç boyutlu yüzeyde ışık gölge oyunları oluşturacak şekilde tanzim edilmiştir. Çalışmanın alt tabanında yer alan geniş ve hacimli yapı, yukarıya doğru hızla daralmaktadır. Bu daralma, çalışmaya hem estetik hem de sağlam bir duruş kazandırmıştır.

Şema öncesi dönem resimlerinde kullanılan renklerde çocukların cinsiyetlerine göre farklılık gözlenmiştir. Kız çocuklarının resimlerinde daha fazla renk kullanıldığı gözlemlenirken, erkek çocuklarının resimlerinde ise tek renk üzerinde yoğunlaştıkları fark edilmiştir. Bu gözlemden hareketle kız figürünün yer aldığı sol alt taraf çiçek ve kelebek figürüyle tamamlanmış, erkek figürünün yer aldığı sağ taraf daha sade kalması sağlanmıştır. Böylelikle cinsiyet ve renk tercihleri arasındaki fark vurgulanmıştır.

Çalışmanın sağ tarafında yer alan, yukarıya doğru birbirini asimetrik biçimde takip eden boşluklar, çalışmaya hareket katmış, aynı zamanda nötr bir denge sağlamıştır.

Şema öncesi dönemde çocuklarda mekân algısı gelişmeye başlar. Bu dönemde çocuklar resim kâğıdının alt kısmını zemin olarak kullanır. Bu nedenle zemindeki yeşil renkli sır ile çimen görüntüsü oluşturulmuştur. Çizgisel doku ve kullanılan renkle gözün ayırt edebileceği şekilde vurgulanmıştır.

Çalışmanın arka kısmındaki iç bükey yüzeyde, ev figürü yer almaktadır. Figür çizgisel arayışlarla desteklenmiştir. Evin yarı açık görünen kapısı ile yüzeyde hareket sağlanmıştır. Çocukların resimlerinde ev figürleri erken yaşlarda belirmeye başlar. Ev, çocukların duygu dünyasında güvenin simgesidir. Sevdiği güven duyduğu her şey oradadır. Ailesi, yatağı, oyuncakları kısaca çocuğun duygusal yaşamında rol oynayan tüm unsurlar ev içinde yer alır. Evin yarı açık kapısı ile bir taraftan bu güvenli dünyaya aralanırken, diğer taraftan dış dünyayla kurduğu ilişkiye gönderme yapmaktadır.

Çalışma, bünyenin kendi doğal toprak rengi üzerine yeşil, kırmızı, mor ve mavinin harmanlandığı bir renk anlayışına sahiptir. Çalışmanın geneli fırça ile sırlanmış, formun tabanında yer alan yeşil rengin uygulanmasında püskürtme tekniği kullanılmıştır. Çalışma az miktarda şeffaf sır uygulanarak 1050°C de sırlı pişirimi yapılarak tamamlanmıştır.

3.3. Çalışma 3

Fotoğraf 40: Çalışma 3

Fotoğraf 41: Çalışma 3 ve Detay Görselleri

Fotoğraf 42: Çalışma 3 ve Detay Görselleri

Fotoğraf 43: Çalışma 3 ve Detay Görselleri

Çalışmanın Ölçüleri: 38 x 11 cm, 35 x 9. 5 cm, 27 x 8 cm

Kullanılan Malzeme: Şamotlu kil, beyaz, siyah, kahverengi, sarı, yeşil, pembe, turuncu, kırmızı, mavi, mor ve şeffaf sır

Kullanılan Teknik: Plaka yöntemi, Serbest elle şekillendirme

İlk ve İkinci Pişirim: İlk pişirim 950°C, sırlı pişirim 1050°C.

Tasarımı oluştururken şamotlu kilden plakalar belirlenen ölçüler doğrultusunda kesilerek hazırlanmıştır. Kesilen her bir parça belirli kuruluğa ulaştıktan sonra, tasarıma uygun olarak masa üzerinde yatay durumdayken birleştirilmiş ve destek yardımıyla ayakta duracak kıvama gelmesi için biraz daha kurumaya bırakılmıştır. Sonrasında ayağa kaldırılan formlara kendi içlerinde bütünlük sağlanması baz alınarak belirlenen ekleme işlemleri denetimli şekilde yapılmış ve son şekli verilmiştir.

Formun kütsel duruşu deforme edilerek, her bir yüzeyde akışkan bir hareket sağlanmıştır. Böylelikle tek düze bir anlayış yerine çalışmanın etrafında dolandıkça değişen estetik bir yapı hâkimdir. Biçimin yapısını oluşturan rölyef ve kontur çizgisi belirgin özelliştir. Yalın şematik çizgi karakterleri işlenmiştir. Formlar birbirine benzer görünümde ve bütünlük içerisindedir.

Çocuk resimlerinde sıkça rastladığımız ev figürleri onların duygusal yaşamlarının merkezini oluşturur. İç dünyalarını bize ev figürleriyle anlatırlar. Ev çocuğun yaşadığı mutluluğu, sevinci, heyecanı, hüznü, karamsarlığı ifade eder. ‘‘Psikolog Jacqueline le Royel, evin çocuk için anlamını açıklarken şöyle der ‘Çocuk için ev ana rahmidir, anne kucağıdır, anne korumasıdır ve anne sevgisidir, ailedir, gelenektir, kültüredür ve nihayet evrendir’ (Çankırılı, 2014: 265)’’.

Çankırılı, (2014: 268) çocuk resimlerinde çatıyı şöyle ifade etmiştir: Evin üstündeki üçgen çatı bir anlamda insan başını temsil eder. Bütün sıkıntıların, mutsuzlukların ve problemlerin kaynağı baş (beyin) olduğu gibi, çözümü de baştır. Baştaki birçok detay (düşünme, hatırlama, hayal kurma, üzüntü, sevinç, hırs, öfke, uyumsuzluk vb.) çocuk, anne ve baba üçlüsü arasında problemler yaşanmasına yol açar. İnsan için baş (beyin- zekâ) ne kadar önemli ise; ev içinde çatı o kadar önemlidir.

Çalışmalarımın hepsinde çocuk dünyasının saf, duru ve masalsı bir anlatımla işlenmesi amaçlanmıştır. Bu sebepten kilin doğal rengini bozmadan renklendirilme yapılmıştır. Yoğunlukta çocukların tercih ettiği canlı renkler kullanılmıştır. Çizgi, yön ve renk kontrastları oluşturarak canlılık ön plana çıkarılmıştır. Çocukların resimlerinde sıkça karşılaştığımız çiçek, kuş ve ev figürlerini bir araya getirerek kompozisyon oluşturulmuştur. Kuş figürleri, çocuğun özgürlük duygusunun fazla oluşunu simgelemektedir.

3.4. Çalışma 4

Fotoğraf 44: Çalışma 4 Ön ve Arka Görünüm

Fotoğraf 45: Çalışma 4 ve Detay Görselleri

Çalışmanın Ölçüleri: 35 x 27 cm

Kullanılan Malzeme: Şamotlu kil, sarı, yeşil, pembe, turuncu, kırmızı, mavi, mor, siyah ve şeffaf sır

Kullanılan Teknik: Plaka yöntemi, Serbest elle şekillendirme

İlk ve İkinci Pişirim: İlk pişirim 950°C, sırlı pişirim 1050°C.

Görsel algılamada oluşan güçlü ve zayıf bölgeler arasında, kararlı bir denge kurulmaya çalışılmıştır. Bir tarafı alçak diğer tarafı yüksek yapılan form arasındaki zıtlık, kompozisyonu dengeleyerek zenginlik oluşturmaktadır. Eğri, düz çizgiler ve geometrik şekiller bir arada bulunmaktadır. Doku, renk ve rölyefle hareket sağlanmıştır.

Objeler tüm yüzeye dağınık bir şekilde yerleştirilmiştir. Perspektif ilişkisi görülmemektedir. Çünkü şema öncesi dönem çocuklarında henüz perspektif algısı gelişmemiştir.

Çalışmanın ön yüzeyinde, iki uçta bulunan güneş formu ve aşağı doğru uzanan, ışığı çağrıştıran çizgiler, çocuğun doğumuyla başlayan ve ilerleyen hayatını temsil etmektedir. Kompozisyona bakıldığında balonlar sayesinde havalanan bir ev figürü görülmektedir. Balonlar evin çatısıyla hemen hemen aynı büyüklüktedir. Bu durum çocuğun obje ile gerçek arasındaki bağlantıyı henüz kuramamasından kaynaklanmaktadır. Havada süzülüyormuş gibi algı yaratan figür, çalışmaya hareket ve ritim katmaktadır. Ev figürünü çevreleyen çizgilerin arasına siyah renkte sır sürülmesi ile derinlik hissi oluşturmuş ve yapay bir ışık gölge oyunu sağlanmıştır. Sol üst bölümünde soyutlanmış kuş figürü bunun gökyüzünde ve hareket halinde bulunduğunu kanıtlar niteliktedir. Çalışmanın bu bölümünde dış yüzeydeki süsleme, kuş figürüyle biçim olarak örtüştüğü için uyum içerisinde bulunmaktadır. Çalışmanın sol alt kısmında kullanılan taş ve çizgisel dokular sayesinde yüzeyde bütünlük sağlanmıştır. Yüzeyin genelinde rölyef tekniği kullanılmış, çizgi değerleri ve biçim tekrarlarıyla zenginleştirilmiştir.

Çalışmanın arka yüzeyinde köşeli ve geometrik çizgiler bir araya getirilerek ev figürü oluşturulmuştur. Figür genel formun yapısına uygun şekilde hareketlilik göstermektedir. Form sağa doğru devam ederek gittikçe daralıp tek bir noktada

birleşmiştir. Böylelikle figür yapay bir perspektif duygusu uyandırmaktadır. Kompozisyonun alt kısmında çocuk bahçelerinin renkli ve sıcak görünümüne vurgu yapılmaktadır. Tam orta kısımda yer alan kaydırak figürünün her iki ucunda asılan balonlar ile çalışmanın ön yüzeyine gönderme yapılmıştır. Etrafında yer alan ağaç ve çiçek figürleri doğadan izler taşımakta ve kompozisyonu tamamlamaktadır. Çankırılı'ya göre (2014: 285) çiçek figürleri mutluluğu temsil etmektedir; mutlu evlerin bahçelerinde ve giriş yolunun iki tarafında mutlaka çiçek figürleri görülür. Çiçeklerin mutlaka açmış taç yaprakları ve bir sapı vardır. Çiçeğin olduğu yerde çoğunlukla sarıya boyalı, ılık saçı bir güneş, açık bir hava ve kuşlar vardır. Çocuk için rahatlıkla çiçeğin mutluluk ve neşe sembolü olduğunu söyleyebiliriz.

Sağ üst kısımda bulut figürü yer almaktadır. Bulut figürü ile hissedilen yumuşak formun biçimsel hareketi çalışmanın dış yüzeyine de taşınmıştır. Böylelikle çalışmanın hem ön hem arka kompozisyonları arasında uyum sağlanmıştır.

Çalışmada rengin net çıkması amacıyla bisküvi pişirimi öncesinde sırlanacak yüzeylere sulandırılmış döküm kili sürülmüştür. Renk olarak sarı, yeşil, pembe, turuncu, kırmızı, mavi, mor ve siyah kullanılmıştır. Tercih edilen renkler kompozisyonun her yerine dengeli bir şekilde uygulanmıştır. Sırlama işlemi fırça ile yapılmış ve kompresör yardımıyla az miktarda şeffaf sır uygulanmıştır.

3.5. Çalışma 5

Fotoğraf 46: Çalışma 5 Ön ve Arka Görünüm

Fotoğraf 47: Çalışma 5 ve Detay Görselleri

Çalışmanın Ölçüleri: 32. 5 x 16. 5 cm

Kullanılan Malzeme: Şamotlu kil, sarı, yeşil, pembe, turuncu, kırmızı, mavi, mor, siyah ve şeffaf sır

Kullanılan Teknik: Plaka yöntemi, Serbest elle şekillendirme

İlk ve İkinci Pişirim: İlk pişirim 950°C, sırlı pişirim 1050°C.

Üç boyutlu heykel formundaki çalışmada formel olarak dinginlik hakimdir ancak kompozisyonun ortasında derinlik duygusunu arttırmak amacıyla kesilerek çıkarılan parça, çalışmaya hareket katmıştır. Bu hareketliliği destekleyen, farklı kaçış çizgilerinin olması çalışmayı zenginleştirmiştir. Formun iç kısmındaki çöküntü dış yüzeyindeki bombe ile desteklenmiş ve ışık gölge ilişkisi hissettirilmeye çalışılmıştır. Formda zıt bir hareketlilik söz konusudur.

Kompozisyonun sağ kısmında bulunan ağaç formu ana düzlemin genelini kapsamaktadır. Şema öncesi dönemde çocuk, doğayı olduğu gibi tüm gerçekliğiyle yansıtmaya başlamaktadır. Bu sebepten renklere bağlı kalınarak sırlama işlemi yapılmıştır. Yeşilin farklı tonları kullanılmıştır. Burada açık yeşiller koyu yeşil rengin yansıması olarak aktarılmış ve birbirini tamamlayarak devamlılık yaratmıştır.

Sol kısmında uğur böceği figürü bulunmaktadır. Figürler birbirlerini takip edencesine kurgulanmıştır. Bu da kompozisyona, görsel zenginlik katmaktadır. Kehnumuyi (2013: 61) çocuk resimlerindeki figürleri şöyle ifade etmiştir, çocuk, resmine ne denli çok böcek motifi koyarsa, kompozisyonunu o denli zengin kılmış olur. Bitkiler, otlar, ağaçlar, dallar, yüzlerce çiçek biçimleri tümü el ele vermiş, bir şenlik ve bağlılık içinde pırıl pırıl oynuyorlar.

Çalışmanın arka üst kısmında bulunan güneş formu renklendirilirken canlı sarı sır tercih edilmiştir. Güneşin yansıttığı ışığı çağrıştıran çizgisel arayışlar, çocuğun doğumuyla başlayan ve ilerleyen zaman dilimine vurgu yapmaktadır. Hemen altında çocuk resimlerinde sıkça rastlanılan yan yana sırayla dizilmiş bulut figürü bulunmaktadır. Kompozisyonun alt kısmına bakıldığında ev ve çatısını tamir eden iki çocuk figürü bulunmaktadır. Henüz perspektif algısı oluşmayan çocuk, kâğıda çizeceği

nesnenin resmini düz bir şekilde çizer ve bu da düzleme özeliği olarak adlandırılır. Karşıdan görüldüğü şekilde çizgisel olarak yansıtılan merdiven figüründe, düzleme özelliği ile karşılaşılmaktadır. Çankırılı'ya göre (2014: 271) merdiven figürü; bir hedefe ve ideale ulaşmak için kat edilecek aşamaları temsil eder. Bir başka açıdan baktığımızda çocuğun sorumluluk almaya hazır olduğunu gösterebilir.

Şema öncesi dönemde mekân algısı gelişmeye başlayan çocuk, resimlerinde yaptığı figürleri bir ve ya birde çok zemin üzerine çizmektedirler. Burada da figürlerin bir zemin çizgisi üzerine yerleştirilmiş olduğu görülmektedir. Kilin doğal rengi üzerine alçak rölyef yapılmış böylelikle sırlanmış figür ile zemin arasında kontrast oluşturulmuştur. Rölyef çizgisel dokuyla güçlendirilmiş ve canlı renklerle sırlanarak çarpıcı bir görüntü sunmaktadır. Kırmızı, mavi, lacivert, sarı, yeşil, mor ve turuncu renkleri bir arada dengeli bir şekilde kullanılmıştır. Sırlama işlemi fırça yardımıyla yapılmış ve kompresör aletiyle az miktarda şeffaf sır uygulanmıştır. Kompozisyon masalsı anlatım diliyle zenginlik kazanmıştır.

3.6. Çalışma 6

Fotoğraf 48: Çalışma 6 Ön ve Arka Görünüm

Fotoğraf 49: Çalışma 6 ve Detay Görselleri

Çalışmanın Ölçüleri: 28. 5 x 34 cm

Kullanılan Malzeme: Şamotlu kil, sarı, yeşil, pembe, turuncu, kırmızı, mavi, mor, siyah ve şeffaf sır

Kullanılan Teknik: Plaka yöntemi, Serbest elle şekillendirme

İlk ve İkinci Pişirim: İlk pişirim 950°C, sırlı pişirim 1050°C.

Çalışma plaka yöntemiyle oluşturulmuş iki farklı parçanın birbirine birleştirilmesi sonucu meydana getirilmiştir. Birleştirme işlemi, iki parçayı çentikleyip sulandırılmış çamurdan hazırlanan balçığı sürerek yapılmıştır. Yapıştırılan parçaların kenarları modelaj kalemleri kullanılarak düzeltilmiş ve ıslak bir sünger yardımıyla temizlenmiştir. İstenilen ana formun oluşmasıyla birlikte, belirlenen figürler rölyef tekniği kullanılarak uygulanmıştır. Kuruma işlemi gerçekleştikten sonra renklerin daha canlı ve net olarak ortaya çıkması için figürlerin üzerlerine beyaz astar sürülmüştür ve 950°C de bisküvi pişirimi yapılmıştır. İlk pişirimi yapılmış çalışmada, astarlanmış yüzeyler zımpara yardımıyla rötuşlanarak fırçanın yüzeyde kolay hareket etmesi sağlanmıştır. Tez kapsamında yapılan çalışmalar çoğunlukla fırça kullanılarak sırlanmış ve sonrasında püskürtme işlemiyle az miktarda şeffaf sır uygulanmıştır.

Çalışma çocuğun iç dünyasını yansıtmaktadır. Bu yansıma doğa ile bütünleştirilmiş, özgür ve coşkusal bir biçimde anlatılmıştır. Kompozisyonda dikkatimizi ilk olarak deniz formu çekmektedir. Çocuk resimlerinden yola çıkarak mavi renk ile sırlanmış ve çizgisel dokularla hareket sağlanmıştır. Kompozisyonun sağ alt köşesindeki ağaç figürlerinde, doğanın izlerine rastlanmaktadır. Yeşil doğayı temsil eden bir renktir. Çocukların resimlerinde biçim ve renk olarak doğaya bağlı kaldıkları gözlemlenmiştir. Bu sebepten ağaçları renklendirirken yeşil rengini kullandıkları görülür. Bu renk canlılığı, heyecanı ve verimliliği simgeler. Yeşilin farklı tonlarının kullanılması birbirinin yansıması niteliğini taşımaktadır ve yaşamın devamlılığını anlatmaktadır. Figürlerin rölyef tekniğiyle yapılması ve renk oyunları sayesinde, figürler ışık gölge konusunda zenginlik taşımaktadır. Sağ üst köşede bulunan güneş

figürü, sarı renkte sırlanmıştır. Güneş figürü üzerinde bulunan kırmızı renkteki büyüklü küçüklü dağılımlar görsel doku oluşturmaktadır.

Çalışmada boy hiyerarşisi özelliği görülmektedir. Sol alt tarafta bulunan anne ve baba figürlerinin arabadan daha büyük çizilmesi, çocuğun parça ve bütün arasındaki oranı henüz zihninde dengeleyemediğinden kaynaklıdır. Bu figürlerin altında yer alan doku ile, biçimi desteklemek için zemin hareketlendirilmiştir. Aynı doku ve leke düzeni şemsiyenin üzerine de taşınarak yüzeyler arasında geçiş ve denge sağlanmıştır.

Bu dönemde çocuğun mizah duygusu gelişmeye başlar ve bu espri özelliği olarak adlandırılır. Çalışmada bu özellik arabaya çizilen gülen yüzle ifade edilmektedir. Uçan kuş, arabadan çıkan duman bize figürlerin hareket halinde olduğunu göstermekte ve çalışmaya ritim kazandırmaktadır.

Çalışmanın arka yüzeyinde tamamen içsel bir anlatım vardır. Düş gücü, fanteziye dönük masalsı bir anlatım biçimiyle sunulmuştur.

Resimsel tatlar yakalanabilmesi açısından zemin doğal renginde bırakılıp, figürlerde renkli tonların kullanılması, hem ışık-gölge, hem de derinlik hissi oluşturmaları bakımından önem taşımaktadır.

Çalışmanın ön yüzeyindeki zaman dilimi gündüzdür ve burada çocuğun özlemini duyduğu doğa figürleri işlenmiştir. Arka yüzeyinde ise, gece ve gecenin getirdiği hayaller yer almıştır.

3.7. Çalışma 7

Fotoğraf 50: Çalışma 7

Çalışmanın Ölçüleri: 39 x 57 cm

Kullanılan Malzeme: Şamotlu kil, sarı, yeşil, pembe, turuncu, kırmızı, mavi, mor, siyah ve şeffaf sır

Kullanılan Teknik: Plaka yöntemi, Serbest elle şekillendirme

İlk ve İkinci Pişirim: İlk pişirim 950°C, sırlı pişirim 1050°C.

Yatay dikdörtgen olarak tasarlanan çalışma rölyef tekniği ile üretilmiştir. Belirlenen ölçülerde plaka üzerine denetimli şekilde ekleme işlemi yapılarak şekli verilmiştir. Rölyef tekniği ile oluşturulması nedeni ile derinliği arttırılmış ve ışık gölge ilişkisi ile zenginlik kazandırılmıştır. Farklı yüzey arayışlarına gidilerek düzlemde üç boyutlu etki oluşturulmuştur. Zeminde alçaklık yükseklik ve çizgisel dokularla resimsel bir derinlik hissi hâkimdir.

Bu çalışmada biçim olarak çizgisel dokular kullanılmıştır. Çizgisel dokuların hareketiyle dalga görüntüsü oluşturulmuştur. Mavi rengin açık, orta ve ara tonları kullanılarak, ışık gölge ilişkisi vurgulanmaktadır. Balık formları rölyef tekniğiyle yüzeye simetrik ve asimetrik olarak yerleştirilmiştir. Balıkların üzerlerine yapılan dokular ile balıklara boyut kazandırılmıştır. Kullanılan eğri çizgi ve dokular çalışmanın hareket ve ritim kaynağını oluşturarak, çalışmayı monotonluktan kurtarmıştır.

Kompozisyonun sol tarafında bulunan ev figürü, geometrik çizgilerle oluşturulmuştur. Evin etrafı derin kontur çizgisiyle geçilmiş ve çocuksu özellik yansıtılmıştır. Evin çatısında modelaj kalemi yardımıyla dokusal arayışlara gidilmiştir. Uygulanacak rengin net çıkmasını istediğimiz yerlere beyaz astar ve derinlik hissini vurgulamak amacıyla da kontur çizgilerinin arasına siyah rengin yedirilmesi ile yapay bir ışık gölge oyunu sağlanmıştır. Evin kapısında beyaz astar üzerine çalışmanın genelinde hâkim olan renkler, lekeler halinde kullanılmıştır. Böylelikle çalışmanın sağ tarafında başlayan renkler birbirini takip ederek çalışmaya görsel bütünlük sağlamıştır. Çalışmanın yapısına uygun olması ve hareketli formların daha fazla göze çarpması amacıyla zeminde toprağın rengi üzerinde değişiklik yapılmamış, sadece şeffaf sır uygulanmıştır.

Çalışmanın en altında bulunan yüzey, taş dokusu kullanılarak yapılmıştır ve toprak görüntüsü oluşturulmuştur. Bu dokunun vurgulu görünmesi için fırça yardımıyla kahverengi sır uygulanmış ve ıslak bir sünger yardımıyla silinmiştir. Dokulu yüzey ve çizgisel hareketler karşı karşıya gelerek yüzeyde hareket sağlanması amaçlanmıştır. Bu özelliklerle çalışmanın plastik değeri ortaya çıkmış ve yüzey zenginleştirilmiştir. Yüzeydeki kıvrımlar, oyuklar ve dokular sayesinde birçok açık ve koyu tonlarla karşılaşmaktadır. Kompozisyonun üst kısmında kısıtlı alanda uygulanmış doku etkisi ise alt taraftaki yoğun hareketi dengelemektedir. Hemen sol tarafta yukarıya doğru ilerleyerek, güneşe kadar uzanan ağaç figürü bulunmaktadır. Ağacın yapraklarını dökmüş olduğu görülmektedir. Kullanılan sarı ve yeşil renkleri ile sonbahar havasının sezildiği çalışma, çocuksu bir anlatım dili ile sunulmuştur.

3.8. Çalışma 8

Fotoğraf 51: Çalışma 8

Çalışmanın Ölçüleri: 42 x 37 cm

Kullanılan Malzeme: Şamotlu kil, kırmızı, mavi, sarı, yeşil, mor, turuncu, pembe, siyah, beyaz ve şeffaf sır

Kullanılan Teknik: Plaka yöntemi, Serbest elle şekillendirme

İlk ve İkinci Pişirim: İlk pişirim 950°C, sırlı pişirim 1050°C.

Şema öncesi dönem çocuğunun gündemi ailesi ve sevdiği kişiler olduğundan, aile konulu resim yapmayı severler. Çocuk bir aile resminde annesi, babası, kardeşleri arasında olan ilişkileri ele alır, böylece adeta bir psikolojik düşünce davranışı ortaya çıkmış olur. Küçük yaştaki çocuk bu tür bir konuyu süsleme biçimleriyle oluşturmayı sever. Çocuklar kendilerince yakıştırdıkları bazı öznel nitelikler bulurlar; örneğin: baba gözlük takar, kravatlıdır, anne güzel ve şık bir elbise giyer, ablanın da kolyesi veya renkli bir bluzu vardır. Bu ayrıntıları çocuk son derece coşku ve inançla boyar, süsler (Kehnemuyi, 2013: 137).

Bu çalışmada, çocuğun anne ve babasına duyduğu sevgi işlenmiştir. Kompozisyon, çocuğun resimlerinde çizdiği objeler ve renkler ile desteklenerek oluşturulmuştur.

Çalışmada dikdörtgen kaide üzerinde anne ve baba figürleri bulunmaktadır. Bu iki figürün etrafından yukarıya doğru uzanan demir çubuklar ve üzerine bulut, kalp, çiçek, lale gibi resimsel ve geometrik figürler yerleştirilmiştir. Çalışmanın kaide bölümünde güçlü ve stabil bir yapı hakimken, demir kabloların sağ ve sola doğru açılarak esneyen yapısı çalışmayı rahatlatmıştır. Bu etrafa yayılıyormuşçasına hissedilen etki çocuğun büyüyen sevgisini temsil etmektedir. Aynı zamanda objelerin önden geriye doğru farklı yönlerle açılması ile çeşitli açılardan bakıldığında çalışmada yapay bir derinlik hissi uyandırılmış ve hareket sağlanmıştır. Formların farklı yönlere dağılımı, farklı yükseklik ve büyüklüklerden oluşması kompozisyonu zenginleştirmiştir.

Şema öncesi dönem resimlerinde kullanılan renkler çocuğun duygu dünyasını temsil etmektedir. Bu dönemde çocuklar sevdikleri insanı resmederken kendi sevdikleri renkleri tercih etmektedirler. Bu da çocuğun iç dünyasındaki sevgiyi renkler yoluyla aktardığını göstermektedir. Kaide renklendirilirken kilin doğal rengi görünecek şekilde planlanmış ve az miktarda yeşil sır kompresör yardımıyla püskürtülmüştür. Anne figürü turuncu ve sarı gibi sıcak renklerde sırlanırken, baba figürü de siyah ve beyaz kontrast renkleri tercih edilmiştir. Diğer objelerde kırmızı, mavi, sarı, yeşil, mor, turuncu, pembe, siyah, beyaz bir arada ve dengeli bir şekilde kullanılmaktadır. Sırlama işlemi fırça yardımıyla yapılmış ve kompresör aletiyle az miktarda şeffaf sır uygulanmıştır.

3.9. Çalışma 9

Fotoğraf 52: Çalışma 9

Çalışmanın Ölçüleri: 43 x 43 cm

Kullanılan Malzeme: Şamotlu kil, sarı, yeşil, pembe, turuncu, kırmızı, mavi, mor, siyah ve şeffaf sır

Kullanılan Teknik: Plaka yöntemi, Serbest elle şekillendirme

İlk ve İkinci Pişirim: İlk pişirim 950°C, sırlı pişirim 1050°C.

Çalışma dairesel, dış bükey disk şeklinde tasarlanmış ve estetik özellikler göz önüne alınarak, zeminde rölyef arayışlarına gidilmiştir. Kalın dalgalı süslemeler dairesel kompozisyonu çerçeve şeklinde sararak sınırlandırmıştır. Çalışmayı çevreleyen bu süslemeler kompozisyonadaki hareket ve ritim kaynağıdır. Bu çerçevenin içinde kalan düzenlemeye resim öğelerinden oluşan bir tasarım yerleştirilmiştir. Bir kutlama havasını yansıtan çalışmada kullanılan renkler de bunu desteklemektedir. Diğer çalışmalarda da olduğu gibi canlı renkler ağırlıklı olarak kullanılmış ve bütünlük oluşturulması

amaçlanmıştır. Zemine renk girilmemiş çamurun doğal rengi üzerine az miktarda şeffaf sır uygulanmıştır. Renk, doku ve çizgisel arayışlar plastik bir anlatım diline dönüştürülerek yansıtılmıştır.

Üst kısımda yuvarlak düzlem üzerinde yatay olarak hareket sağlanmıştır. Asılı duran balon, yıldız ve bulutlar dikey bir etki oluştururken, kendi içinde bu biçimler yatay, köşeli ve yuvarlak etkileri bir arada bulundurmaktadır. Burada objelere çizgisel, rölyef ve kazıma teknikleri kullanılarak şekil verilmiştir. Modelaj kalem yardımıyla kazınarak yapılan objelerin içine renkli sır doldurulmuştur. Sırlama işlemi fırça yardımıyla yapılmıştır. Mor, pembe, yeşil gibi renklerin yanında turkuaz mavisi, lacivert ve beyaz gibi sıcak ve soğuk renkler bir arada kullanılmıştır. Kullanılan renk tonları hem birbirleriyle hem de tüm alanla bütünlük sağlamıştır.

Kompozisyonun sağ alt tarafında ağaç formu yüzeye yakın olacak şekilde kabartılmıştır. Çocuk resimlerinde ağaç sık karşılaştığımız figürler arasında yer alır. Ağaçlar meyveli ise, bolluk ve bereketi sembolize eder. Meyveli ağaç aynı zamanda başarı, yardımlaşma, hediyeleşme ve işbirliği anlamına gelebilir. Çalışkan, bağımsız, sorumluluk alabilen, özgüveni yüksek çocukların ağaç figürleri daima meyveli olup; kırmızı, yeşil ve sarı renklerle boyanmıştır (Çankırılı: 2014: 285).

Ağaç formu, geometrik biçimde oluşturulmuş ve ana formun hareketine, doğru orantılı olarak geriye doğru çizgisel doku arayışlarına gidilmiştir. Hareketliliği ön plana çıkarmak amacıyla yatay ve dikey çizgiler ters yönlerde uygulanmıştır. Renklendirme işlemi yapılırken uygulanacak renklerin daha net ortaya çıkması amacıyla beyaz astar sürülmüştür ve açık yeşil, sarı tonlarıyla sırlanmıştır. Kazınarak yapılan oyuklar meyve formunu oluşturmaktadır ve içerisine kırmızı sır doldurularak renklendirilmiştir. Açık ton üzerinde uygulanan koyu kırmızı renk güçlü bir kontrastlık yaratmaktadır. Ayrıca ağacın biçim olarak köşeli yapısı üzerinde, dairesel olarak uygulanan meyve formu ile perspektif algısı oluşturulmuştur.

Şema öncesi dönemde çocuklar çizdikleri figürleri ayrıntılarıyla aktarmaya başlar. Bu dönem öncesinde tek renk kullanan çocuk artık çizgi halinde bulunan yüzeylerin içlerini renklendirmektedir. Çalışmanın sol ve orta tarafında insan ve hayvan figürleri bulunmaktadır. Figürler göz, ağız, saç, el ve ayak gibi ayrıntılarıyla resmedilmektedir. Kontur çizgileriyle oluşturulan hayvan figürü, yer çizgisi üzerinde durmaktadır. İnsan

figürleri ise arkasında bulunan kanatlar ile havada uçuyormuş gibi görülmektedir. Bu hareketlilik, çalışmaya canlılık duygusu katmakta ve formu çerçeve gibi saran yüzey arasındaki bağlantıyı kurmaktadır.

Çalışmada derinlik yoktur, fakat kompozisyonun ortasına yerleştirilen insan figürlerinin, birinin aşağıda, diğerinin yukarıda bulunması perspektif bir algı uyandırmaktadır. Ayrıca formun ana yapısı, etrafını saran süslemeler ve çizgisel arayışlar, dış bükey yüzeyde kontur etkisi oluşturan gölgeler doğurmaktadır. Ana form üzerindeki tüm bu arayışlar objeler arasında bütünlük oluşturmuş ve estetik sanat anlayışıyla ifade edilmiştir.

3.10. Çalışma 10

Fotoğraf 53: Çalışma 10 Ön ve Arka Görünüm

Fotoğraf 54: Çalışma 10 ve Detay Görselleri

Çalışmanın Ölçüleri: 17. 5 x 22. 5 cm

Kullanılan Malzeme: Şamotlu kil, sarı, yeşil, pembe, turuncu, kırmızı, mavi, mor, siyah ve şeffaf sır

Kullanılan Teknik: Döküm yöntemi

İlk ve İkinci Pişirim: İlk pişirim 950°C, sırlı pişirim 1050°C.

Tasarımda planlandığı gibi üç boyutlu form, kalıp yöntemiyle şekillendirilmiştir. Form estetik yapısı, üretim şekli ve kullanım fonksiyonları göz önünde bulundurularak

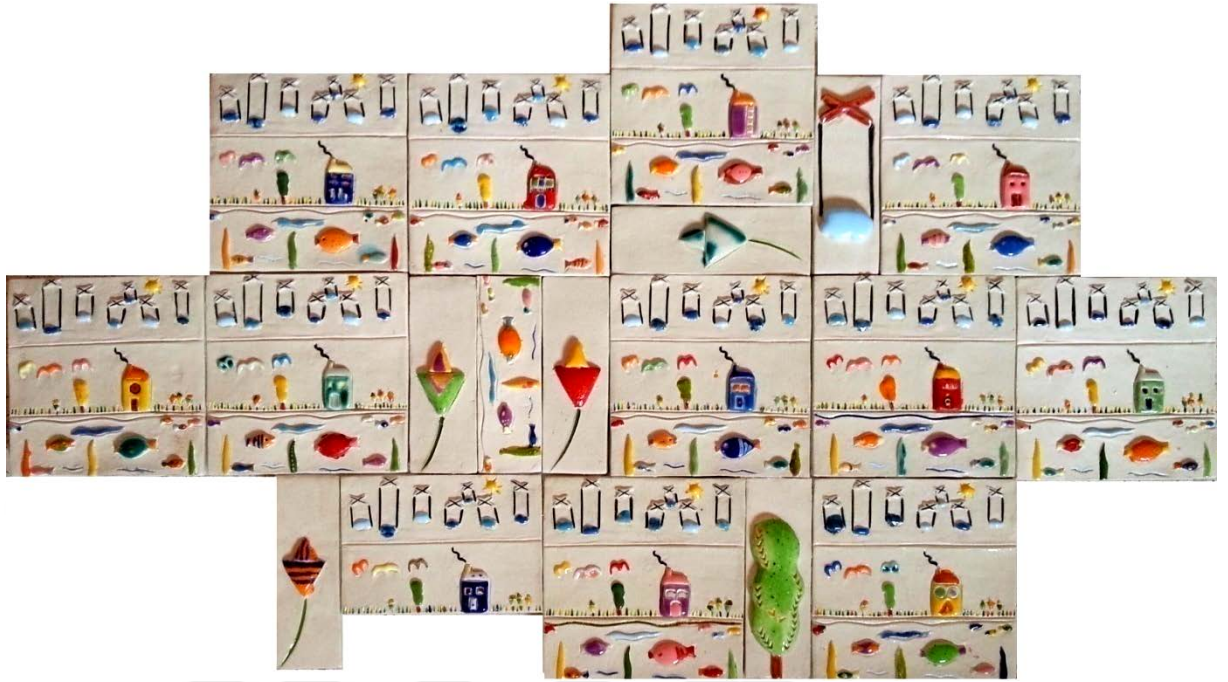
tasarlanmıştır. Hazırlanan alçı kalıbın içerisine döküm kili yavaşça boşaltılmış ve çamurun içerisindeki suyun kalıp tarafından emilmesi sonucu istenilen et kalınlığına ulaşıncaya kalıptan çıkarılmıştır. Formun yüzeyine istenilen desen çizilmiş ve keskin uçlu modelaj kalemi yardımıyla belirlenen kısımlar çıkarılmıştır. Döküm yöntemiyle oluşturulan bu çalışma, kalıptan çıkarıldıktan sonra ritmik ve dengeli bir şekilde deforme edilir ve yan yana getirilerek istenilen plastiklik kazandırılır. Böylelikle ortadan basık yukarıya doğru açılarak oluşan esneme çalışmayı rahatlatmış ve hareketlilik katarak monotonluktan kurtarmıştır.

Çalışmanın zemininin yere değmemesi, çocuğun aileye olan bağlılığının sosyal çevreyle birlikte yavaşça azaldığını vurgulamaktadır. Şema öncesi dönem çocuk resimlerinden kesitler alınarak oluşturulan tasarımda geometrik çizgiler, eğriler, dairelerden ve resimsel öğelerden oluşan bir hareketlilik hâkimdir. Bu hareketlilik formun tüm yüzeylerine eşit şekilde dağılmaktadır. Formların birbirini takip eden yüzeylerinde aynı desenler uygulanmış, fakat farklı renklerde sırlanmıştır. Böylelikle biçimsel bir devamlılık sürerken, renk çeşitliliğiyle görsel bir anlatım zenginliği sunulmaktadır.

Seramik formda ilk bakışta turuncu ve beyaz renk dikkat çekmektedir. Düzenlemede evin çatısında turuncu renk kullanılarak tuğla görünümü elde edilmiş, beyaz renk ise zemin rengi olarak belirlenmiştir. Beyaz rengin üzerinde kırmızı, yeşil, mor, mavi, pembe, sarı renkleri uygulanmış ve zemin rengi geri plana atılarak renkler ön plana çıkmıştır. Buda çalışmada kontrastlık oluşturulmuştur. Evin çatısındaki tuğla görünümü formun alt yüzeyine de taşınarak yüzeyler arasında renk geçişi sağlanmış ve denge kurulmuştur.

Üç boyutlu formda derinlik hissi, boşluk doluluk etkisiyle dengeli bir şekilde çözümlenmiştir. Formun ön yüzeylerinde ajur tekniği uygulanarak çıkarılan parçaların oluşturdukları boşluk, çalışmada derinlik hissi uyandırmaktadır. Formun sağ ve sol yüzeylerinde aynı şekilde çıkarılan parçalar ön yüzeydeki boşluğa gönderme yapmaktadır. Böylelikle formun tüm yüzeyleri arasında bir armoni oluşmakta, ayrıca ışık gölge ilişkisi sağlanmaktadır.

3.11. Çalışma 11

Fotoğraf 55: Çalışma 11

Çalışmanın Ölçüleri: 46 x 81 cm

Kullanılan Malzeme: Döküm kili, sarı, yeşil, pembe, turuncu, kırmızı, mavi, mor, siyah, beyaz ve şeffaf sır

Kullanılan Teknik: Pres yöntemi

İlk ve İkinci Pişirim: İlk pişirim 950°C, sırlı pişirim 1050°C.

Duvar panosu olarak tasarlanmış olan bu çalışma, 4- 7 yaş arası şema öncesi dönem çocuklarının resimlerinden kesitler alınarak kurgulanmış, birçok farklı boyut ve çeşitli tasarım öğelerinin serbest şekilde bir araya getirilmesiyle kompozisyon oluşturulmuştur.

Çalışmanın üretimi modüler yapıya uygun olarak çoğaltılmış olmasına rağmen bu çalışmada modüler bir hareketten uzaklaşmış ve çeşitli düşünceler ışığında denemeler yapılarak farklı bir düzenlemeye öncülük etmiştir.

Çalışma pres yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Sıvı halde bulunan döküm kili alçı plakaların üzerine dökülüp deri sertliğine ulaşınca kadar bekletilmiş ve ele yapışmayacak kıvama gelince plakalar üzerinden toplanarak yoğrulmuştur. Tasarımda istenilen objeler, belirlenen ölçülerde alçı kalıplar kazınarak hazırlanmıştır. Döküm çamurunun su oranı daha aza indirgenmiş ve istenilen plastiklik kazandırıldıktan sonra hazırlanmış kalıbın içerisine basılarak şekillendirilmiştir. Büyük bir titizlikle çoğaltılan parçaların kalıptan çıkartılırken deformasyona uğramamasına dikkat edilmektedir. Aksi halde yan yana ve alt alta sıralanarak oluşan parçalar et kalınlığı, pişme renkleri, üretim izleri, küçülme oranları sonucunda aralarında oluşabilecek ölçü farklılıkları gibi istenmeyen bir görüntü doğurabilir. Duvar panosu şeklinde tasarlanan form, ince dikdörtgen tahta plaka üzerine silikon yardımı ile yapıştırılmış ve birleşme noktalarına ağırlık konularak kuruma işlemi denetimli bir şekilde yapılmıştır.

Bütünü oluşturan her bir kare üç eşit parçaya ayrılmış, her parçada farklı anlatımlara yer verilmiştir. Parçalarda yukarıda gökyüzü, ortada yeryüzü, alt kısımda deniz olmak üzere planlanmıştır. Kurguyu tamamlayan farklı objeler ile desteklenmiş, masalsi bir anlatımla sunulmuştur. Birçok farklı figürün bir araya getirilmesiyle oluşan düzenleme karışık görünmesine rağmen, bütünün içinden alınarak elde edilen ağaç, lale ve bulut figürleri yatay ve ya dikey şekilde aralara yerleştirilmiştir. Bu şekilde kompozisyon rahatlatılmış ve dingin bir anlatım doğmuştur. Çalışmada resimsel değerlerin dizilişi ve kendi içlerinde oluşturdukları birlik, kompozisyonun ritim kaynağını oluşturmaktadır.

Pano yatay olarak kurgulanmış ve asimetrik bir denge sağlanmıştır. Aynı zamanda çalışma biçimsel olarak çok parçalı, oranlı, tekrarlı, ritmik öğelerle kendini gösteren ve devamlılık getiren bir hareketlilik taşımaktadır. Farklı açılardan bakıldığında ise değişen ışık ve gölge ilişkisi dikkat çekmektedir.

Zeminin beyaz renkte bırakılıp üzerindeki objelerin sıcak ve soğuk renklerde sırlanmasıyla kontrastlık oluşturulmuştur. Renklerin kurallara uygun ve uygun olmayan birleşimleri, çeşitli renklerin karşıtlıkları, bir rengin bir diğerini kaplaması, renkli yüzeylerin çeşitli formların sınırlarıyla tanımlanması, bu sınırların aşılması, yüzeylerin karışması ve keskince ayrılması... Tüm bunlar sanatsal olanaklara müthiş ufuklar açar (Kandinsky, 2013: 93).

3.12. Çalışma 12

Fotoğraf 56: Çalışma 12

Çalışmanın Ölçüleri: 35 x 35 cm

Kullanılan Malzeme: Şamotlu kil, sarı, yeşil, pembe, turuncu, kırmızı, mavi, mor, siyah ve şeffaf sır

Kullanılan Teknik: Döküm yöntemi

İlk ve İkinci Pişirim: İlk pişirim 950°C, sırlı pişirim 1050°C.

Tasarım alçı kalıp ve beyaz döküm kili kullanılarak şekillendirilmiştir. Dairesel düzlem iç bükey tabak formunda tasarlanmış ve alçıdan kalıbı alınmıştır. Alınan kalıbın içerisine dökülen kil kalıbın su emme özelliği ile istenilen et kalınlığına gelince kalıptan çıkarılmış ve ıslak sünger yardımıyla istenmeyen izler temizlenmiştir. Deri sertliğine ulaşıncaya belirlenen ekleme işlemleri yapılmıştır.

Çocuğun şema öncesi dönemde yaptığı resimlerde, ayrıntıların çoğaldığını, nesneleri kâğıda yerleştirirken bir düzen içerisinde olmaya başladığını ve zemin çizgisinden başlayarak resmettiklerini görmekteyiz. Çalışma, doğanın parçası olan ağaç, toprak ve hayvanların bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Dairesel içbükey tabağın iç yüzeyi tuval gibi kullanılarak resimsel izler taşımaktadır. Objeler yüzeye yakın şekilde kabartılmıştır. Kompozisyonun solunda deve formu yer almaktadır. Büyüklüğünden

dolayı ilk olarak göze çarpan bu form düzlemin en büyük ve en önde duran biçimini oluşturmaktadır. Arka planda bulunan hayvanların (kuş, kelebek, böcek ve örümcek gibi) deve formundan daha küçük ele alınmasıyla perspektif hissi sağlanmıştır. Havada hareket ediyormuşçasına duran bu figürler ritim duygusunu arttırmaktadır. Çankırılı (2014: 286); çocuk resimlerinde hayvan figürlerini şöyle ifade etmiştir; ev dışında tavşan, koyun, kuzu, kedi, köpek figürleri tabiattaki canlılığı ifade eder. Evin bahçesinde kulübesinde veya kulübe önünde tavşan ve köpek; evin içinde bir köşede kedi, kafeste kuş, akvaryumda balık çocuktaki hayvan sevgisini ve dostluğunu sembolize eder.

Çalışmanın alt kısmında bulunan çizgisel dokular, objelerle aynı yükseklikte olduğu halde, eskitme işlemi uygulanarak ikinci planda görünmesi sağlanmıştır. Şema öncesi dönemde, çocuklar dış dünyayla ilişki kurmaya ve nesneleri ayrıntılarıyla çizmeye başlarlar. Bu özellik çalışmanın sağında ve solunda yer alan ağaç figürlerinde de görülmektedir. Solda bulunan kaktüs formu dikenleriyle birlikte aktarılmıştır. Sağ tarafta bulunan ağaç formunun ise meyveleri ile birlikte çizildiği görülmektedir. Çocuk, ağacın dalında kuyruğuyla baş aşağıya asılan kediyi esprili bir anlatımla ifade etmiştir. Bu figürler sırlanırken çocuk resimlerine bağlı kalınmış ve sarı, turuncu, yeşil gibi parlak renkler tercih edilmiştir.

Sol üst köşede güneş formu bulunmaktadır. Güneş formunun etrafında birbirini dağınık bir şekilde takip eden ve kuş figürünün soyutlamasını andıran bu çizgiler, formun yuvarlaklığını destekleyecek şekilde yerleştirilmiştir. Beyaz zemin üzerinde dolaşan büyüklü küçüklü soyutlanmış kuş figüründe renk olarak siyahın kullanılmasıyla güçlü bir kontrast oluşturulmuş ve yüzey hareketlendirilmiştir. Bu çizgisellik, kompozisyonun altında bulunan eskitme yapılmış yoğun çizgisel dokularla ilişki sağlamaktadır.

Çalışma karışık gibi görünmesine rağmen, çocuk gözünden bakılıp aktarılmaya çalışıldığından oldukça yalın bir anlatım hâkimdir.

3.13. Çalışma 13

Fotoğraf 57: Çalışma 13

Çalışmanın Ölçüleri: 46. 5 x 30 cm

Kullanılan Malzeme: Şamotlu kil, kırmızı, pembe, mavi, sarı, lacivert, yeşil, mor, turuncu, beyaz ve şeffaf sır

Kullanılan Teknik: Plaka yöntemi, Serbest elle şekillendirme, Pres yöntemi

İlk ve İkinci Pişirim: İlk pişirim 950°C, sırlı pişirim 1050°C.

Çalışma dikey dikdörtgen bir düzlem şeklinde tasarlanmıştır. Çocuğun yalın çizgileriyle meydana gelen objelerden yararlanılarak bir düzenlemeye gidilmiştir. Bigalı'ya göre (1984: 139) çizgi, bir heyecan dalgasının en vefalı elemanıdır. Çizgi, ifadenin temeli, başlangıcı ve denge unsurudur.

Yuvarlak ve kalp biçimindeki figürler plaka üzerine eklenerek rölyef arayışlarına gidilmiştir. Kompozisyonda egemen noktayı bu geometrik figürler ve süsleme unsurları oluşturmaktadır. Kullanılan figürlerin geometrik, ana formunun ise dikdörtgen oluşu

kompozisyona bakıldığında bu objelerin etkili bir şekilde hissedilmesini sağlamaktadır. Objeler çalışmanın alt kısmında bulunan dikdörtgenin, üstünden başlayıp farklı yönlere açılmasıyla yüzeye hareketlilik ve esneklik kazandırmıştır. Aynı zamanda figürlerin kompozisyona ortalanması simetrik bir görünüm oluşturmuştur. Yüzeyde yüksek kısımlar ışığı direkt alması nedeniyle ön plana çıkarken, geri plandaki alanlar gölgede kalmıştır. Böylelikle çalışmaya bakıldığında derinlik hissi uyandırmaktadır.

Çalışmanın alt kısmında içi oyularak çukurlaştırılan dikdörtgenin içerisine birbirine ters bir şekilde kurgulanan parçalar yerleştirilmiştir. Akvaryumu andıran bu parçaların, lacivert renge sırlanması zemin rengiyle arasında zıtlık oluşturmaktadır. Aynı zamanda, geometrik figürlerde kullanılan renklerin aşağıda tekrarlanması parçalar arasında uyum yaratmaktadır.

Yüzey perdahlanarak pürüzsüz bir görüntü elde edilmiştir. Fakat perdahlanan yüzey bir çizgiyle kesilmiş ve dışta kalan hat yüzeyin altına indirilerek çizgisel dokuyla zenginleştirilmiştir. Bu doku çalışmanın alt kısmında bulunan dikdörtgenin üzerine belirli alanlara uygulanmış ve dıştaki etki buraya taşınarak birbirini desteklemesi sağlanmıştır. Çalışmada çizgiler ile verilen doku ve çamurun perdahlanmış yüzeyi kompozisyonun görselliğini etkin kılmıştır.

Çalışmanın renklendirilmesi aşamasında, sulandırılmış beyaz döküm kili, bisküvi pişirimi öncesinde rölyefteki yükseltilere ve dokulu yüzeylere uygulanmıştır. Böylelikle sırlanacak yüzeylerde rengin daha etkili bir şekilde ortaya çıkması sağlanmıştır. Kırmızı, pembe, mavi, sarı, lacivert, yeşil, mor, turuncu ve beyaz renklerle sırlanan objeler elma şekerini andıran bir görüntü taşımaktadır. Perdahlanan yüzeyde kilin doğal rengi korunmuştur. Böylelikle bu yüzey üzerinde sırlanan objelerin yüksekliği ve uygulanan renklerin belirginliği arttırılmıştır. Astar uygulanmış dokulu dış yüzeyde az miktarda sarı ve mavi sır sürülmüştür. Sırlama işlemi fırça ile yapılmış, kompresör yardımıyla tüm yüzeye az miktarda şeffaf sır uygulanmıştır.

SONUÇ

Çocuk resimlerinin sanatsal açıdan incelenmesi yirminci yüzyılın başlarına dayanmaktadır. Bu resimlerin özgün, saf ve yalın oluşu o günden bu yana birçok sanatçı ve sanat eleştirmeni üzerinde merak duygusu uyandırmış ve estetik bir yaklaşımla değerlendirilmeye başlanmıştır.

Çocuk; resim yaparken dışarıdan yardım almadan ve sanatsal endişe taşımadan kendini tamamen kuralsız bir şekilde ifade eder. Resim yapmaktan heyecan duyan çocuk, üç boyutlu çalışma yapmaktan da büyük haz alır. Bunu yaparken bilinen en temel şekillendirme malzemesi olan kili kullanır. Kil, doğada bol miktarda bulunması, sağlıklı oluşu ve kolay şekillendirilme gibi olanaklarından dolayı, çocuk için kullanıma en uygun malzemedir.

Tez kapsamında yapılan seramik çalışmalar çocuğu bir yandan resim yapmaya diğer yandan da yaptığı resmi üç boyuta dönüştürme çabasına yöneltecek; estetik duygularının ve el becerilerinin gelişmesiyle beraber, üç boyutlu düşünmeye sevk edecektir. Ayrıca çocuğun sanat eğitimine önemli katkı sağlaması düşünülen bu çalışma pek çok detay ve teknik bilgilerle birlikte estetik ve sanatsal kavramlara da gönderme yapmıştır.

Bu araştırmanın çıkış noktası ve esin kaynağı çocuk resimleridir. Ankara ilinde bulunan iki anaokulu ve dört ilkokulda, şema öncesi dönemi (4-7 yaş) kapsayan yaklaşık üç yüz çocukla gerçekleştirilmiştir. Çocuk resimleri incelenmiş, resimler yaptırılırken çocukların duygu ve düşünceleri de dâhil olmak üzere çeşitli yönleriyle ele alınmıştır. Tasarım aşamasında, biçim ve içeriği oluştururken çocuğun özgünlüğü, yaratıcılığı ve içinde bulunduğu duygular belirleyici unsur olmuştur. Yapılan araştırmada, çalışmanın örneklemini oluşturan şema öncesi dönem (4-7 yaş arası) çocuk resimleri üslup olarak incelenmiş, çalışmalar üretilirken çizgi, leke, doku, renk, hareket, denge, zıtlık, bütünlük gibi tasarım ilke ve elemanları dikkate alınmıştır. Seramik yüzeylerde farklı yapım teknikleri denenmiştir. Çalışmalar işlevsellikten uzaklaştırılmış, plaka, kalıp ve pres yöntemi ile şekillendirme teknikleri kullanılarak oluşturulmuştur. Çeşitli materyaller, renkli sırlar ve doku biçimleriyle zenginleştirilmiş ve on üç adet özgün kompozisyon tasarlanmıştır. Çalışmalar daha eğlenceli bir görsellik sunarken, yaratıcılık ve estetik kavramları üzerinden bilgiler de aktarmaktadır.

Çalışmalar estetik bir yaklaşımla değerlendirildiğinde yapılabilecek ortak çıkarım; yüzeylerde kilin doğal renginin korunması amaçlanarak, çocuğun saf ve yalın anlatımına gönderme yapılmıştır. Yüzeyler üzerinde kullanılan figür, biçim ve hareketler canlı renklerde sırlanarak farklı ton etkileri oluşturmuştur. Böylelikle meydana gelen derinlik ve kontrastlık, çalışmalara heyecan ve ritim duygusu katarak görsel zenginlik sunmuştur. Çalışmaların sergilenme aşamasında birbirleri arasında bütünlük ve devamlılık sağlaması amaçlanmıştır.

Çocukların imgeleri kişisel yetiler doğrultusunda değerlendirilmiş olup çalışmalar oluşturulurken seramik sanatının kendine özgü teknik ve geniş anlatım olanaklarından yararlanılmıştır. Görsel plastik bir anlatım diliyle çocuksu, esprili, basit ve yalın bir üslupla yeni bir yorum kazandırılmış ve çağdaş seramik sanatına ışık tutması amaçlanmıştır.

KAYNAKÇA

ARCASOY, Ateş, (1983), '**Seramik Teknolojisi**', İstanbul: Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Anasanat Dalı Yayınları no:2, syf: 90

ARIK, Alev, (1987), '**Yaratıcılık**', Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, Yayın No:790, syf: 13, 14

ARTUT, Kazım, (2010), '**Okul Öncesinde Resim Eğitimi**', Ankara: Anı Yayıncılık, syf: 46, 50, 150, 151

ARTUT, Kazım, (2013), '**Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri**', Ankara: Anı Yayıncılık, syf: 159, 160, 161, 186, 187, 237, 238, 240, 245, 252, 253, 254, 255

AYIK, Fuat, (2004), '**Çocuğunun Dışavurumcu Resim Sanatındaki Yansımaları ve Sanat Eğitimindeki Önemi**', 2. Sanat Eğitimi Sempozyumu, Ankara, syf: 316

BAYMUR, Feriha, Balkış , (2012), '**Genel Psikoloji**', İstanbul: İnkılap Kitabevi, syf: 54

BİGALI, Şeref, (1984), '**Resim Sanatı**', Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul, syf: 139, 224, 229, 231, 235

BUYURGAN, Serap, BUYURGAN, Ufuk, (2007), '**Sanat Eğitimi ve Öğretimi**', Ankara: Pegem Yayıncılık, syf: 41, 53, 56, 57, 64, 65

ÇANKIRILI, Ali, (2014), '**Çocuk Resimlerinin Dili**', İstanbul: Zafer Yayınları, syf: 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 265, 268, 271, 285, 286

DİRİM, Aygören, (1997), '**Okul Öncesi Yaratıcı Çocuk Etkinlikleri**', İstanbul: Esin Yayınevi, syf: 3, 4

DOĞAN, Şaduman, (1985), '**Seramik Teknolojisi**', İstanbul: Birsen Yayınevi, syf: 31, 67

EDGÜ, Ferit, (1980), '**Çocuk Resimlerine Doğru Bakalım**', İstanbul: Yapı Kredi Bankası Yayınları, syf: 39

ERİNÇ, Sıtkı M., (2004) **‘Kültür Sanat Sanat Kültür’**, İstanbul ,Ütopya Yayınevi, syf: 91, 92

FOX, Jill Englebright, SCHİRRMACHER, Robert, (2014), **‘Çocuklarda Sanat ve Yaratıcılığın Gelişimi’**, **‘Art& Creative Development For Young Children’**, İstanbul, Nobel Akademik Yayıncılık, syf: ix

GENÇ, Soner, (2013), **‘Artistik Seramik Sırları’**, İstanbul: Boyut Matbaacılık, syf: 1

GOLOMB, Claire, (2011), **‘Çocukların Hayal Dünyaları’**, **‘The Creation of Imaginary Worlds’** İstanbul: Sistem Yayıncılık, syf: 55, 56, 71

HARRIS, Dale B., (1963) **‘Children's Drawing As Measures of Intellectual Maturity’**, New York: Harcourt, Brace, syf: 10

JONES, Moggie, (2007), **‘Çocuk ve Oyun’**, **‘Play & Learn’** , İstanbul: Kaknüs Yayınları, syf: 48, 49

KANDİNSKY, Wassily, (2013), **‘Sanatta Ruhsallık Üzerine’**, İstanbul: Altıkkırbeş Yayın, syf: 61, 84, 85, 90, 93

KEHNEMUYİ, Zerrin, (2013), **‘Çocuğun Görsel Sanat Eğitimi’**, İstanbul: Yapı Kredi Yayınları, syf: 18, 61, 137

KİRİŞOĞLU, Olcay Tekin, (1991), **‘Sanatta Eğitim- Görmek Anlamak Yaratmak’**, Ankara: Demircioğlu Matbaacılık, syf: 62, 66, 79, 82, 84, 88, 91, 94, 171, 192

KUNDUL, Müçteba, (2013), **‘Endüstriyel Seramikte Alçı ve Çamur Şekillendirme Yöntemleri’**, İstanbul, syf: 97

LEVINE, Mel, (2010), **‘Her Çocuk Başarabilir’**, **‘A Mind at a Time’**, İstanbul: Boyner Yayınları, syf: 253

MACGREGOR, Cynthia, (1996), **‘Yaratıcı Bir Çocuk Yetiştirme’**, **‘Raising A Creative Child’**, İstanbul: Papirus Yayınları, syf: 95

MALCHIODI, Cathy A., (2013), **‘Understanding Children’s Drawings’**, **‘Çocukların Resimlerini Anlamak’**, İstanbul: Nobel Tıp Kitabevleri, syf: 27, 35, 121, 122, 123, 130, 133, 134, 135, 161, 162, 259, 260, 262

MONTESORİ, Maria, WINNICOTT, Donald W., KAPLAN Louse J., BOWLBY, John, BETTELHEİM, Bruno , (1998), **‘Çocukları Anlamak’**, İstanbul: Gendaş A.Ş., syf: 19

ÖNCÜ, T., (1989) **‘Torrance Yaratıcı Düşünme Testleri Ve Wartegg-Biedma Kişilik Testi Aracılığıyla 7 -11 Yas Çocuklarının Yaratıcılığa Ve Kişilik Yapıları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi’**, Ankara, Yayınlanmamış Doktora Tezi, syf: 40, 41, 42

ÖZSOY, Vedat, (2008), **‘Görsel Sanatlar Eğitimi’** , Kayseri: Erciyes Üniversitesi Matbaası, syf: 103

PETERSON, Susan, PETERSON, Jan, (2009), **‘Seramik Yapıyoruz’**, **‘Working With Clay’**, İzmir: Karakalem Yayınları, syf: 59

RIZA, Enver Tahir, (1999); **‘Yaratıcılığı Geliştirme Teknikleri’**, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Fakültesi, syf: 16, 17

SAN, İnci, (2010), **‘Sanat Eğitimi Kuramları’**, Ankara: Ütopya Yayın, syf: 95

SAN, İnci;(1979), **‘Sanatsal Yaratma ve Çocukta Yaratıcılık’**, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No:181, syf: 17, 19, 144, 150, 200

SAN, İnci;(2008), **‘Sanat ve Eğitim’**, Ankara: Ütopya Yayın, syf: 13

SEVİM, Sıdıka, Sibel, (2003), **‘Seramik Dekorları’**, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları, syf:78, 79, 80, 84

SEZER, Hulusi, (2001), **‘İlköğretimde Resim- İş Eğitimi’**, Modül 10, Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, syf: 17, 18, 35

SİNGER, Dorothy ve SİNGER, Jerome, (1998), **‘Çocuklarda Yaratıcılığın Gelişimi’**, İstanbul, Gendaş Yayınları, syf: 93, 97

SUNGUR, Nuray, (1997), **‘Yaratıcı Düşünce’**, İstanbul: Özgür Yayınevi, syf: 33, 55, 56

TERWİEL, Candan Dizdar, (2010), **‘Okulöncesi Sanat Eğitiminde Bir Malzeme Olarak “Kil” in Yeri’**, Ankara: Ankara Üniversitesi Rektörlüğü Yayınları: 258, syf: 2, 35

TORRANCE, E. Paul ve GOFF Kathy, (1989) '**A Quiet Revolution, Journal of Creative Behavior**', syf: 136, 145.

TÜRKDOĞAN, Galip, (1984), '**Sanat Eğitimi Yöntemleri**', Ankara: Kadioğlu Matbaası, syf: 47

ÜSTÜNDAĞ, Tülay, (2009), '**Yaratıcılığa Yolculuk**', Ankara: Pegem Yayın, syf: 5, 45, 46

WILLATS, John, (2005), '**Making Sense of Children Drawings**', London: Lawrence Erlbaum Associatis Publishers, syf: 45, 48

YALÇIN, Osman ,(1954), '**Çocuk Resminin Dili**', İstanbul: Ozan Yayınevi, syf: 6

YAVUZER, Haluk, (2011), '**Resimleriyle Çocuk**', İstanbul: Remzi Kitabevi, syf: 22, 23, 31, 33, 37, 44, 45, 46, 51, 52, 53, 55, 56, 58, 65, 66, 67, 72, 73, 74, 75, 78, 79, 80, 81

YAVUZER, Haluk, (2012), '**Çocuk Psikolojisi**', İstanbul: Remzi Kitabevi, syf: 203

YILDIZ- ÇİÇEKLER, Canan, ÖNER- KORUKLU, Nermin, '**4-6 Yaş Arasındaki Çocukların Serbest Resim Çalışmalarındaki Resim Özellikleri**', Ankara: Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, syf: 558, 559

YILMABAŞAR, Jale, (1980), '**Jale Yılmabaşar Seramikleri, Yöntemleri**', Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi, syf:73, 130, 131

YOLCU, Enver, (2004), '**Sanat Eğitimi Kuramları ve Yöntemleri**', Ankara: Nobel Yayın, syf: 137, 145, 146, 147, 158, 159, 160

İNTERNET KAYNAKLARI

http://www.csontvarystudio.hu/web/tan/Platthy_Inherend%20_expressiveness%20jav%C3%ADtott.htm (Erişim Tarihi: 28.04.2015)

<http://oyaabacisanategitimi.blogspot.com.tr/2010/04/cocugun-sanatsal-gelisimi.html> (Erişim Tarihi: 30.04.2015)

